Jaarbericht 2013

OPENBAAR MINISTERIE

Maatschappelijke resultaten
- Ondermijning
- High Impact Crime
- Lokale veelvoorkomende criminaliteit

Rijksrecherche

Productie, Financiën en HRM

OM 2020

Kerncijfers

Inhoud

Voorwoord 3

Samenvatting 4
Ambities 4

Maatschappelijke resultaten 8

Ondermijning 8
Georganiseerde criminaliteit 10
Afpakken 13
Cybercrime 16
Fraude 20
Mensenhandel 26

High Impact Crime 32
Overvallen 33
Criminele jeugdgroepen 41
Kinderporno 44

Lokale veelvoorkomende criminaliteit 49
Werkwijze ZSM 49

Rijksrecherche 54

Productie, Financiën en HRM 56

OM 2020 61

Kerncijfers 62

Ondermijning 8

High Impact Crime 32

Rijksrecherche 54

Lokale veelvoorkomende criminaliteit 49

OM 2020 61

Voorwoord

'Ik merk dat het OM tegenwoordig minder uit is op alleen-maar-vervolgen. Het OM denkt nu: wat is nou de beste oplossing voor het probleem?'

Ik had dat zelf kunnen zeggen. Maar het zijn de woorden (op pagina 48) van Jules Mulder, de voorzitter van Stop it now, een samenwerkingsproject van Meldpunt Kinderporno en de forensische polikliniek De Waag.
Het is een signaal dat het OM stappen voorwaarts zet. Een signaal dat niet op zichzelf staat. Kinderporno of fraude. Mensenhandel of overvallen. Cybercrime of lokale veelvoorkomende criminaliteit. Het OM richt zich op adequate afdoening van strafzaken en staat daarbij in verbinding met de omgeving. Dat levert het beste maatschappelijke resultaat op.

FOTO | CYNTHIA BOLL

Het OM heeft in 2013 uitstekende resultaten geboekt. Dat is te danken aan de kwaliteit van alle professionals van het OM. Medewerkers die strafzaken behandelen, beleid uitzetten, mensen die actief zijn in de bedrijfsvoering en in de ondersteuning. Ze hebben relevant werk geleverd. Ik heb grote bewondering voor hun daadkracht, inzet en toewijding.

Zaak en professional blijven centraal staan bij het OM. Onze interventies moeten niet alleen juridisch en zaaksgericht kloppen. Ze moeten ook de maatschappelijke veiligheid versterken.
Dat vraagt om een doordachte inzet van het strafrecht. Strafrecht waar nodig. Waar passend. Als een van de middelen voor criminaliteitsbestrijding. Met het slachtoffer op ons netvlies.
Dat vraagt om samenhang. Waar mogelijk moeten we samen optrekken met partners als het bestuur, de fiscus en particuliere organisaties om te komen tot duurzame oplossingen voor de aanpak van criminaliteit. 'Samen', 'verbinding' en 'vakkundigheid' zijn daarom kernwoorden in dit Jaarbericht 2013.

In 2013 handelde het OM 216.850 misdrijfzaken af. Vele haalden het lokale en landelijke nieuws. De nieuwswaardigheid van al die verschillende zaken toont aan hoe relevant het werk van het OM is. Een van de zaken komt uitgebreid aan de orde in een prachtige HUMAN-documentaire 'Officier van justitie, dossier van een moordzaak'. Hiervoor volgde filmmaker Misja Pekel in alle vrijheid jarenlang een officier van justitie tijdens een moordzaak. De film biedt een goede blik achter de schermen van het werk van het OM. Een aantal andere spraakmakende en schokkende zaken komt terug in dit jaarbericht.
Het OM heeft in 2013 de resultaten geleverd die zijn beloofd. Zo hebben politie en OM onder andere tachtig procent meer criminele samenwerkingsverbanden aangepakt dan in 2009. Ook noemenswaardig is dat het aantal overvallen spectaculair verder is gedaald en dat mensenhandel zwaarder is bestraft.
Dat betekent niet dat afgelopen jaar een eenvoudig jaar was. 2013 was voor het OM zelfs een moeilijk en roerig jaar. Die roerigheid hebben we voor een deel zelf gezocht door grote ambities uit te spreken. Het OM is altijd op zoek naar innovatie en is een voorstander van verandering en verbetering van kwaliteit en prestaties. De herziening van de gerechtelijke kaart, de invoering van de Nationale Politie en de ketenbrede overstap op de ZSM-werkwijze voor lokale veelvoorkomende criminaliteit hebben voor veel veranderingen gezorgd in het werk en in de organisatie. Dat levert nog steeds grote druk op voor de medewerkers in de logistiek en samenwerking. Het OM-budget stond onder druk. We lopen regelmatig tegen de grenzen van de mogelijkheden aan.

Toch wil het OM zich blijven aanpassen aan de steeds wijzigende maatschappelijke veranderingen en bovendien maximale prestaties blijven leveren bij forse taakstellingen en ombuigingen. Daarom werken binnen het OM alle geledingen nu in het programma OM 2020 aan een versnelde doorontwikkeling van de organisatie. Van verkeersovertreding tot ondermijnende criminaliteit: overal moeten zaken worden gedaan door teams die beschikken over de gewenste mix van kunde, doortastendheid en maatschappelijk inzicht en gevoel. Doel is om de OM-organisatie richting 2020 versneld effectiever en doelmatiger te laten functioneren.

Het zijn grote uitdagingen, waarbij de randvoorwaarden gelden dat het afstoten van gebouwen opbrengsten oplevert, dat de ICT goed op orde is, het politiewerk kwalitatief op niveau is, en er een goed en te behappen tempo voor krimp wordt gevonden.
Ook het programma Versterking Prestaties in de Strafrechtketen, geleid door het Ministerie van Veiligheid en Justitie, zal er aan bijdragen dat ICT en werkwijzen van ketenparteners beter op elkaar aansluiten en kwaliteit wordt gehaald.

Ambities. Omgeving. Organisatie. Jazeker. Maar het zijn uiteindelijk de medewerkers van het OM en hun leidinggevenden die het verschil maken. Door hen ziet het College de toekomst met vertrouwen tegemoet. Zij hebben in 2013 topprestaties geleverd. Het College heeft hun prestaties en inzet gezien en is daar trots op en dankbaar voor. Jules Mulder heeft het gemerkt. En iedereen kan dat in dit jaarbericht herkennen.

Herman Bolhaar
voorzitter van het College van procureurs-generaal

Ambities

Het OM draagt met het strafrecht bij aan de veiligheid en rechtvaardigheid in onze samenleving. Dat vraagt om interventies die zichtbaar, merkbaar en herkenbaar zijn voor slachtoffers, daders en hun omgeving. Om effectief te zijn, wil het OM midden in de samenleving staan en aanwezig zijn in de relevante netwerken. Zo wordt het strafrecht in verbinding gebracht met de actuele maatschappelijke problemen en met de maatregelen van andere publieke en private organisaties. Op die manier komt het strafrecht het best tot zijn recht. Strafrecht waar nodig. Waar passend. Als een van de middelen om criminaliteit te bestrijden. In dit jaarbericht verantwoordt het OM zich over zijn prestaties in 2013: welke bijdrage heeft het OM in 2013 geleverd aan een veilige en rechtvaardige samenleving? Die prestaties worden geleverd in concrete strafzaken en overkoepelend in de beleidsmatige prioriteiten.

Het OM wil een effectieve bijdrage leveren aan een veilige en rechtvaardige samenleving. Die ambitie is neergelegd in *Perspectief op 2015*. Het strafrecht draagt daaraan bij door correctie en afkeuring van crimineel gedrag en herstel van geleden schade. Normen worden bevestigd, slachtofferschap doorbroken en waar mogelijk wordt herhaling voorkomen. Het strafrecht is daarbij repressief en normatief van aard. Het OM vervolgt de verdachten die door de politie en bijzondere opsporingsdiensten bij het OM worden aangeleverd. Het vervolgen van een overvaller of iemand die een ambulancebroeder heeft mishandeld, het oprollen van een drugsbende of het oplossen van een moord heeft maatschappelijke betekenis omdat het crimineel gedrag corrigeert, recht doet aan slachtoffers en waar mogelijk de schade wordt vergoed.

De strafrechtelijke interventie krijgt meer betekenis en effect als ze onderdeel is van een integrale, probleemgerichte aanpak waarvan bijvoorbeeld ook bestuurlijke, fiscale, civielrechtelijke, preventieve of zorgmaatregelen deel uitmaken. Het strafrecht kan dienen als hefboom om andere partners in de keten effectiever te laten optreden, door verbetering van hun informatiepositie of door potentiële wetsovertreders tot normnaleving te prikkelen. In andere gevallen is het strafrecht de stok achter de deur die andere organisaties nodig hebben om effectief op te treden. Dat betekent dat het OM nadrukkelijk de samenwerking met anderen zoekt en echt luistert: wat vinden de slachtoffers, burgers, burgemeesters, politie, rechters, advocaten en anderen? Vervolgens neemt het OM daarin zijn eigen verantwoordelijkheid en handelt daarnaar.

Deze visie en ambitie op de inhoud en kwaliteit van het werk kreeg ook in 2013 verder vorm. Een aantal grote zaken heeft de media gehaald. Te denken valt aan de *zaak-Jansen Steur*, de grootste medische strafzaak ooit in Nederland; de *zaak-Hooijmaijers*, die laat zien dat ambtelijke corruptie en valsheid in geschrift ook in Nederland een maatschappelijk probleem is, maar dat mensen er niet mee wegkomen; de Amsterdamse coldcase van een dubbele moord op een bejaard stel in 1997, waarvan de daders in 2013 voor de rechtbank verschenen mede dankzij een tip van misdaadverslaggever Peter R. de Vries. De visie en ambitie van het OM blijken ook uit voorbeelden van, en interviews over concrete strafzaken die in dit jaarbericht worden beschreven. Een daarvan is *de zaak-Stratmann*, de overval met dodelijke afloop in Den Haag waarvoor twee verdachten zijn veroordeeld en die veel duidelijkheid gaf over de inzet van opsporingsberichtgeving. Maar ook in zaken die de meeste mensen niet hebben opgemerkt, krijgt het werk van het OM concreet inhoud. Zaken die op het betrokken slachtoffer een enorme impact hadden of voor de dader het verschil hebben gemaakt.

Slachtoffer

Het OM richt zich op de dader en staat voor het slachtoffer. Het strafrecht levert voor het slachtoffer een bijdrage aan genoegdoening en rechtsherstel. Het uitgangspunt dat naast de verdachte ook het slachtoffer centraal staat, is inmiddels breed geaccepteerd. Bijvoorbeeld bij de OM-afdoening in de werkwijze ZSM; daar werken het OM en partners als het nodig is met mediation en schadeherstel. In ondermijningszaken, bijvoorbeeld beleggingsfraudes waarin slachtoffers veel geld zijn

kwijtgeraakt, staan slachtoffers net zo centraal. Bij gewelds- en zedenzaken is de aandacht voor en het persoonlijk contact met het slachtoffer de laatste jaren een onlosmakelijk onderdeel van de kerntaak geworden.
Dergelijke aandacht voor het slachtoffer wil en moet het OM blijvend onderhouden en versterken. Servicegericht met goede informatie, bijvoorbeeld in het Slachtoffer Informatie Portaal hoger beroepszaken of het Digitaal Loket voor verkeersboetes. Direct contact met de officieren van justitie in ZSM. En persoonlijk contact in de zwaardere zaken met veel impact op het slachtoffer.

Het OM levert

Onderdeel van de maatschappelijke opdracht van het OM is dat het OM samen met de politie en andere partners afspraken maakt met de minister van Veiligheid en Justitie over de resultaten die op de beleidsprioriteiten worden geleverd. Het OM heeft in 2013 met de politie en de andere partners alle afgesproken resultaten gerealiseerd. Het OM blijft de maatschappelijke resultaten leveren, ook tijdens de grootscheepse transitie van zowel de eigen organisatie als de strafrechtketen en onder de grote financiële druk. Dat is gelukt door focus, scherpe keuzes en goed sturen. Hierdoor is het aantal overvallen uitgekomen op het laagste niveau in 25 jaar. Er zijn relatief meer verdachten aangehouden voor de high impact crimes overvallen, woninginbraak, straatroof en geweld. Het OM heeft inmiddels zeventien procent meer kinderpornozaken opgepakt dan in 2010. Geen enkele criminele jeugdgroep blijft ongemoeid. Er zijn meer criminele samenwerkingsverbanden aangepakt en er wordt steeds meer crimineel vermogen afgepakt.

Resultaten naar thema

Ondermijning

Georganiseerde misdaad, terrorisme en financieel-economische criminaliteit vormen een serieuze bedreiging voor de samenleving. Een bedreiging voor de integriteit van de samenleving, voor de vitale infrastructuur en belangrijke economische sectoren en voor de veiligheid en leefbaarheid in de buurt. Criminele samenwerkingsverbanden houden zich bezig met ernstige delicten als de productie van en handel in drugs (cocaïne, heroïne, synthetische drugs, hennep), mensenhandel en mensensmokkel, terrorisme, witwassen, fraude en milieucriminaliteit. Bij de aanpak van deze zware criminelen gaat het er niet alleen om de boeven te vangen, maar ook de criminele activiteiten te verstoren, barrières op te werpen om criminaliteit onmogelijk te maken en in te dammen. Misdaad mag niet lonen.
Het criminele ondernemersklimaat moet daarom worden verslechterd.
Om de georganiseerde criminaliteit terug te dringen, is enkele jaren geleden afgesproken dat er meer misdaadgroepen moeten worden aangepakt en met meer effect. In 2013 hebben politie en OM ruim 950 criminele samenwerkingsverbanden aangepakt. Dat is bijna 80 procent meer dan in 2009, en ruim boven de doelstelling van +65 procent. Met name op het thema witwassen is een stijging van het aantal onderzoeken zichtbaar, mede als gevolg van de brede aandacht voor het afpakken van crimineel vermogen.
Binnen criminaliteit die de samenleving ondermijnt ('Ondermijning') wordt in het bijzonder de aanpak van high tech cybercrime versterkt, waarbij de vitale infrastructuur van de overheid of van bedrijven doelwit is. Als die vitale infrastructuur wordt geraakt, kan dat zeer grote gevolgen hebben voor onze samenleving en het functioneren daarvan. Bij een aanval gaat het er daarom allereerst om de dreiging weg te nemen.
In 2013 zijn er conform afspraak vijftien opsporingsonderzoeken afgerond, inclusief zes grote internationale rechtshulpverzoeken. Bij cybercrime is er altijd sprake van internationale samenwerking, omdat deze vorm van criminaliteit niet is gebonden aan fysieke (lands) grenzen.

Afpakken

Het afpakken van crimineel vermogen is een belangrijk instrument voor rechtsherstel en normbevestiging. Door de crimineel zijn geld en status af te nemen, laat de overheid merken dat misdaad niet loont en kan de schade aan slachtoffers worden vergoed.
Bovendien wordt voorkomen dat criminele winsten worden aangewend voor de financiering van nieuwe criminele activiteiten of voor investeringen in de bovenwereld. Afpakken kan op allerlei manieren. Via bestuurlijke maatregelen en boetes, via navorderingen van de Belastingdienst, via schadevergoedingen, et cetera. Direct via het strafrecht is in 2013 90 miljoen euro afgepakt via ontnemingsmaatregelen, schikkingen en verbeurdverklaringen. Dit is anderhalf keer zoveel als de afgesproken begrotingsdoelstelling van 60 miljoen euro. Het resultaat is mede te danken aan een grote ontnemingsschikking.
Dergelijke grote zaken zorgen ervoor dat de afpakresultaten wisselen van jaar tot jaar. Over het geheel genomen is de afgelopen jaren een duidelijke stijging in de afpakopbrengsten te zien. De strafzaken van het OM hebben een fors bijeffect. Zij maken ook andere interventies mogelijk of gemakkelijker.

Overvallen, straatroven en woninginbraken

Overvallen, straatroven, woninginbraken en geweld zijn voor de betrokken burgers bijzonder ingrijpend. Deze delicten hebben bij opsporing en vervolging hoge prioriteit. Een gerichte aanpak, met een integrale, programmatische benadering, geoormerkte capaciteit bij politie en OM en een persoonsgerichte aanpak van de daders blijkt te werken. Het beleid dat op het gebied van overvallen al enige jaren in gang is gezet, werpt duidelijk vruchten af. Het aantal gepleegde overvallen is vorig jaar opnieuw gedaald, naar 1.633. Dit is 18 procent lager

dan in 2012 en 44 procent lager dan in 2009. De kans dat een overvaller wordt bestraft, stijgt nog steeds. Het OM brengt 85 procent van de overvalverdachten voor de rechter. Negen op de tien wordt schuldig bevonden en hiervan krijgt 95 procent een vrijheidsstraf. Gemiddeld wordt er in 32 procent van de gepleegde overvallen ten minste één dader veroordeeld door de rechter. Dit was in 2010 nog maar twintig procent.

Criminele jeugdgroepen

Leden van criminele jeugdgroepen plegen ernstige strafbare feiten zoals overvallen, bedreiging en afpersing. Delicten met een grote impact op slachtoffers en de veiligheidsbeleving van de buurt in het algemeen. De aanpak van criminele jeugdgroepen is daarom een gezamenlijke prioriteit van gemeenten, politie, OM en kabinet. Criminele jeugdgroepen zijn fluïde netwerken die voortdurend van samenstelling veranderen. Ze komen op en verdwijnen weer. Volgens de meting van eind 2010 telde Nederland 89 criminele jeugdgroepen. Zoals afgesproken zijn deze in de afgelopen twee jaar allemaal aangepakt. Geen enkele criminele jeugdgroep is ongemoeid gelaten. Het is van belang dat de buurt of wijk merkt dat de hardnekkige criminele jongeren en de kopstukken van zo'n groep via het strafrecht ter verantwoording worden geroepen. Tegelijk moet de overheid kansen bieden aan jongeren die hun les hebben geleerd, om een andere toekomstsrichting in te slaan. Vanuit dat perspectief blijft het uitgangspunt dat geen enkele criminele jeugdgroep ongemoeid blijft.

Kinderporno

In de afgelopen jaren hebben OM en politie geïnvesteerd in de capaciteit voor de aanpak van kinderporno. Na de opbouwjaren is het nu de tijd om te oogsten en resultaten te boeken. Door strakke sturing op het aantal zaken is de kwantitatieve doelstelling voor 2013 gerealiseerd (563 zaken tegen een doelstelling van 546). Het gaat bij kinderporno om het beschermen van (jonge) slachtoffers tegen seksueel misbruik en de diepe sporen die dat achterlaat. OM en politie hebben daarom niet alleen een kwantitatieve ambitie, maar vooral ook de ambitie om kinderen uit misbruiksituaties te ontzetten en om personen die zich bezighouden met de vervaardiging en verspreiding van kinderpornografisch materiaal op te sporen en te vervolgen. Dat betekent niet dat downloaders vrijuit gaan. Met behulp van vernieuwde opsporingsmethoden en alternatieve afdoeningen voor *first time* downloaders, kunnen politie en OM zich nog meer richten op de slachtoffers en het aanpakken van degenen die kinderporno maken.

Lokale veelvoorkomende criminaliteit/ZSM

Rechtsherstel en normbevestiging werken beter als de interventie snel en direct tot stand komt en zich met nadruk richt op de context waarin het delict is gepleegd. Vanuit die gedachte zijn OM en politie samen met de ketenpartners begonnen met de werkwijze ZSM voor veelvoorkomende criminaliteit. Door met elkaar 7x14 uur om de tafel te zitten, kan alle informatie bij elkaar worden gebracht en kunnen zaken direct worden afgedaan. Slachtoffers en daders merken direct dat justitie ingrijpt op een manier die hen helpt snel weer verder te kunnen. De schade wordt vergoed, waar nodig worden excuses gemaakt, de dader accepteert de corrigerende straf en kan ook weer verder, en de samenleving merkt dat justitie grenzen stelt én kansen biedt. In de afgelopen jaren stond de opbouw van ZSM centraal. Inmiddels stroomt zo'n tachtig procent van de (potentiële) zaken binnen bij ZSM. In 2013 kon het OM in tweederde van deze zaken een eerste beslissing nemen over de strafrechtelijke afdoening. In 42 procent van de zaken gebeurde dat binnen een dag, in bijna 80 procent van de zaken binnen een week. Voorheen duurde het vaak maanden eer een beslissing viel. De komende tijd wordt deze werkwijze verder verbonden met de samenleving, de slachtoffers en de context van het delict. Ook is er nadrukkelijk aandacht voor de zorgvuldigheid van procedures en de borging van een goede rechtsbijstand in ZSM.

Productie, Financiën en HRM

Zoals gezegd heeft het OM alle afgesproken resultaten op de beleidsprioriteiten gerealiseerd en dat in een jaar van grootscheepse veranderingen in de eigen organisatie en in de strafrechtketen. Het jaar 2013 was op bedrijfsvoeringsgebied een jaar met grote turbulentie, met onder andere de volgende ontwikkelingen. Op 1 januari 2013 ging zowel de herziene gerechtelijke kaart als de Nationale Politie van start. Tegelijk staat het OM al een aantal jaar onder grote financiële druk. De impact op het personeel als gevolg van de samenvoeging van arrondissementen (van negentien naar tien) was merkbaar door de sluiting van OM-locaties met de daarbij horende verhuisbewegingen. De toepassing van het vastgestelde sociaalflankerend beleid (bijvoorbeeld tijdelijke compensatie extra reistijd) is van invloed geweest op de inzetbaarheid en daarmee arbeidsproductiviteit van een substantieel aantal medewerkers.
Ook de volledige uitrol van de ZSM-werkwijze had invloed op de inzetbaarheid van OM-medewerkers. Het OM is door de invoering van ZSM getransformeerd tot een organisatie die zeven dagen per week veertien uur per dag is geopend.
Mede door deze ontwikkelingen is duidelijk geworden dat de kwaliteit van het logistieke proces in de strafrechtketen moet worden verbeterd. OM en Rechtspraak (ZM) werken inmiddels intensief samen om de problemen op te lossen. In de taskforce OM-ZM spreken OM en ZM elkaar aan op wat de maatschappij verwacht en wat zij van elkaar mogen verwachten. De logistiek, de kwaliteit van dossiers, de zittingsplanning en dergelijke worden zoveel mogelijk geüniformeerd. Een vergelijkbaar traject is met de politie in gang gezet. Ook hier staat de kwaliteit van het werk centraal en maken politie en OM afspraken over de vraag hoe

Beleidsafspraken 2013	Norm	Realisatie	
Ondermijning			
Aantal aangepakte criminele samenwerkingsverbanden (t.o.v. 2009)	165%	179%	✓
Cybercrime: aantal opsporingsonderzoek high tech crime	15	15	✓
Afpakken			
Incasso afpakken (in miljoenen euro's)	59,6	90,0	✓
High Impact Crime			
Gewelddadige vermogenscriminaliteit			
Aantal overvallen	2.100	1.633	✓
Ophelderingspercentage overvallen	36%	34,2%	
Strafratio overvallen	29%	30%	✓
Aantal straatroven	6.995	7.002	
Verdachtenratio gewelddadige vermogenscriminaliteit (totaal)	36,0	40,0	✓
Kinderporno			
Instroom zaken OM	546	563	✓
Criminele jeugdgroepen			
Aanpak 89 groepen uit Beke 2010 voor 1 mei 2013	alle	alle	✓
Aanpak actuele aanwezige criminele jeugdgroepen op 31 dec. 2013	alle	91%	✓
ZSM			
% instroom ZSM (van zaken die geschikt zijn voor ZSM)	-	80%	
% met eerste beslissing in ZSM	-	63%	
% beslissing binnen 1 week		77%	

het werk 'in één keer goed' kan worden gedaan. Op deze manier werkt het OM samen met de ketenpartners aan een duurzame verhoging van de kwaliteit en effectiviteit van de strafrechtelijke handhaving. Die kwaliteitsimpuls is nodig. In deze context is het gelukt de afgesproken productie te realiseren. Het OM heeft 216.850 misdrijfzaken afgehandeld. Dat is zeven procent meer dan in de begroting van het Ministerie van Veiligheid en Justitie was afgesproken. Ook heeft het OM een recordproductie geleverd op de Mulderberoepen (meer dan 500.000 zaken). Tegelijk is zichtbaar dat de productie bij het OM onder druk staat en de voorraad licht opliep. Het OM werkt met ketenpartners, onder andere via het programma Versterking Prestaties Strafrechtketen (VPS), aan de benodigde kwaliteitsverbetering. Vanuit de inhoud wordt gekeken welke randvoorwaarden nodig zijn (zoals ICT). Het Ministerie van Veiligheid en Justitie heeft daar nadrukkelijk zijn positie in. Het OM en het ministerie zijn samen in gesprek over de strategie en de consequenties van de bezuinigingen. De basis hiervoor ligt in het Galan-rapport uit voorjaar 2013, waarin de condities zijn beschreven waaronder het OM de bezuinigingen van 26 procent van het budget kan realiseren. Het OM wil de bezuinigingen realiseren via onder meer digitalisering, concentratie van huisvesting, kwaliteitsverbetering (in één keer goed), focus en efficiëntere bedrijfsvoering.

OM 2020

De komende jaren staat het OM voor een zware opdracht. Ondanks het krappere financiële kader, wil het OM vasthouden aan de maatschappelijke opdracht en de inhoudelijke programmering zoals beschreven in *Perspectief op 2015*. De ambitie is een maximaal maatschappelijk resultaat te blijven realiseren, in stevige verbinding met de omgeving. De dynamische maatschappelijke behoefte aan recht en veiligheid vraagt om een lenig en slim OM dat steeds op de actuele maatschappelijke problemen kan inspelen. Tegelijkertijd komt het OM in een financieel beduidend krappere jas te zitten. Het OM is vorig jaar gestart om oplossingen te zoeken. Het OM wil niet snijden om het snijden. Het wil de organisatie versneld doorontwikkelen, zodat het OM resultaten kan blijven halen, inhoudelijk kan blijven vernieuwen en de taakstelling kan opvangen. In het programma OM 2020 wordt bekeken hoe dat kan.
De inhoud van het werk van het OM staat daarbij centraal. Dat wil zeggen de strafzaak die we doen voor slachtoffers, verdachten en de samenleving. De transitie van de organisatie draait om de vraag hoe de professional van het OM in staat wordt gesteld in die zaak de benodigde kwaliteit te leveren. Het OM organiseert daarvoor het werk in vijf werkomgevingen: Productie, Interventie, Onderzoek, Ondermijning en Hoger Beroep. Met officieren, advocaten-generaal, beleid en ondersteuning die geschikt zijn om juist hun typen zaken als teams van begin tot eind af te handelen en waarin gefocust en met maximaal eigenaarschap kan worden gewerkt. Dat vraagt om medewerkers die mee-ontwikkelen hoe de organisatie eruit moet zien.

Ondermijning

Ondermijnende criminaliteit

Ondermijnende criminaliteit is misdaad die maatschappelijke structuren of het vertrouwen daarin schaadt. Dit soort criminaliteit wordt vaak gepleegd in criminele samenwerkingsverbanden en gaat niet zelden gepaard met geweld, bedreiging en intimidatie. Mensenhandel, de productie van en handel in drugs, witwassen, financieel-economische criminaliteit (fraude) en cybercrime: het draait allemaal om het verdienen van zoveel mogelijk geld. Aan de andere kant worden burgers en de samenleving bedreigd door terrorisme, dat primair ideologisch is gedreven.

Ondermijnende criminaliteit maakt slachtoffers, tast de mensenrechten en het gevoel van veiligheid aan, en gaat ten koste van bijvoorbeeld het vertrouwen in het elektronisch betalingsverkeer of het draagvlak voor het belastingstelsel. De legale en de illegale economie raken verweven, bijvoorbeeld als met criminaliteit verkregen vermogen wordt witgewassen door het opkopen van horecabedrijven en onroerend goed. Ondermijning raakt rechtstreeks de veiligheid en leefbaarheid in de wijk of buurt. Bijvoorbeeld als criminelen hun drugsoorlog uitvechten in de straat, of afval uit een xtc-lab dumpen op het land van een boer of Staatsbosbeheer, als cybercriminelen persoonlijke gegevens stelen uit de digitale database van een bank, de buurman een levensgevaarlijke hennepkwekerij op zolder heeft of als de champignons uit de supermarkt zijn

FOTO | THOM MANDOS

geplukt door mensen die min of meer gevangen worden gehouden, dag en nacht moeten werken en bijna niets verdienen. Wat betekent het voor het gevoel van veiligheid en vertrouwen in de overheid als een chemische onderneming op het bedrijventerrein om de hoek de milieuvoorschriften aan zijn laars lapt? Als grootverdieners zich verrijken door middel van belastingontduiking?

Bij mensenhandel, fraude en sommige vormen van cybercrime leidt ondermijning tot directe slachtoffers. Bij andere vormen van ondermijning is het slachtofferschap doorgaans indirecter, maar ook breder van aard dan bij bijvoorbeeld woninginbraken of overvallen. Vrijwel per definitie worden alle burgers erdoor geraakt.

Ondermijnende criminaliteit wordt voor een deel in georganiseerd verband gepleegd door criminele samenwerkingsverbanden. Op de volgende pagina's komt eerst aan de orde hoe het OM gepresteerd heeft in de aanpak van georganiseerde, ondermijnende criminaliteit. Vervolgens wordt dieper ingegaan op een aantal thema's binnen de ondermijnende criminaliteit (al dan niet in georganiseerd verband), te weten: cybercrime, fraude en mensenhandel.
Een apart hoofdstuk is gewijd aan een van de belangrijkste wapens in de strijd tegen ondermijning: het afpakken van crimineel vermogen.

Georganiseerde criminaliteit

- Bijna 80 procent meer onderzoeken dan in 2009
  Plafond strafrechtelijke aanpak nagenoeg bereikt
- Ruim 40 procent meer witwasonderzoeken dan in 2012
- Bestrijdingsmix: officier vervolgt, burgemeester trekt vergunning in, fiscus vordert na

Aanpak ondermijnende georganiseerde criminaliteit verder versterkt

Ondermijnende criminaliteit is over het algemeen goed georganiseerd en wordt vaak gepleegd door groepen die aangeduid worden als criminele samenwerkingsverbanden (csv's). Ook organisatiecriminaliteit, waarvan bij financieel-economische criminaliteit dikwijls sprake is, wordt tot de georganiseerde criminaliteit gerekend. Niet zelden hebben csv's internationale vertakkingen, maken ze gebruik van de nieuwste technieken en gaan ze het gebruik van geweld niet uit de weg. Csv's wisselen van samenstelling, waarbij een aantal kernspelers, of clusters daarvan, steeds weer opduikt. Ook veranderen ze van werkterrein: als er maar veel geld mee te verdienen is. Uitgangspunt voor de aanpak van ondermijnende, georganiseerde criminaliteit is de integrale, programmatische aanpak.

Methode drugshandelaren bijzonder hightech

Containers vol cocaïne, gehackte havenbedrijven en heimelijk geplaatste keyloggers. Drugshandelaren worden steeds inventiever. De criminele samenwerkingsverbanden uit het onderzoek-Dagger hanteerden een uiterst geavanceerde werkwijze om grote partijen cocaïne binnen te halen.

De verdachten hackten pincodes waarmee ze de locatie en verplaatsing van de drugscontainers konden manipuleren. Zij konden zelf drugscontainers uit Zuid-Amerika afhalen op het haventerrein in Antwerpen. Veel containers verdwenen zo spoorloos uit België.
De verdachten installeerden kwaadaardige software op de computers bij containerterminals. Informatie over de containertransporten werd rechtstreeks doorgestuurd naar de verdachten. Ook plaatsten ze keyloggers, vermomd als externe harde schijven of stekkerdozen bij de computers van de douane-expediteurs.

De drugshandelaren regelden op deze manier meerdere drugstransporten. Meldingen van gestolen containers en diverse transporten werden gelinkt aan een Nederlands transportbedrijf, dat als dekmantel fungeerde. Dat bedrijf bracht het onderzoeksteam bij een bekende Hollandse topcrimineel. Uit onderzoek bleek dat deze verdachte waarschijnlijk meerdere criminele samenwerkingsverbanden faciliteerde bij drugstransporten.

Het omvangrijke strafdossier van Dagger is afgerond. De zaak moet nog inhoudelijk behandeld worden.

Aantal projectmatig aangepakte CSV's

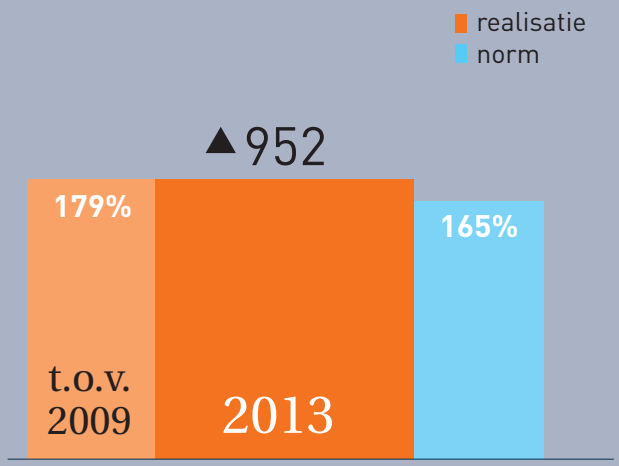

Aantal TGO's (Teams Grootschalige Opsporing) **met link naar georganiseerde misdaad**

Aanpak en rol van het OM

Bij de aanpak van criminele samenwerkingsverbanden werkt het OM uiteraard samen met de politie en bijzondere opsporingsdiensten (denk aan de Fiscale Inlichtingen- en Opsporingsdienst FIOD) en de KMar. Primair ligt de focus daarbij op mensenhandel, drugshandel en –productie, witwassen en financieel-economische criminaliteit. Doel is de criminele samenwerkingsverbanden zo gevoelig mogelijk te treffen, door opsporing en vervolging van de belangrijkste personen daarin. Dat kunnen beroepscriminelen of hoofddaders zelf zijn, en facilitators die hun diensten of expertise leveren, zoals accountants, makelaars, belastingadviseurs, autoverhuurbedrijven, producenten van synthetische drugs en providers. Bij de opsporing en vervolging heeft het OM bijzondere aandacht voor het afpakken van met criminaliteit verkregen vermogen.
De georganiseerde misdaad wordt projectmatig onderzocht, en daarnaast doen Teams Grootschalige Opsporing (TGO's) onderzoek naar liquidaties en geweld die met de georganiseerde misdaad samenhangen. Projectmatige onderzoeken en TGO's zijn tijdrovende onderzoeken, waarvoor bijzonder opsporingsbevoegdheden moeten worden ingezet en internationale samenwerking eerder regel dan uitzondering is. Ook investeren OM en politie in alternatieve interventies (zie hiervoor tekstkader op pag. 28 'Grote actie tegen mensenhandel op Achterdam in Alkmaar').

Het strafrecht alleen zal nooit voldoende zijn om de georganiseerde criminaliteit tegen te gaan. Het is de kunst om met andere partners, in eerste instantie het bestuur en de Belastingdienst, gezamenlijk de mix van strafrechtelijke, bestuurlijke, fiscale en andere interventies te vinden die het meest effectief is. Denk aan het sluiten van een smartshop, coffeeshop of spyshop door de burgemeester of het opleggen van een naheffing door de Belastingdienst. Deze integrale aanpak van georganiseerde criminaliteit wordt steeds meer toegepast. Ook wordt vaker de samenwerking met private partijen gezocht, zoals bijvoorbeeld met Horeca Nederland in het geval van mensenhandel. Met elkaar zorgen alle partijen ervoor dat criminele activiteiten worden verstoord, barrières tegen criminaliteit worden opgeworpen en dat misdaad niet loont.

Doelstelling en resultaten

Om de georganiseerde misdaad terug te dringen, is enkele jaren geleden afgesproken dat er meer misdaadgroepen moeten worden aangepakt en met meer effect. De kwantitatieve doelstelling is dat in 2014 het aantal aangepakte criminele samenwerkingsverbanden is verdubbeld ten opzichte van 2009. Met name op de aandachtsgebieden mensenhandel, drugshandel en -productie, witwassen en financieel-economische criminaliteit.

De doelstelling is toegespitst op het aantal projectmatige onderzoeken op de genoemde prioritaire aandachtsgebieden. In 2013 moest een stijging van 65 procent ten opzichte van 2009 zijn gerealiseerd. Met bijna tachtig procent is de doelstelling in

Aanpak synthetische drugs

In 2013 was sprake van een aantal opvallende ontwikkelingen, waaronder het verschijnen van nieuwe chemische grondstoffen voor het vervaardigen van synthetische drugs, de zgn. (pre)precursoren. Verder viel de groei op van het aantal illegale labs en de daarmee samenhangende afvaldumpingen. En zagen we de toenemende internationalisering en professionalisering van de georganiseerde synthetische drugscriminaliteit. De strategie in de aanpak is op deze ontwikkelingen aangepast.

Daarin stond in 2013 de aanpak van (nieuwe vormen van) precursoren centraal. Immers, zonder precursoren geen synthetische drugs. Met name ging het om de (pre)precursoren van amfetamine en MDMA zoals APAAN en saffrol/PMK-achtigen. Ook werd er veel aandacht besteed aan GBL, de grondstof voor GHB.

De aanpak is gericht op het strafrechtelijk opsporen en vervolgen van deelnemers aan criminele netwerken en organisaties, maar ook op het frustreren van hun activiteiten door het verstoren van productieprocessen en de aanpak van facilitators. Gegeven de noodzaak om effectiever te zijn met schaarse capaciteit, gebeurt dit niet alleen door volledige opsporingsonderzoeken naar de criminele organisaties maar ook door inbeslagnames en andere (alternatieve) bestrijdingsinterventies.

Zo kregen in september 2013 22 handelaren die via het internet GBL aanboden via de mail een no-reply bericht van OM en politie. Daarin werden zij gewaarschuwd dat zij het risico liepen zich schuldig te maken aan strafbare voorbereidingshandelingen voor de productie van GHB en daarmee een gevangenisstraf van maximaal zes jaar riskeerden. Sinds afgelopen oktober zijn 21 handelaren gestopt met de handel in GBL. Eén website blijft ondanks een herhaalde waarschuwing GBL verkopen. Naar deze webwinkel wordt een strafrechtelijk onderzoek ingesteld.

Als respons op het toenemend aantal dumpingen van afval uit drugslabs is in 2013 begonnen met de oprichting van een Dumpingen-team. Dit team is sinds eind 2013 op kleine schaal actief en werkt intensief samen met het bestuur. Begin 2014 is extra capaciteit ingezet samen met de drie zuidelijke regio's om snel en effectief kansrijke zaken op te pakken, in het bijzonder opslag- en productieplaatsen.

Aantal projectmatige onderzoeken
2013

Mensenhandel en mensensmokkel

174

Grootschalige hennepteelt

113

Witwassen

265

Financieel-economische criminaliteit

110

Zware milieucriminaliteit

52

High tech crime

15

2013 gehaald. Met name het aantal onderzoeken op mensenhandel, drugshandel en -productie en witwassen is toegenomen. De stijging van het aantal witwasonderzoeken is een uitvloeisel van de breed geïntensiveerde aandacht voor het afpakken van crimineel verkregen vermogen. Concreet betekent dit dat vaker de keuze wordt gemaakt om een onderzoek primair of zelfs uitsluitend te richten op witwassen (in plaats van op het grondelict, bijvoorbeeld drugshandel). In 2013 ging het om 265 onderzoeken, ten opzichte van 187 in 2012. Ook het aantal onderzoeken naar liquidaties/ernstig geweld met een link naar georganiseerde criminaliteit is (opnieuw) toegenomen.

Gegeven de beschikbare capaciteit van de opsporingsdiensten en het OM, houdt het OM er rekening mee dat het plafond van het aantal strafrechtelijke onderzoeken in kwantitatieve zin nagenoeg is bereikt. In de integrale aanpak van georganiseerde criminaliteit zit mogelijk nog ruimte voor groei van het aantal bestuurlijke en andere alternatieve interventies.

Afpakken

- Strafrechtelijke incasso naar 90 miljoen euro
- Afgelopen jaren 75 miljoen euro meer afgepakt dan begroot
- Ketenpartners letten op belang slachtoffers

Essentieel onderdeel van criminaliteitsbestrijding

Veel misdaad wordt gepleegd om er financieel beter van te worden. Geld verleent de crimineel status en aanzien. Bovendien wordt crimineel geld geïnvesteerd in de samenleving om daardoor nog meer geld te verdienen. Soms in de 'zwarte economie' maar zeker ook in het reguliere handelsverkeer. Met andere woorden: crimineel vermogen ondermijnt de samenleving.
Het afpakken van crimineel verkregen vermogen is daarom een essentieel onderdeel van effectieve criminaliteitsbestrijding. Of het nu gaat om zorgfraude, georganiseerde drugshandel of een ramkraak van een geldautomaat. Misdaad mag nooit lonen. Daar zet het OM samen met de ketenpartners op in. Crimineel vermogen wordt afgepakt, waardoor slachtoffers financieel schadeloos kunnen worden gesteld en andere overheden onterecht uitgekeerd geld terug kunnen halen. Het in 2010 gestarte ketenprogramma Afpakken heeft tot doel om crimineel vermogen meer, slimmer en effectiever af te pakken. Daartoe is de opsporings- en vervolgingscapaciteit bij politie, bijzondere opsporingsdiensten en OM uitgebreid. De betrokken overheidspartners werken nauwer samen en de medewerkers worden gefaciliteerd met slimme tools voor afpakken.

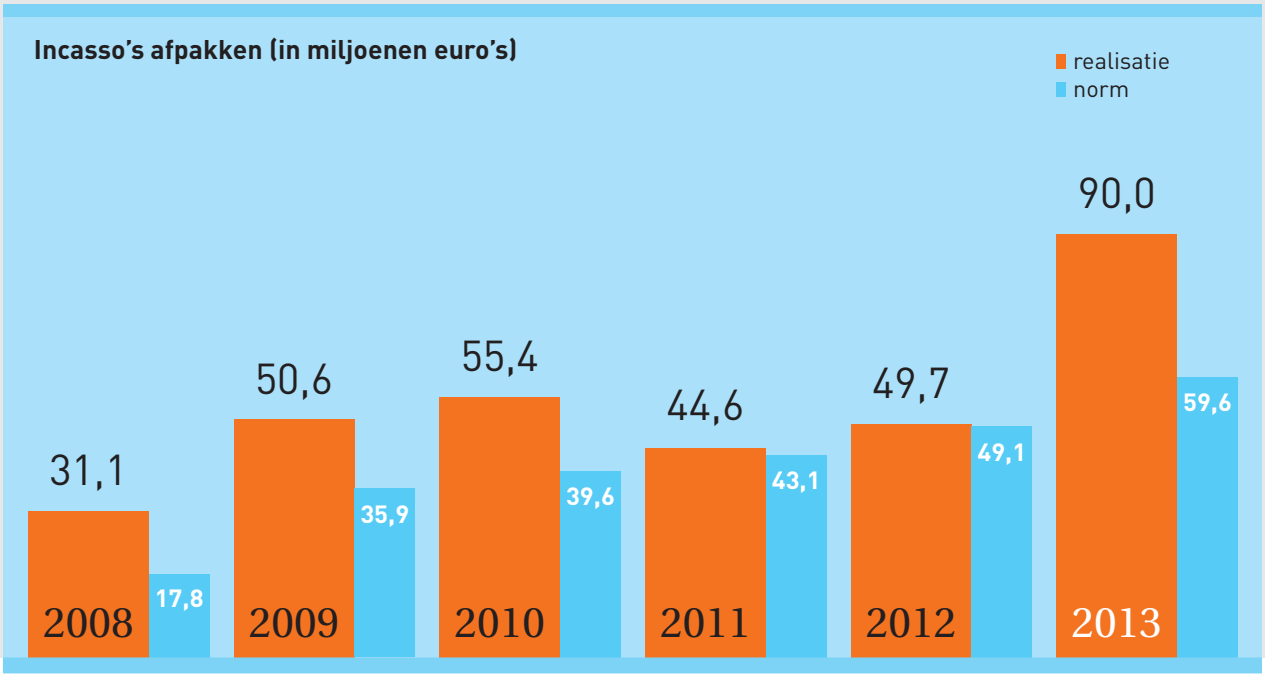

Aanpak en rol van het OM

Samenwerking is een belangrijke voorwaarde om de doelstelling van het programma te realiseren. Hiertoe zijn verschillende initiatieven genomen. Zo vinden er ketenbreed regelmatig casusoverleggen plaats met partners (politie, OM, Belastingdienst, UWV, gemeente, Koninklijke Marechaussee (KMar) en het Regionale Informatie en Expertise Centrum (RIEC), gericht op ongebruikelijk bezit. Denk aan uitkeringsgerechtigden met dure auto's of juwelen. De meldingen van onder andere de politie omtrent ongebruikelijk bezit worden bekeken en de ketenpartners besluiten vervolgens samen wat de meest efficiënte en effectieve aanpak is om het onverklaarbare vermogen af te pakken. Medewerkers hebben hiervoor aanvullende opleidingen gevolgd.

De partners houden gezamenlijke acties, zoals verkeerscontroles. Met Automatic Number Plate Recognition (ANPR) worden kentekens gekoppeld aan bestanden met onder meer alle openstaande verkeersboetes en vorderingen van de Belastingdienst. Bij een 'hit' moet de gecontroleerde direct betalen. Zo niet, dan kan de auto in beslag worden genomen.

Verder organiseren verschillende regio's zogeheten Afpak-weken waarin zij extra aandacht voor afpakken genereren. In Oost-Nederland werd in 2013 bijvoorbeeld het Zomeroffensief Afpakken georganiseerd dat veel media-aandacht trok. Tijdens het offensief werden 'nieuwe' afpakmethodes geïntroduceerd, zoals de dynamische verkeerscontrole en de controle van pleziervaartuigen. Daarnaast ging de politie langs bij mensen bij wie nog ontnemingen openstonden.

Verschillende regio's werken bij zoekingen samen met Defensie. Het gaat dan met name om de Advanced Search Teams (AST's) van de Koninklijke Landmacht. De AST's kunnen zoeken onder lastige omstandigheden, bijvoorbeeld in kleine ruimtes met weinig of geen licht. Ze beschikken over apparatuur waarmee ze in de bodem, door muren en objecten kunnen kijken. Bij verschillende zoekingen hebben ze miljoenen euro's aan cash geld gevonden.

De ketenpartners richten zich binnen het programma Afpakken ook op innovatie om financieel rechercheurs, vermogenstraceerders en officieren zo goed mogelijk te faciliteren. Zo worden – op zichzelf legale – prepaid value cards (kaarten met tegoeden zoals cadeaukaarten of debitcards van banken) soms misbruikt om grote hoeveelheden crimineel geld te verhullen en wit te wassen. Bij die kaarten is niet goed zichtbaar hoeveel geld er op staat en welke bankrekening er aan is gekoppeld. Voor de politie, bijzondere opsporingsdiensten en het OM zijn daarom kaartlezers aangeschaft, waarmee prepaid value cards met een magneetstrip uitgelezen kunnen worden. Die nieuwe kennis over het onderwerp wordt vervolgens in de keten gedeeld.

Paarlberg krijgt ontnemings-maatregel van 25,7 miljoen euro

De rechtbank Haarlem heeft in maart 2013 een ontnemings-maatregel van 25,7 miljoen euro opgelegd aan zakenman Jan-Dirk Paarlberg. Hij moet het miljoenenbedrag afstaan aan de overheid, omdat het afkomstig is uit misdaad, zo oordeelde de rechtbank.
Het ontnemingsbedrag komt overeen met de vordering die het Functioneel Parket bij de rechtbank had ingediend. Het grootste deel van het bedrag bestaat uit geld dat is afgeperst van wijlen Willem Endstra: 17,1 miljoen euro. Paarlberg is onherroepelijk veroordeeld voor het witwassen van deze afpersingsgelden. Daarnaast moet de zakenman 5,2 miljoen euro afdragen die hij heeft verkregen met heling van aandelen in een hotelcomplex. De resterende 3,4 miljoen euro van de ontnemingsmaatregel bestaat uit zogeheten vervolgprofijt: het financieel voordeel dat Paarlberg heeft genoten met geld dat uit misdaad afkomstig is.
Het OM eist niet alleen straffen tegen verdachten, maar vordert ook hun wederrechtelijk verkregen voordeel terug. Op die manier voorkomt het OM dat veroordeelden na het uitzitten van hun straf nog financieel profijt hebben van hun daden.

Ontnemingsschikking van 34,5 miljoen

Eind juli 2013 is het OM een allesomvattende regeling overeengekomen met de First Curaçao International Bank N.V. (FCIB), John Deuss en zijn zuster Tineke Deuss.
De regeling heeft betrekking op alle lopende procedures. Het OM is met de FCIB en de leidinggevenden overeengekomen het aan beide zijden ingestelde hoger beroep tegen de op 24 mei 2012 door de rechtbank Arnhem gewezen vonnissen in te trekken. Gevolg hiervan is dat de uitspraken van de rechtbank Arnhem onherroepelijk zijn geworden.
De op deze strafzaak gebaseerde ontneming is met het OM geschikt voor een bedrag van 34,5 miljoen euro.
Het strafrechtelijk onderzoek ter zake van witwassen is eveneens beëindigd. FCIB en haar twee leidinggevenden zijn hiervoor met het OM een transactie overeengekomen in de vorm van betaling van een geldsom van 500.000 euro. De civielrechtelijke procedures jegens de Staat zijn stopgezet.
Het strafrechtelijk onderzoek is uitgevoerd door de FIOD onder leiding van het Functioneel Parket en heeft alle betrokkenen meer dan zeven jaar beziggehouden. Het OM ziet de regeling als een passende afdoening van een langlopende strafzaak.

Doelstelling en resultaten

Met een strafrechtelijk incassoresultaat van 90 miljoen euro (ontneming en verbeurdverklaring) is de doelstelling voor 2013 van 59,6 miljoen euro ruimschoots gehaald. Het resultaat is mede te danken aan een grote ontnemingsschikking van 34,5 miljoen euro. Dergelijke grote zaken zorgen ervoor dat de afpakresultaten wisselen van jaar tot jaar. Over het geheel genomen is een verdrievoudiging te zien van het incassoresultaat in de afgelopen zes jaar. Opgeteld is in de afgelopen jaren al 75 miljoen euro meer afgepakt dan begroot. In deze resultaten zijn de afpakgelden die ten goede komen aan slachtoffers en de opbrengsten van andere partijen, zoals de Belastingdienst en het Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid, niet meegenomen. Het maatschappelijk effect van de inzet van het strafrecht is dan ook veel groter dan genoemd incassoresultaat.

Om criminele winsten af te pakken werken justitiële organisaties samen

FOTO | JUDITH DEKKER

Cybercrime

- Vijftien grote high tech crime-onderzoeken gedraaid
- Directe dreiging voor vitale infrastructuren wegnemen
- Computers en systemen steeds vaker doelwit, ransomware steeds agressiever

Cybercrime is dynamisch

De criminaliteitsvorm waarbij computers niet alleen als middel worden ingezet, maar ook doelwit zijn, is sinds 2013 sterk in opkomst. Bij cybercrimezaken is in de opsporing en vervolging behoefte aan bijzondere expertise. Het gaat bijvoorbeeld om zaken waarin computersystemen zijn platgelegd en gegevens zijn gekopieerd. Prioriteit heeft de aanpak van aanvallen tegen vitale infrastructuren, evenals aanvallen op het financiële stelsel, de aanpak van botnets, zogenaamde facilitators (bedrijven of personen die bewust of onbewust criminaliteit bevorderen) en 'ransomware' (gijzelingssoftware).

Persoonsgegevens gehackt

In 2013 is een 43-jarige man uit Ede veroordeeld tot zestig uur taakstraf voor de inbraak van het telecombedrijf Simpel.

Bij de inbraak verkreeg een onbevoegde toegang tot een database met persoonlijke gegevens van klanten van Simpel. De hacker zou via de website van Frans Bauer toegang hebben gekregen tot een server van het telecombedrijf Aspider, waar ook de database van Simpel werd beheerd.

Het Team High Tech Crime kreeg in een kort lopend onderzoek, binnen enkele dagen zicht op de verdachte in Ede. Bij de man zijn computers, usb-sticks, geheugenkaarten en een externe harde schijf in beslag genomen.

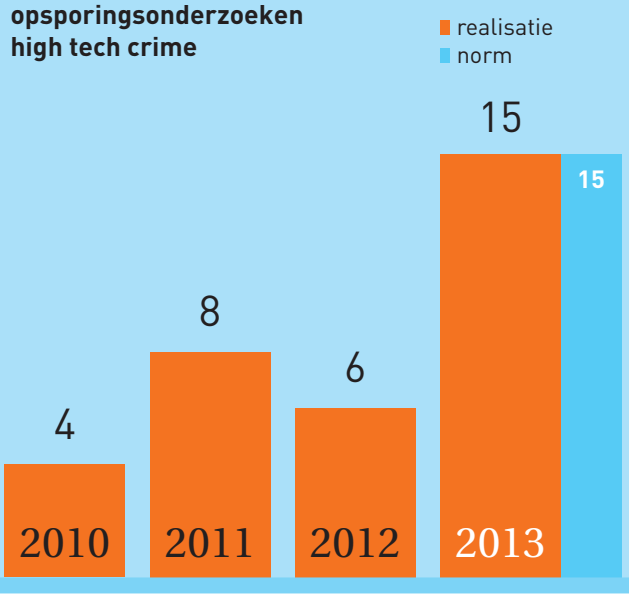

Aanpak en rol van het OM

De aanpak van cybercrime is op alle niveaus binnen het OM herkenbaar, merkbaar en zichtbaar geworden. Bij cyberaanvallen op de vitale infrastructuur gaat het er allereerst om de dreiging weg te nemen. Waar mogelijk worden de verdachten opgespoord en voor de rechter gebracht. De opsporingsonderzoeken zijn haast per definitie grensoverschrijdend: cybercrime is niet aan landsgrenzen gebonden. Goede internationale samenwerking is daarom onontbeerlijk.
Daarnaast is het OM betrokken bij verschillende publiek-private initiatieven op het gebied van cyber security en de aanpak van cybercrime. Naast deelname aan de Cyber Security Raad (CSR), het Nationaal Cyber Security Centrum (NCSC) en de Electronic Crimes Task Force (ECTF), wil het OM de komende jaren stappen blijven zetten in de integrale aanpak van cybercrime. Binnen de verschillende samenwerkingsverbanden worden ook de voor cybercrime onderliggende (legale) structuren in kaart gebracht. Op die manier wordt inzichtelijk voor welke verschillende fases van het cybercrimeproces barrières kunnen worden gedefinieerd. Denk bijvoorbeeld aan: het moeilijker maken voor cybercriminelen om voor hun criminele activiteiten diensten af te nemen bij Nederlandse hostingpartijen.
Net als in voorgaande jaren, zal het OM ook de komende jaren anticiperen op verschillende (internationale) ontwikkelingen op het gebied van cybercrime. Op internationaal niveau wordt onder andere ingezet op de aanpak van illegale handel op anonieme online marktplaatsen (zoals Silk Road, een marktplaats op het TOR-netwerk). Daarnaast is het OM betrokken bij de ontwerpfase en uitvoeringsaspecten van verschillende (wets)voorstellen, waaronder het wetsvoorstel Computercriminaliteit III en de Nationale Cyber Security Strategie (NCSS 2.0.).

Doelstellingen en resultaten

In 2013 heeft het Team High Tech Crime van de politie onder het gezag van het OM negen volwaardige opsporingsonderzoeken afgerond en zes rechtshulpverzoeken van grote capacitaire omvang afgehandeld. De doelstelling van vijftien onderzoeken voor 2013 is hiermee gehaald.

De aanpak van cybercrime is de laatste jaren prioriteit van het OM en zal de komende jaren nog belangrijker worden. Niet alleen op het niveau van de high tech cybercrime die door de Landelijke Eenheid en het Landelijk Parket worden aangepakt. Maar ook op regionaal niveau zijn voor 2014 concrete doelstellingen geformuleerd. Het snel toenemende volume en de diverse verschijningsvormen van cyber-incidenten, de grensoverschrijdende dynamiek ervan en de snelle technologische ontwikkelingen, nopen ook de komende jaren tot een integrale aanpak van de problematiek.

Nieuwe ontwikkelingen te over: torRAT, botnets, ransomware én Nederlandse cybercriminelen die het niveau bereiken van hun Oost-Europese counterpart. Landelijk cyberofficier Lodewijk van Zwieten: 'Met alleen zo nu en dan een boef vangen los je het probleem niet op.'

'Nederland cyberveilig maken'

Landelijk officier van justitie Cybercrime Lodewijk van Zwieten over high tech dynamiek

Nederlandse criminelen infecteerden via spam computers van nietsvermoedende mensen. Ze gebruikten kwaadaardige, zelfontwikkelde, zeer geavanceerde software: torRAT, een remote access tool. Daarmee konden ze rekeningen van slachtoffers leegtrekken.
Het niveau van cybercriminelen in Nederland is echt hoog geworden, weet Lodewijk van Zwieten, landelijk cybercrime officier van justitie bij het Landelijk Parket. 'Vroeger zagen we soort aanvallen alleen vanuit het buitenland. Sinds 2013 weten we dat de expertise en kunde ook in eigen land aanwezig is.'

Cybercrime: de definitie

Veel criminaliteit heeft een digitale component. Om te voorkomen dat het Team High Tech Crime, zowel bij de politie als het OM, over álles gaat, is de definitie over de jaren aangescherpt.
Van Zwieten: 'In 2013 luidt de definitie van cybercrime: criminaliteitsvormen waarbij computers niet alleen als middel worden ingezet, maar ook doelwit zijn. Cybercrime-zaken, zijn zaken waarbij in de opsporing behoefte is aan bijzondere expertise. Het gaat dus níet over oplichting via Marktplaats of bedreiging via Twitter.'
De aanpak van individuele internet-oplichting (middelgrote zaken en bulkzaken) is onderdeel geworden van reguliere opsporingsprocessen.
Van Zwieten waarschuwt: 'Het is nog niet vanzelfsprekend dat cybercrime op regioniveau wordt opgepakt en dat er capaciteit voor wordt gereserveerd.
De focus in 2013 was om de regionale aanpak beter van de grond te krijgen.
We hebben inmiddels voldoende zicht op de aard en omvang van de problematiek, maar we zijn er nog niet klaar mee.'

Ransomware

Op landelijk niveau zijn de prioriteiten: de aanpak van aanvallen tegen vitale infrastructuren, aanvallen op het financiële stelsel, botnets en zogenaamde facilitators (dit zijn bedrijven of personen die bewust of onbewust criminaliteit bevorderen) én 'ransomware'.
Met ransomware oftewel gijzelingssoftware vergrendelen criminelen een computer met kwaadaardige software.
In een onderzoek uit oktober 2013 ontdekte de politie honderden Nederlandse besmettingen in één maand. Hieruit blijkt dat Nederland één van de meest getroffen landen is in Europa. De slachtoffers moeten betalen via anonieme betaalcodes, die in veel Nederlandse winkelketens als voucher (een bon met een code – vergelijk het met het opwaardeertegoed voor prepaid bellen) worden verkocht.
Met betalen los je het probleem niet op, weet Van Zwieten. In 2013 is samen met de politie advies gegeven aan bedrijven die vouchers aanbieden. Winkeliers zijn gewaarschuwd dat hun diensten misbruikt kunnen worden door criminelen.
In 2012 was ransomware redelijk nieuw. In 2013 werd het een probleem: het bleek groter, agressiever en geavanceerder.

Webcam-hacker

In oktober 2013 heeft de politie Eenheid Rotterdam een achttienjarige Rotterdammer aangehouden die ervan wordt verdacht de computer van duizenden mensen te hebben gehackt. Vermoedelijk kon de man op afstand webcams aan en uit zetten, downloadde hij bestanden van andermans computer, mogelijk vernietigde hij ook bestanden, of hij keek mee en downloadde chats van gehackte computers.

In de computers van de man zijn ruim 42 miljoen bestanden gevonden. Daaronder is materiaal dat als kinderpornografisch kan worden gekwalificeerd. Door in te breken op computers zou de man door tieners zelfgemaakt materiaal met een seksuele lading hebben kunnen downloaden, dan wel met de gehackte webcams opnames hebben kunnen maken van tieners in seksuele poses. Inmiddels zijn zo'n 25 slachtoffers van deze hacks geïdentificeerd, onder wie tien Belgische meisjes.

Gaande het onderzoek is ook gebleken dat deze verdachte vermoedelijk schuilging achter de publicatie van het VWO-eindexamen Frans op internet, één dag voor het werd afgenomen. Die publicatie leidde onder andere tot het onderzoek naar de grootschalige examendiefstal op een Rotterdamse middelbare school.
De zaak is nog onder de rechter.

De zaak-Logonda

In 2013 is in de zaak-Logonda een Nederlandse hoofdverdachte opgepakt die betrokken was bij dDoS-aanvallen op Spamhaus.

Spamhaus is een non-profit organisatie die de ontwikkelingen op het gebied van spam volgt om de internetgemeenschap mogelijkheden te bieden om de overlast erdoor te verminderen. Spamhaus is lange tijd slachtoffer geweest van dDoS-aanvallen, die werden opgeëist door de Stophaus-groep. Door de aanvallen bestond er reëel gevaar voor het uitvallen van diensten die los stonden van Spamhaus. In het onderzoek is samengewerkt met het Britse Joint Investigation Team (een gemeenschappelijk onderzoek waar meerdere landen aan deelnemen) en met Amerikaanse autoriteiten (parallel onderzoek). In die landen zijn ook verdachten aangehouden. Het onderzoek is afgerond, maar er dienen nog getuigen te worden gehoord bij de rechter-commissaris.

Elkaar scherp houden

Strafrechtelijke handhaving is één van de instrumenten om op te treden tegen cybercrime. Maar daarnaast wordt, waar mogelijk, voor samenwerking gekozen met andere partijen die een rol hebben in het cyberveilig maken van Nederland.
Van Zwieten: 'De publiek-private samenwerking is voor ons heel belangrijk. Dat kan bijvoorbeeld betekenen dat we besluiten slechts een beperkt aantal opsporingshandelingen te verrichten om vervolgens een andere partij in staat te stellen die interventie te plegen die het meest effect heeft. In 2013 hebben we steeds vaker verbinding gezocht met de publieke sector, met toezichthouders (als de Autoriteit Consument en Markt), met Europol en het Nationale Cyber Security Centrum om samen met anderen een vuist te maken tegen cybercriminaliteit.'

Solide basis

In 2012 is het Team High Tech Crime bij de politie gestart met uitbreiding. Eind 2014 zal het politieteam op sterkte zijn. Vanuit het OM lukte het in eerste instantie niet om die groei bij te houden. In 2013 kon nog geen extra capaciteit toegevoegd worden, wat inmiddels wel in 2014 is gelukt. Het Team High Tech Crime bij het Landelijk Parket is in 2014 uitgebreid van vier naar zeven fte. Al langere tijd heeft elk parket de beschikking over een gespecialiseerde cyberofficier en parketsecretaris.
Van Zwieten: 'Vanuit deze solide basis blijven we experimenteren en vernieuwen. Er zijn maar weinig criminaliteitsgebieden die zo verschrikkelijk dynamisch zijn als computercriminaliteit.'

Boeven vangen

Cybercrime is in 2013 nog verder doorgedrongen in de haarvaten van de maatschappij. De kans dat iemand slachtoffer wordt van cybercrime is toegenomen. Daartegenover staat dat de maatschappij zich ook meer bewust is van de gevaren van cybercrime.
Van Zwieten: 'Met een Facebook-actie is bewust contact met jongeren gezocht, omdat zij op het gebied van cybercrime een kwetsbare groep zijn. Ze zijn makkelijker te beïnvloeden en ze zijn zich er niet van bewust dat wat op internet staat, hen jaren kan blijven achtervolgen. Maar ze zijn ook eerder dader: door hun affiniteit met technologie is voor hen de drempel lager om – al dan niet bewust – strafbare feiten te plegen.

Van Zwieten: 'We zijn van ver gekomen. Nog maar vijf jaar geleden startten we met het experimenteren van de aanpak van cybercrime. In 2011 kwam cybercrime nog niet voor in het jaarverslag. Anno 2013 staat de dreiging vanuit het digitale domein bij alle partijen op het lijstje.'

Fraude

- In 2013 groot aantal strafzaken zorgfraude
- OM pakt beroepsfraudeurs aan en ontrafelt complexe zaken
- OM legt misstanden bloot, stimuleert daarmee preventie en zelfreinigend vermogen

Fraude rijksbreed bestrijden

Fraude berokkent de samenleving niet alleen veel financiële schade, maar tast ook het vertrouwen aan in het handels- en betalingsverkeer en ondermijnt de betaalbaarheid en solidariteit van stelsels als de zorg en de sociale zekerheid. Daarbij gaat het zowel om zogeheten verticale fraude waarbij de overheid (en daarmee de samenleving als geheel) wordt benadeeld, als om horizontale fraude waarvan burgers en bedrijven slachtoffer zijn.
Met alleen het strafrecht kan fraude niet effectief worden bestreden. Daarvoor is een overheidsbrede aanpak nodig, waarvan het strafrecht onderdeel uitmaakt. Hiertoe is in 2013 het programma Rijksbrede fraudebestrijding van start gegaan, waarin alle betrokken vakdepartementen participeren, onder regie van het Ministerie van Veiligheid en Justitie. Ook het OM neemt actief deel aan het programma door het inbrengen van een risicoanalyse en het meedoen in verschillende verbetertrajecten.
Het OM 'trekt' bijvoorbeeld de aanpak van beroepsfraudeurs. Dat gebeurt allereerst via het samenstellen van een top-X van beroepsfraudeurs en het boven water krijgen van samenwerkingsverbanden van beroepsfraudeurs en hun facilitators. Bestuurlijke en strafrechtelijke partners werken aansluitend samen om de opgespoorde fraudeurs aan te pakken. Verder leidt het OM een project dat de herijking van het verschoningsrecht van geheimhouders zoals notarissen,

FOTO | JOE FOX, ANP

advocaten en medici onderzoekt. Bij fraude zoeken en vinden criminelen vaak zwakke punten en kwetsbare structuren in de maatschappij, om daarvan vervolgens misbruik te maken om hun criminele gedrag of geldstromen af te schermen van strafrechtelijke bemoeienis. In het kader van de rijksbrede aanpak van fraude wordt gekeken naar de kwetsbaarheid die voortkomt uit de in Nederland tamelijk absolute werking van het verschoningsrecht. Er wordt niet getornd aan het verschoningsrecht waar advocaten hun cliënten rechtsbijstand verlenen, maar er zijn zorgen daar waar deze beroepsgroepen worden misbruikt om criminaliteit mogelijk te maken en af te zonderen.

Aanpak en rol van het OM

Het strafrecht komt in beeld als sprake is van (de dreiging van) ernstige maatschappelijke ontwrichting, van stelselmatige recidive en van te weinig mogelijkheden om zaken bestuursrechtelijk aan te pakken. Schadevergoeding voor slachtoffers en het afpakken van crimineel vermogen is een belangrijk element van de aanpak.
Het OM heeft daarnaast de taak om ernstige problemen op de kaart te zetten en een signaal af te geven aan (bestuurlijke) partners. Zo kan bijvoorbeeld op basis van strafrechtelijk onderzoek naar een concrete fraudevorm de achterliggende problematiek van een crimineel fenomeen in beeld worden gebracht. Zodat een beleidsdepartement maatregelen kan nemen. Een concrete strafzaak geeft het probleem een 'concreet gezicht', waardoor de urgentie en daarmee de betrokkenheid van allerlei instanties kan worden vergroot. Een goed voorbeeld hiervan is de aanpak van fraude met persoonsgebonden budgetten (PGB). Zie kader op pag. 25.

'Gezamenlijk strijden we voor één doel', zegt Vincent Leenders, landelijk coördinerend officier voor fraudezaken. 'Dat is: ervoor zorgen dat bepaalde misstanden of criminaliteit zichtbaar worden, minder mogelijk worden of – liever nog – stoppen. Met een strafzaak kan het OM criminele fenomenen agenderen of een bredere aanpak van maatschappelijke problemen ondersteunen.

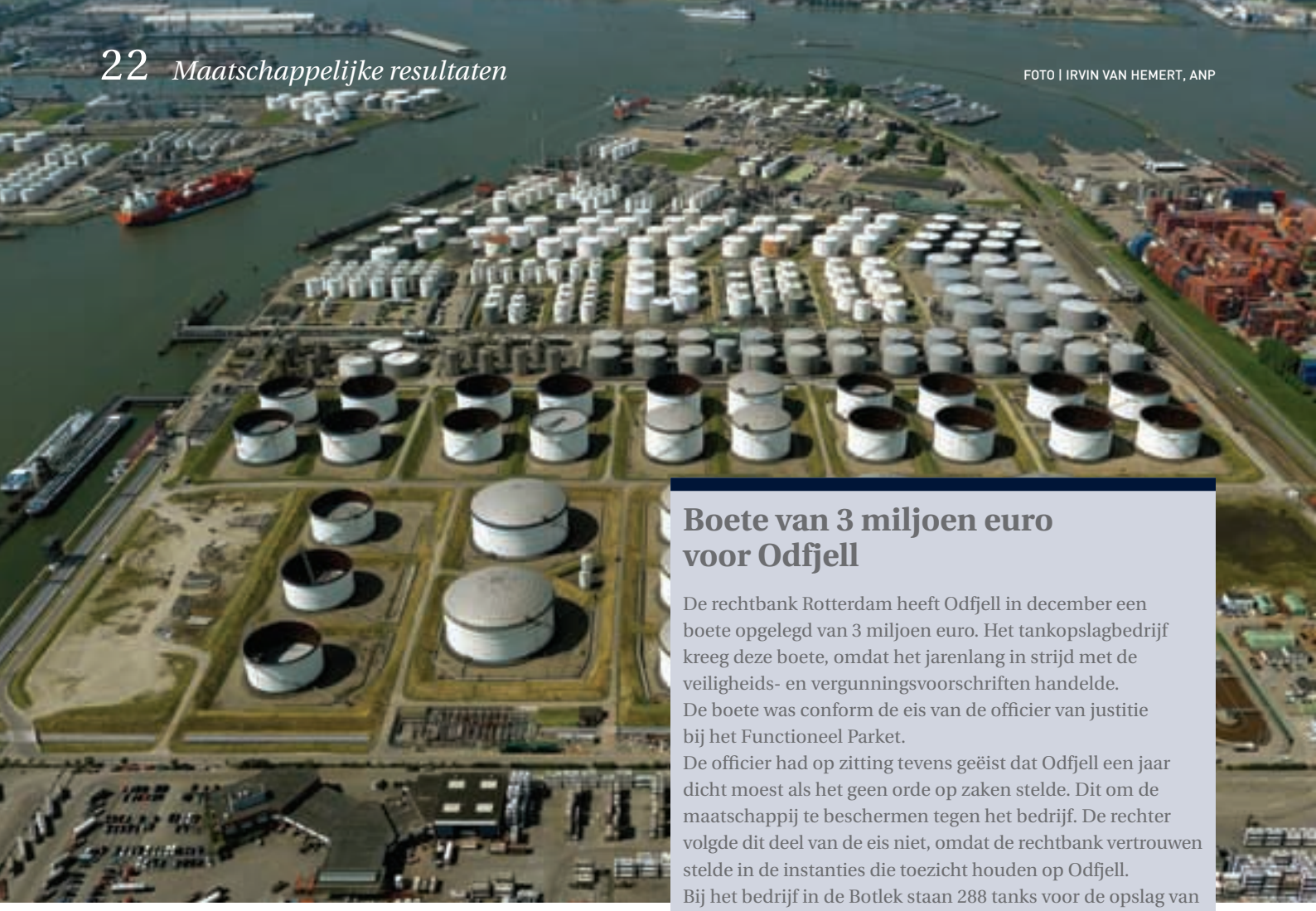

FOTO | IRVIN VAN HEMERT, ANP

Boete van 3 miljoen euro voor Odfjell

De rechtbank Rotterdam heeft Odfjell in december een boete opgelegd van 3 miljoen euro. Het tankopslagbedrijf kreeg deze boete, omdat het jarenlang in strijd met de veiligheids- en vergunningsvoorschriften handelde.
De boete was conform de eis van de officier van justitie bij het Functioneel Parket.
De officier had op zitting tevens geëist dat Odfjell een jaar dicht moest als het geen orde op zaken stelde. Dit om de maatschappij te beschermen tegen het bedrijf. De rechter volgde dit deel van de eis niet, omdat de rechtbank vertrouwen stelde in de instanties die toezicht houden op Odfjell.
Bij het bedrijf in de Botlek staan 288 tanks voor de opslag van gevaarlijke stoffen. Een klein verzuim kan grote gevolgen hebben. De slechte veiligheidscultuur bij Odfjell blijkt volgens het OM uit een groot aantal voorvallen. In oktober 2011, bijvoorbeeld, liet Odfjell medewerkers en ingehuurde specialisten metingen verrichten om een vermoedelijke benzeenlekkage te constateren, terwijl zij onvoldoende beschermd waren. Benzeen kan via contact met de huid of inademing kankerverwekkend zijn.
In augustus van dat jaar werd bij het lossen van een schip met de gevaarlijke stof butaan, de dampspanning niet gecontroleerd, terwijl dit wel zou moeten. De butaan bleek van een andere samenstelling dan verwacht, waardoor in een tank bij Odfjell een explosiegevaarlijke situatie ontstond. Vervolgens werd er niet adequaat gereageerd op lekalarmen. De officier van justitie noemde de manier waarop Odfjell de afgelopen jaren zaken heeft gedaan 'onmaatschappelijk'. 'Dit omdat Odfjell geld verdienen boven het milieu en de veiligheid van werknemers en omwonenden stelde, terwijl veiligheid altijd op de eerste plaats moet staan bij een bedrijf waar gewerkt wordt met gevaarlijke stoffen.'

Voor het OM is samenwerking daarom heel belangrijk. Met de inzet van strafrecht alleen kan het OM een maatschappelijk probleem nooit oplossen. We kunnen zeker een significante rol spelen, maar daarbij is samenwerking met andere organisaties van zeer groot belang. We moeten in verbinding staan met de relevante toezichthouders. Maar ook met de branches en bedrijven zelf of hun adviseurs,' zegt Leenders.
'We merken nu al dat door die verbindingen aan te gaan, er een zeker vertrouwen ontstaat. Daardoor krijgen we een betere informatiepositie en kunnen wij op onze beurt een betere opvolging geven aan de signalen die ons bereiken.'

Doelstelling en resultaten

Kenmerkend voor 2013 was het grote aantal strafzaken van fraude in de zorg. Met name het aantal signalen over fraude met PGB's was hoog. De strategie van het OM is om selectief en gericht zaken met strafrechtelijke interventies af te doen, op zo'n manier dat het beleid er van kan leren en dat bijvoorbeeld drempels worden opgeworpen of regelgeving wordt verbeterd.

Het OM heeft in de aanloop naar de vorming van de rijksbrede fraudeaanpak een analyse opgesteld van de risico's op fraude waardoor de overheid wordt benadeeld die vanuit de praktijk van strafrechtelijke opsporing en vervolging worden waargenomen. Daarin komt onder meer het risico die het gevolg is van het onvoldoende functioneren of op te grote afstand staan van intern, extern en overheidstoezicht. Deze analyse gaf verder inzicht in verschillende fraudevormen en gaf de samenwerkende overheidspartners aanknopingspunten voor de aanpak daarvan.

Bij horizontale fraude zijn niet overheden, maar burgers en bedrijven slachtoffer. Om die vormen van fraude aan te pakken, zijn kwantitatieve prestatieafspraken gemaakt tussen de arrondissementsparketten en de regionale eenheden van de politie. Bij elkaar opgeteld moeten over heel 2014 minimaal 1.500 fraudezaken worden gedaan. Voor de daaropvolgende jaren worden nadere afspraken gemaakt tussen de minister van Veiligheid en Justitie, de regioburgemeesters, het OM en de politie, als onderdeel van de gemeenschappelijke veiligheidsagenda.

Om complexe fraude-onderzoeken aan te kunnen pakken heeft het OM de afgelopen jaren expertise verworven en specialisten binnengehaald. Dat betaalde zich uit in het onderzoek naar de van fraude en omkoping verdachte zakenman Joep van den Nieuwenhuijzen. Vincent Leenders, landelijk coördinerend officier voor fraudezaken bij het Functioneel Parket, over deze zaak.

'We kunnen ingewikkelde fraudes ontrafelen'

Landelijk officier van justitie Fraude Vincent Leenders over oplichting en omkoping

FOTO | PAUL LE CLERCQ

Het is zomer 2004 als directeur Willem Scholten van het Havenbedrijf Rotterdam een schokgolf door de Maasstad doet gaan. In een opzienbarende bekentenis biecht Scholten op dat hij zonder enige ruggespraak voor tientallen miljoenen euro's garanties heeft afgegeven aan ondernemingen van het RDM-concern van zakenman Joep van den Nieuwenhuijzen. De zakenman had deze garanties hard nodig om zijn wankele bedrijvenimperium overeind te houden. Het RDM-concern blijkt namelijk een kaartenhuis waarvan instorting wordt voorkomen door financiële gaten met nieuwe gaten te vullen.
De financiële tekorten ontstaan mede doordat Van den Nieuwenhuijzen voor privégebruik vele miljoenen euro's onttrekt aan zijn tanende bedrijvengroep. Uiteindelijk gaan de bedrijven toch failliet en staan ruim 275 werknemers van de ene dag op de andere werkloos op straat.

Het schandaal rond de geheime garanties die het gemeentelijk Havenbedrijf Rotterdam verstrekte, vormt de opmaat voor twee strafrechtelijke onderzoeken: tegen de voormalig havendirecteur en tegen Van den Nieuwenhuijzen. In het najaar van 2010 wordt de gewezen havendirecteur Scholten veroordeeld tot één jaar gevangenisstraf, waarvan vier maanden voorwaardelijk, voor valsheid in geschrift, oplichting en ambtelijke omkoping. Het strafrechtelijk onderzoek tegen Van den Nieuwenhuijzen, onder de codenaam Golf, leidt afgelopen zomer tot een celstraf van 2,5 jaar. De rechtbank Rotterdam veroordeelt Van den Nieuwenhuijzen wegens faillissementsfraude, valsheid in geschrift, omkoping van havendirecteur Scholten en het bezit van een vals paspoort. In beide zaken is hoger beroep ingesteld, maar heeft nog geen inhoudelijke behandeling bij het hof plaatsgevonden.

Ontrafelen

Het onderzoek-Golf startte in 2007 met de verdenking dat Van den Nieuwenhuijzen had gefraudeerd in de faillissementen van drie RDM-bedrijven. Bij aanvang was duidelijk dat het een omvangrijk en complex onderzoek zou worden. Uiteindelijk brachten drie officieren van justitie de strafzaak voor de rechter: Martine Dontje en Esther Sachs van het Functioneel Parket, samen met officier van justitie Koos Plooij van het Landelijk Parket.

De Landelijk coördinerend officier voor fraudezaken, Vincent Leenders, legt uit waarom de zaak-Golf voor hem het jaar 2013 representeert: 'Het onderzoek-Golf staat voor mij symbool voor de ontwikkeling die de fraudebestrijding heeft doorgemaakt', stelt Leenders. 'Het laat zien dat de opsporingsdiensten en het OM in staat zijn om ingewikkelde financiële en juridische constructies te

Rabobank betaalt 70 miljoen euro in Libor-onderzoek

Het OM is in oktober 2013 een transactie van 70 miljoen euro overeengekomen met Rabobank in een internationaal onderzoek naar manipulatie van een belangrijk rentetarief. Handelaren van Rabobank hebben in de periode 2006-2011 de dagelijkse inzendingen voor het internationale rentetarief Libor gemanipuleerd, zo concludeerde het Functioneel Parket na onderzoek door de FIOD.
Uit het strafrechtelijk onderzoek is naar voren gekomen dat medewerkers van de Rabobank een groot aantal onjuiste tarieven hebben doorgegeven teneinde het Libor-tarief te beïnvloeden. Bij de dagelijkse inzendingen werd rekening gehouden met verzoeken van handelaren die op diverse vestigingen van Rabobank werkzaam waren. Volgens de regels voor de totstandkoming van het Libor-tarief is dat verboden. Rabobank maakte deel uit van een groep banken die gezamenlijk het internationaal belangrijke rentetarief bepaalden. De gebeurde door dagelijks het rentetarief te melden waartegen de bank zelf geld kon inlenen.
Ook de autoriteiten in de Verenigde Staten, Groot-Brittannië en Japan hebben onderzoek gedaan naar manipulatie van het rentetarief door Rabobank. De transactie met het Functioneel Parket was onderdeel van een wereldwijde afdoening van in totaal 774 miljoen euro.
Het Functioneel Parket heeft nauw samengewerkt met toezichthouder De Nederlandsche Bank. Die samenwerking heeft ertoe geleid dat Rabobank naast de betaling van zeventig miljoen euro een groot aantal maatregelen neemt ter verbetering van de interne controle. De Nederlandsche Bank houdt hier toezicht op. Het is daarmee een effectieve sanctie die afrekent met het verleden en die maatregelen afdwingt om ervoor te zorgen dat de gedragingen in de toekomst niet meer zullen plaatsvinden.

Om complexe fraudes te kunnen doorgronden heb je kennis van andere vakgebieden nodig

ontrafelen en om een complexe fraudezaak, waarin de verdachte stevig weerwerk biedt, tot een goede afronding te brengen. Met dit soort strafzaken draagt het OM bij aan verandering van de mores in het bedrijfsleven en de samenleving. Inmiddels zijn we zover dat witteboordencriminaliteit echt wordt onderkend als criminaliteit, en niet als een vorm van creatieve ondernemingsgeest. Dat is de reden om over het jaar 2013 terug te blikken op deze strafzaak.'

Terug naar de oorsprong van het onderzoek, die ruim vóór 2013 lag. Zakenman Van den Nieuwenhuijzen zag eind jaren negentig kansen om de Nederlandse defensie-industrie nieuw leven in te blazen. Samen met de eveneens ambitieuze havendirecteur Scholten droomde Van den Nieuwenhuijzen van een opleving van deze industrietak. Maar de praktijk bleek weerbarstig. Van den Nieuwenhuijzen had voor vele tientallen miljoenen euro's bankleningen nodig om zijn defensieconcern met helikopterbouw en onderzeeboten overeind te houden. Leningen waarvoor Scholten het Havenbedrijf Rotterdam in het geheim voor ruim 180 miljoen euro garant liet staan, zo bleek achteraf.

En hoewel Van den Nieuwenhuijzen de ondergang van zijn RDM-groep kon zien aankomen, bleef hij geld lenen bij de banken. Telkens weer met garanties van het Havenbedrijf Rotterdam. Want alles zou goedkomen. Maar het kwam niet goed.

Landelijk fraude-officier Leenders noemt het zeer kwalijk dat Van den Nieuwenhuijzen zijn zakenimperium heeft voortgezet en iedereen een rad voor ogen draaide, terwijl hij wist dat de situatie bedrijfseconomisch onhoudbaar was. 'Des te ernstiger is het dat deze zakenman in diezelfde periode miljoenen euro's uit het concern haalde voor privé-uitgaven. Mede daardoor stonden vele tientallen werknemers plotsklap op straat.' Omdat de garanties die Scholten namens het Havenbedrijf aan Van den Nieuwenhuijzen had verstrekt achteraf onrechtmatig – en daarmee waardeloos – bleken te zijn, draaiden de banken op voor de miljoenenschuld die het gefailleerde RDM-concern achterliet.

Effect

'Het OM selecteert strafrechtelijke onderzoeken zoveel als mogelijk op het effect dat we ermee kunnen bereiken,' licht Leenders de achtergrond van het onderzoek-Golf toe. 'De gedragingen die we hier zagen, tasten de integriteit van het handelsverkeer en het economische stelsel aan. Een voorbeeld: door in het zicht van faillissement geld en goederen uit zijn bedrijven te trekken, heeft Van den Nieuwenhuijzen het noodzakelijke vertrouwen in eerlijk zakendoen geschaad. En met de omkoping van een havendirecteur heeft hij de integriteit van de overheid geschaad. Van den

PGB-fraude een halt toeroepen

Fraude met persoonsgebonden budgetten (PGB's) leidt tot benadeling van de overheid en zorgbehoeftigen. Fraude (en oneigenlijk gebruik) is onder andere mogelijk door hiaten in de wetgeving, gebrekkige controle/gebrekkig toezicht en afwezigheid van sanctionering. Medewerkers van zorgbemiddelingsbureaus, zorgverleners, artsen en/of budgethouders kunnen bij de fraude betrokken zijn. Het is echter van groot maatschappelijk en economisch belang dat middelen bestemd voor (gezondheids-)zorg ook daaraan worden besteed en dat daartoe opgeleid personeel zorg kan uitvoeren. Uit cijfers blijkt dat het aantal door zorgkantoren onderzochte fraudemeldingen met betrekking tot het PGB is gegroeid.
Door de inzet van het strafrecht in de afgelopen jaren is gebleken dat fraudeconstructies met het PGB talrijk zijn. Het wederrechtelijk verkregen voordeel kan oplopen tot enkele (tientallen) miljoenen euro's, met name als een combinatie met andere criminele activiteiten (uitkeringsfraude, illegale tewerkstelling, et cetera) plaatsvindt. Er is inmiddels veel informatie bekend over illegale werkwijzen.
Met het Ministerie van VWS werd overeengekomen een integrale aanpak op te zetten, met als doel de PGB-fraude een halt toe te roepen. De probleemgerichte aanpak omvat onder andere:

1. Preventie/voorkomen van fraude; toewerken naar fraudebestendige regelgeving, informatieverschaffing aan potentiële budgethouders, poortwachterfunctie goed borgen.
2. Detectie. Organiseren van meer en strenger toezicht en controle op de uitvoering met speciale aandacht voor valse facturen, nepbedrijven et cetera en opsporen van fraude.
3. Sanctioneren. In de PGB-regeling/wet moeten duidelijke criteria voor stopzetting en terugvordering van onterecht uitgekeerde PGB's beschikbaar komen. Daarnaast moeten de mogelijkheden voor bestuurlijk handhaven worden uitgebreid.

De bij de programmatische aanpak betrokken organisaties zijn onder meer het Ministerie van VWS, Ministerie van SZW (Inspectie), arrondissementsparketten, politie, Zorgverzekeraars, NZA, CIZ.

Nieuwenhuijzen heeft de overheid – en daarmee dus alle burgers – opgezadeld met een enorme financiële last.'

Het resultaat in de strafzaak-Golf laat tevens zien dat het Functioneel Parket de afgelopen jaren op een juiste wijze heeft geïnvesteerd in kennis, expertise en focus om complexe onderzoeken succesvol te kunnen aanpakken. Het gaat om kennis vanuit het OM, aangevuld met de inbreng van specialisten zoals fiscalisten, accountants, bankiers en notarissen. Ook de landelijk fraudeofficier Leenders komt van buiten het OM; hij was fiscalist bij een groot advieskantoor. 'Om complexe fraudes te kunnen doorgronden heb je kennis van andere vakgebieden nodig. Het doorzien van een boekhoudkundige fraude vereist kennis van een jaarrekening en van de denkwijze van ondernemers, controllers en accountants. Door specialistische kennis van buiten het OM te combineren met de reeds aanwezige strafvorderlijke expertise, ontstaat een mix die zeer goed in staat is om complexe financieel-economische criminaliteit aan te pakken.'

Passende afdoening

In de wereld van het Functioneel Parket is een gang naar de rechtbank inmiddels zeker niet meer de enige weg om een strafzaak tot een bevredigend einde te brengen. 'Voorop staat dat de zaak een passende afdoening moet krijgen: voor het slachtoffer, de maatschappij en de verdachte. Maar een vonnis van de rechter is niet de enige manier om dat resultaat te bereiken', stelt Leenders. 'Schikkingen en transacties zijn eveneens onmisbaar om ons doel te verwezenlijken. In de zaak-Golf hebben we bijvoorbeeld schikkingen getroffen met verdachten die een kleinere rol hadden in de fraude. De rechter kon zich hierdoor concentreren op de hoofdzaak', zegt Leenders: 'Je kan met transacties bijvoorbeeld snel schadecompensatie voor benadeelde partijen realiseren. Een transactie is een snelle interventie, inclusief het publiekelijk afleggen van verantwoording, waarmee je kunt zorgen dat de continuïteit van een onderneming niet in gevaar komt. Met transacties kun je ook proberen niet alleen te laten afrekenen over het verleden, maar tevens zelfreinigend vermogen voor de toekomst af te dwingen. Dat hebben we onder meer gedaan bij de transactie met Rabobank naar aanleiding van een strafrechtelijk onderzoek naar manipulatie van het internationaal belangrijke rentetarief Libor. Als onderdeel van de transactie heeft Rabobank niet alleen een boete van 70 miljoen euro betaald, maar ook beleidsmaatregelen getroffen om herhaling in de toekomst te voorkomen.'

Mensenhandel

- 178 veroordelingen mensenhandel: recordaantal in afgelopen jaren
- Tendens naar zwaardere straffen en hoge schadevergoedingen
- Naast seksuele uitbuiting steeds meer andere vormen van mensenhandel aangepakt

Mensenrechten zwaar geschonden

Mensenhandel vormt een grove inbreuk op de menselijke waardigheid en de lichamelijke en geestelijke integriteit van slachtoffers en wordt gezien als schending van fundamentele mensenrechten. Voorbeelden van mensenhandel zijn gedwongen prostitutie en arbeidsuitbuiting, maar bijvoorbeeld ook gedwongen bedelarij en het onder dwang laten plegen van criminele activiteiten (zie kaders). De meeste mensen gaan ervan uit dat een straatkrantverkoper niet door iemand wordt gedwongen zijn werk te doen en voor zijn werk wordt betaald. Dat is echter niet altijd het geval en dat is schokkend. Het OM pakt samen met de politie, andere opsporingsdiensten (zoals de Inspectie Sociale Zaken en Werkgelegenheid (SZW), de Koninklijke Marechaussee (KMar), gemeenten en andere relevante partners mensenhandel op een integrale wijze aan. Sinds een jaar of tien zijn de slachtoffers van mensenhandel en het thema mensenhandel prioriteiten van het OM. Ook de komende jaren staat de aanpak van mensenhandel onveranderd hoog op de agenda.

FOTO | ROBIN UTRECHT

Aanpak en rol van het OM

In de afgelopen jaren is Nederland zich meer bewust geworden van de problematiek van mensenhandel. Uit diverse onderzoeken bleek dat georganiseerde bendes tientallen vrouwen uit Nederland, Duitsland en Oost-Europese landen gedwongen lieten werken in de prostitutie. Mensenhandel vindt veelal plaats in georganiseerd verband en de criminele samenwerkingsverbanden die zich met mensenhandel bezig houden, opereren vaak internationaal. Door politie en OM worden deze organisaties opgespoord, voor de rechter gebracht en worden de slachtoffers bevrijd uit hun situatie. Mensenhandelzaken zijn vaak complexe onderzoeken die een aantal jaar vergen.

Het strafrecht alleen is onvoldoende om de ondermijning van de maatschappij door deze zware en vaak internationaal georganiseerde misdaad tegen te gaan. Daarom werken het OM, de politie en andere opsporingsdiensten zoveel mogelijk samen met relevante publieke en private partners. Mensenhandel wordt met alle mogelijke middelen, waaronder strafrechtelijke, bestuurlijke en fiscale maatregelen, aangepakt. Preventie en het opwerpen van barrières maken onderdeel uit van de integrale aanpak van de problematiek.

Slachtofferzorg neemt een centrale plaats in bij de aanpak van mensenhandel. Het gaat daarbij niet alleen om het recht doen aan slachtoffers met strafrechtelijke interventies, maar ook om een correcte bejegening en om ondersteuning tijdens de rechtsgang, bijvoorbeeld bij het verkrijgen van een schadevergoeding. Binnen het OM zijn al geruime tijd gespecialiseerde mensenhandelofficieren werkzaam.

Begin 2008 is het OM in de aanpak van mensenhandel steeds meer gaan samenwerken met landen als Roemenië, Bulgarije, Hongarije en de Filipijnen. Onder voorzitterschap van het OM werd een Task Force Mensenhandel gevormd om de geïntegreerde aanpak bij, en met, alle relevante partners te promoten en te bevorderen. Daarnaast is Nederland 'co-driver' van het EU EMPACT-project mensenhandel, waarbij EMPACT staat voor European Multidisciplinary Platform Against Crime Threats.

Doelstellingen en resultaten

Afgelopen jaar heeft het OM verder geïnvesteerd in de brede aanpak van mensenhandel. Dit werd bijvoorbeeld zichtbaar in een aantal grote handhavingsacties, zoals in het prostitutiegebied Achterdam in Alkmaar (zie kader op pag. 28). OM en partners wachten aangiften van slachtoffers van mensenhandel niet af, maar gaan actief op zoek naar signalen van mensenhandel. De landelijke actiedagen waarop gezocht wordt naar commerciële seksaanbieders op het internet, die vaak actief zijn in de thuisprostitutie en de escort, zijn hier een goed voorbeeld van.

Mede onder de vlag van de Task Force Mensenhandel heeft het OM de afgelopen jaren ook samenwerkingsverbanden opgebouwd met partners als Koninklijke Horeca Nederland, de Kamers van Koophandel, gemeenten en Jeugdzorg Nederland. Doel daarvan is om barrières op te werpen tegen verschillende vormen van mensenhandel, zoals gedwongen en illegale prostitutie, uitbuiting in de land- en tuinbouwsector en andere sectoren zoals de scheepvaart en de transportsector. Het gaat daarbij bijvoorbeeld om trainingen voor hotelpersoneel en medewerkers van de Kamers van Koophandel.

FOTO | VALERIE KUYPERS, ANP

De aanpak van mensenhandel levert concrete resultaten op. Ten opzichte van voorgaande jaren is het aantal veroordelingen opnieuw gestegen. In 2013 zijn 178 mensenhandelaren veroordeeld. Dit is verreweg het hoogste aantal in de afgelopen jaren. Het hoge aantal zaken dat van politie, inspectie SZW en KMar bij het OM is binnengekomen, is na een piek in 2012 terug op het gemiddelde niveau van voorgaande jaren. In 2013 heeft de Tweede Kamer ingestemd met een verhoging van de maximumstraf voor ongekwalificeerde mensenhandel tot twaalf jaar gevangenisstraf. Daarmee is de ernst van het strafbare feit beter tot uitdrukking gebracht. De afgelopen jaren lijkt er een tendens naar zwaardere straffen waarneembaar. Een voorbeeld van deze ontwikkeling is het onderzoek 'Buidelwolf' naar uitbuiting van Hongaarse slachtoffers in de prostitutie. Eind 2013 werden in deze zaak zeven mensenhandelaren veroordeeld (zie kader pag. 31). Zes daders maakten deel uit van een criminele organisatie. De rechtbank legde gevangenisstraffen op tot tien jaar. Het OM zal geregeld nieuwe fenomenen van mensenhandel voor de rechter blijven brengen en vragen om een rechterlijk oordeel (zie kader pag. 30 'Voor het eerst veroordeling voor uitbuiten straatkrantverkopers').

Mensenhandel levert financieel gewin op voor de daders. Het afpakken van wederrechtelijk verkregen voordeel blijft daarom een belangrijk onderdeel van de aanpak van mensenhandel. Ook in 2013 werden in verschillende zaken hoge bedragen aan schadevergoeding uitgekeerd. Zo legde het hof Arnhem-Leeuwarden in 2013 niet alleen een gevangenisstraf op aan een mensenhandelaar voor de duur van zes jaar, maar kreeg het slachtoffer ook een schadevergoeding toegekend van 843.500 euro.

Grote actie tegen mensenhandel op Achterdam in Alkmaar

De gemeente Alkmaar, het OM en de politie hebben op 15 maart 2013 een integrale actie gehouden ter bestrijding van mensenhandel. Ruim 500 medewerkers waren bij de actie betrokken. De Achterdam, een straat met raamprostitutie, werd vanaf 21.30 uur afgesloten voor het publiek. De aanwezige prostituees, overwegend Oost-Europese vrouwen, werden door de politie overgebracht naar het Stadskantoor. Gespecialiseerde zeden- en mensenhandelrechercheurs gingen met de prostituees in gesprek om signalen van mensenhandel te onderzoeken. De vrouwen werden in het Stadskantoor bijgestaan door tolken, advocaten en hulpverleningsinstanties. Politie en ambtenaren van de gemeente Alkmaar controleerden daarnaast de prostitutiepanden op naleving van vergunningvoorschriften, brandveiligheid en volksgezondheid. Het doel van de actie op de Achterdam was in eerste instantie het terugdringen en het opheffen van mensenhandel, het controleren van de prostitutiepanden en het verzamelen van informatie voor (mogelijk) andere strafzaken.
Een Roemeense en Hongaarse verdachte zijn aangehouden. Het OM heeft tegen de verdachten dertig maanden respectievelijk twaalf maanden geëist. De rechtbank heeft de Hongaarse verdachte een gevangenisstraf opgelegd van vijftien maanden. De andere verdachte is door de rechtbank vrijgesproken. Beide strafzaken lopen in hoger beroep.

In werkkleding – kort rokje, hoge laarzen en veel make-up – komen twee jonge, Bulgaarse vrouwen aan op Airport Eindhoven. Diezelfde dag nog belanden ze als prostituee achter de ramen. De pooiers beslissen welke kleur lingerie ze moeten dragen. Uren achtereen staan ze achter het raam. Hun pooier heeft namelijk een nieuwe auto op het oog, en die moet nog betaald worden. Eén van de vrouwen huilt, ze wil naar huis. Maar als ze wegloopt zullen ze haar vinden en verminken door zuur over haar heen te gooien, is haar gedreigd.

'Ze worden structureel in de modder getrapt'

Landelijk officier van justitie Mensenhandel Warner ten Kate over slachtoffers

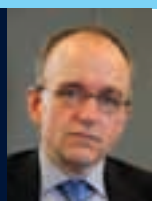

Het is een van de schrijnende scènes uit het onderzoek-Krobia. Volgens de verdenkingen van het OM werden prostituees die op het Zandpad in Utrecht werkten op gewelddadige wijze uitgebuit. De zaak begon klein, maar ontwikkelde zich snel tot een omvangrijke mensenhandelzaak. Landelijk officier van justitie Mensenhandel Warner ten Kate legt uit hoe de zaak aan het rollen kwam. 'Twee opzichtig geklede Bulgaarse vrouwen landden op Airport Eindhoven met een goedkope vlucht. Ze werden opgehaald door drie heren, om vervolgens per auto te vertrekken. Op het eerste gezicht lijkt er niets aan de hand. Maar als je niet goed kijkt, zie je het ook niet.'

Ten Kate vertelt dat de Koninklijke Marechaussee (KMar) inmiddels zo goed is getraind dat ze signalen van mensenhandel wel herkennen. Deze dames kwamen namelijk uit een 'risicoland', reisden alleen en werden vervolgens opgehaald door een paar Bulgaarse mannen. Bovendien verklaarden ze afwijkend over wat ze in Nederland kwamen doen. Over prostitutie werd met geen woord gerept. Toch voldoende reden voor de KMar om actie te ondernemen. 'Als er iets is wat we de afgelopen jaren bij het bestrijden van mensenhandel hebben geleerd is het dat we alert moeten zijn en dieper moeten kijken om het onderliggende probleem te zien. Dat doet de KMar door al 'aan de poort' met andere ogen naar de passagiersstroom te kijken.'

Verder onderzoek wees snel uit dat de twee Bulgaarse vrouwen bij het Utrechtse prostitutiegebied het Zandpad terecht kwamen. Uit eerdere onderzoeken kwam al naar voren dat dat prostitutiegebied erg vatbaar is voor mensenhandel. Zo bracht Saban B. zijn slachtoffers ook naar het Zandpad om voor hem te werken. 'Dat was voor ons de start van onderzoek-Krobia. We hadden immers al een verdenking van mensenhandel in de meest eenvoudige vorm: het halen van vrouwen uit het buitenland ten behoeve van de prostitutie in Nederland. En dat is strafbaar.'

Ten Kate houdt zich al vanaf 2005 bezig met het thema, dat voor politie en OM een topprioriteit is. Hij werd geraakt door het onderwerp omdat 'een slachtoffer structureel de modder in wordt getrapt, puur voor het eigen gewin van de dader. Wij kunnen slachtoffers uit de handen van mensenhandelaars houden, en er met elkaar voor zorgen dat uitbuiting minder voorkomt.'

Bakken met geld

De officier denkt dat mensenhandelzaken vaak als groots en ingewikkeld worden beschouwd. Maar je kunt in een half uur een zaak hebben, zoals bij Krobia. Mits je je ogen opent en de juiste signalen opvangt. 'Vaak betekent het de start naar een groter onderzoek, waarbij er soms een heel Crimineel Samenwerkings Verband (CSV) achter schuilt. Dit was vermoedelijk bij Krobia het geval: de ene

Voor het eerst veroordeling voor uitbuiten straatkrantverkopers

In juni 2013 is een Roemeense Roma-familie door de rechtbank in Leeuwarden veroordeeld voor het uitbuiten van straatkrantverkopers. Een nieuwe materie, want gedwongen straatkrantverkoop/bedelarij werd voor het eerst aan de rechtbank voorgelegd. Binnen de familie hadden vader, moeder en twee zoons intensief samengewerkt om de slachtoffers in Roemenië te ronselen, onder valse beloften naar Nederland te halen, en hier dagelijks kranten te laten verkopen, zes dagen per week. Er waren drie meerderjarige slachtoffers en twee minderjarige. De minderjarigen waren ook gedwongen tot huishoudelijk werk, en het hebben van seks met de beide zonen. Een van deze meisjes werd zo fors mishandeld dat de rechtbank sprak over 'martelen en vernederen'. De rechtbank veroordeelde de verdachten tot gevangenisstraffen van zes jaar. Ook is 30.000 euro aan schadevergoedingen toegekend aan de slachtoffers.

Het OM vraagt geregeld om nieuwe jurisprudentie op het vlak van mensenhandel. Hoewel veel zaken gaan over seksuele uitbuiting, ziet het OM steeds vaker zaken omtrent arbeidsuitbuiting (Chinese horeca, aspergetelers). In dit geval was gevraagd om een interpretatie van gedwongen bedelarij. Het is een goede zaak dat de ernst van de uitbuiting die kan schuilen achter zoiets onschuldigs als straatkrantenverkoop, boven tafel komt.

Het draaien van zoveel mogelijk onderzoeken is daarom de enige manier om meer zicht op uitbuiting te krijgen

tak wierf de dames in Bulgarije, vervolgens werden ze in Nederland door een andere tak van de organisatie opgehaald en een volgende tak hield ze onder dwang aan het werk op het Zandpad', zegt Ten Kate. De verdachten verdienden overigens bakken met geld aan 'hun' vrouwen, waarmee ze hun Porsches en Hummers financierden. Zelf hielden de slachtoffers nauwelijks iets van hun inkomsten over.

Het was lastig te achterhalen of degenen die het prostitutiegebied runden ook wisten dat er sprake was van mensenhandel. Dat is moeilijk bewijsbaar.
Ten Kate: 'Alle informatie die wij uiteindelijk wisten te verzamelen over uitbuiting op het Zandpad hebben we bij elkaar gelegd. Dat hebben we in de vorm van een bestuurlijk rapport gedeeld met de toenmalige burgemeester van Utrecht, Wolfsen. Dat is de kern van programmatisch werken: de informatie die wij als OM verzamelen niet voor onszelf houden, maar delen met de vergunningsverleners en de burgemeester van Utrecht. Onze boodschap was: hoewel er sprake was van een vergunde sector, vindt er in onze ogen toch mensenhandel plaats', vertelt Ten Kate.

Slim samenwerken

Wolfsen liet daarop weten dat hij geen mensenhandel in zijn stad duldde. Hij voegde snel de daad bij het woord en sloot het volledige prostitutiegebied. Ten Kate: 'Zo zie je maar hoe programmatisch werken onverwachte oplossingen kan opleveren. Voor de aanleg van de seksboten op het Zandpad waren vergunningen nodig, die werden afgegeven door de provincie. Daar kwam dus een einde aan. Door de faciliterende omstandigheden weg te halen eindigde de mensenhandel in dat gebied.' Ten Kate legt uit dat het OM steeds vaker naar slimme manieren zoekt om met andere partijen samen te werken en zo criminogene factoren weg te nemen. Strafrecht speelde in deze zaak ook niet de hoofdrol, maar maakte het in deze zaak voor de andere partijen wel mogelijk om verantwoorde beslissingen te nemen.

Krobia is daarom voor Ten Kate dé mensenhandelzaak van 2013. 'Krobia illustreert hoe we mensenhandel deze dagen aan moeten pakken. Het onderzoek begon klein met twee dames en Bulgaarse verdachten op Airport Eindhoven, maar groeide uit tot een groot onderzoek met mooie resultaten. Door het succes van de programmatische aanpak en samenwerking met verschillende partners, hebben we de vrouwen uit handen van gewelddadige pooiers kunnen halen.'
Krobia is op dit moment nog onder de rechter, de inhoudelijke behandeling start naar verwachting in november.

Onder water

De officier erkent dat het OM nooit een compleet beeld van mensenhandel in Nederland zal krijgen. Uitbuiting speelt zich grotendeels "onder water" af. Van spontane aangiftes is nauwelijks sprake omdat vrouwen vaak te angstig zijn om te verklaren. 'Het draaien van zoveel mogelijk onderzoeken is daarom de enige manier om meer zicht op uitbuiting te krijgen. Mensenhandelzaken worden met voorrang behandeld. We staan dus voor een enorme taak, en ons werk is niet eenvoudig. Maar we weten waar we het voor doen.'

Jarenlange straffen voor mensenhandelaren in onderzoek-Buidelwolf

Nadat twee Hongaarse vrouwen begin 2012 tegen een aantal landgenoten aangifte deden van mensenhandel, startte in Den Haag een onderzoek onder de naam Buidelwolf. De recherche en het OM besloten om in alle stilte het onderzoek te laten plaatsvinden om zo geruisloos de wandelgangen van de verdachten in kaart te kunnen brengen. De politie ontdekte waar de meisjes woonden en werkten, hoe ze daar kwamen en wat de pooiers verder nog deden. De recherche legde contact met de Koninklijke Marechaussee op Airport Eindhoven, omdat veel Hongaarse vrouwen via dat vliegveld het land binnenkomen. Rechercheurs bezochten politiecollega's in België, omdat de meisjes daar ook werkten en er was contact met de collega's in Hongarije. Zo ontstond er een netwerk waarin snel informatie gedeeld kon worden. Gedurende het onderzoek werden steeds meer verdachten aangehouden. Hierdoor durfden ook steeds meer vrouwen aangifte te doen. In totaal deden twintig Hongaarse slachtoffers aangifte. De meesten werden onder valse voorwendselen naar Nederland gelokt. Zij woonden met hun familie in armoede in Hongarije en kregen bijvoorbeeld een baan aangeboden in Nederland. Soms dachten ze dat ze in een winkel zouden gaan werken. Of ze wisten dat ze als prostituee zouden gaan werken, maar daarbij was hen beloofd dat ze vijftig procent van wat ze verdienden mochten houden. In november 2013 stonden de zes verdachten voor de rechter. De officier legde hen naast mensenhandel ook lidmaatschap van een criminele organisatie ten laste. De rechtbank veroordeelde de mensenhandelaren conform de eis van het OM tot gevangenisstraffen van vijf tot tien jaar. Zij gingen in hoger beroep.

Uitbuiting achter 70 euro

Politieprojectleider Walter Hilhorst over nieuwe aanpak mensenhandel

Eind 2012 kwam politieman Walter Hilhorst met het idee naar officier Warner ten Kate. Moeten we diefstal door kinderen niet als mensenhandel gaan onderzoeken? Het begin van een nieuwe aanpak.

Binnen multi-probleemgezinnen met een Roma-achtergrond leggen jonge kinderen zich niet zelden toe op winkeldiefstal. Dat was bekend binnen politie, OM en Nederlandse "Roma-gemeenten". 'We wilden het probleem doorbreken met een nieuwe aanpak', zegt Walter Hilhorst, projectleider problematische familienetwerken aan de Politieacademie. Hij zocht contact met Warner ten Kate, landelijk officier van justitie Mensenhandel, en vond bij Ten Kate een gewillig oor.

Deze kinderen, zo redeneerden de twee, zijn slachtoffers van uitbuiting. Op heel jonge leeftijd worden ze er door hun familie op uitgestuurd om te stelen. Op die opdrachtgevers zouden politie en OM zich moeten richten. Hilhorst en Ten Kate werkten het idee uit. Hilhorst informeerde bijvoorbeeld alle wijkagenten in zijn netwerk. Begin 2013 dient zich een "testcase" voor de nieuwe aanpak aan.
Als een tienjarig meisje uit Ede met haar grootvader op heterdaad wordt aangehouden wegens winkeldiefstal in Leersum, toont de wijkagent zich alert. Hij ziet niet zozeer diefstal, maar uitbuiting. De buit bestaat immers uit spullen die het meisje nooit voor zichzelf zou stelen. Videobeelden in de winkel bewijzen dat haar opa aanwijzingen gaf. Opgehelderde zaak: hier is sprake van mensenhandel.

Het OM vervolgt de grootvader. In de rechtszaal eist het tien maanden. Veertien dagen later veroordeelt de rechtbank de grootvader wegens mensenhandel tot acht maanden waarvan vier maanden voorwaardelijk. Hilhorst: 'Dat zag de grootvader niet aankomen. De buit van de diefstal was nauwelijks 70 euro waard, en nu kreeg hij vier maanden.'

Hilhorst is politie-expert op het gebied van multi-problematiek bij gezinnen met een Roma-achtergrond. 'Die afkomst', benadrukt hij, 'heeft bij vervolging en bestraffing geen rol gespeeld. De grootvader is beoordeeld op de daden die hij pleegde. Het is goed dat dit signaal is afgegeven: uitbuiting van kinderen is ernstig en wordt in de Nederlandse maatschappij niet geaccepteerd.'

'We hebben geleerd,' zegt Hilhorst, 'dat het niet vanzelfsprekend is dat bij eenvoudige criminaliteit wordt gedacht aan mensenhandel als achterliggend fenomeen. De afstemming tussen politie en OM heeft erg geholpen. Nu weten we: met een beperkt onderzoek kunnen we de achterliggend uitbuiting en mensenhandel al signaleren. Zo bereiken we een groot effect.'

High Impact Crime

Detecteren en tegengaan High Impact Crime

Overvallen, straatroven, woninginbraken en geweld zijn voor de betrokken burgers bijzonder ingrijpend. Dat geldt nog sterker voor zedenzaken, ontvoering, moord en doodslag. Dergelijke delicten leiden vaak tot grote maatschappelijke onrust. Deze delicten heten daarom 'High Impact Crime'. Criminaliteit die trending topic is. Criminaliteit waarvan burgers niet meer goed slapen.
Elke zaak verdient een goede behandeling en een vlotte doorlooptijd. Maar bij die schokkende, high impact zaken spreekt het vanzelf dat het OM zorgt voor extra capaciteit, alertheid en zorgvuldigheid. Voor dit soort zaken moet al het andere even wijken. Juist hier mogen burgers, slachtoffers en nabestaanden aan hun contacten met het OM nooit het gevoel overhouden slechts een nummer te zijn. Als dit soort zaken zich voordoen, moeten politie en OM strafrechtelijk optreden. Maar tegelijkertijd probeert het OM samen met alle partners te voorkomen dat ze zich voordoen. In de volgende hoofdstukken is te lezen hoe het OM individuele strafzaken aanpakt en hoe het fenomeen- en persoonsgerichte aanpakken ontwikkelt samen met het bestuur en politie. Daarbij komen de thema's aan de orde waarvoor specifieke beleidsresultaten zijn afgesproken, te weten: gewelddadige vermogenscriminaliteit (overvallen, straatroof en woninginbraak), criminele jeugdgroepen, en kinderporno.

FOTO | EVERT ELZINGA, ANP

Overvallen

- Aantal overvallen naar laagste niveau in 25 jaar
- Aantal straatroven met 12 procent gedaald
- Negen van de tien verdachten door de rechter veroordeeld

Aantal overvallen in 2013 verder gedaald

De impact van overvalcriminaliteit is enorm. Of het nu gaat om een overval op een winkelier, straatroof of een roofoverval bij mensen thuis, het effect op het slachtoffer is groot. Vaak zet de overval iemands leven emotioneel voor langere tijd op z'n kop. Daarnaast is vaak sprake van lichamelijk letsel, omdat de daders de slachtoffers (soms zeer ernstig) mishandelen of verwonden. Elke overval is er daarom één teveel.
Om het aantal overvallen te verminderen, werken bedrijfsleven, gemeenten, burgers, politie, OM en reclasseringsorganisaties samen. Door goede preventie-maatregelen probeert men het aantal overvallen omlaag te brengen. Als toch een overval wordt gepleegd, grijpen politie, OM en de andere strafrechtelijke ketenpartners in om de overvaller op te sporen en te laten berechten, en recht te doen aan het slachtoffer. De aanpak heeft resultaat: het aantal overvallen is in 2013 gedaald tot 1.633, het laagste aantal in jaren.

Aanpak en rol van het OM

Om overvalcriminaliteit effectief te bestrijden, is het in de eerste plaats nodig goed zicht te hebben op de problematiek. Wie zijn de daders, maar ook: wie zijn de potentiële daders? Waar bevinden de (potentiële) daders zich? Op welke manier gaan ze te werk? Wat zijn de risicofactoren, zowel bij daders als slachtoffers? Is er een bepaald patroon zichtbaar? Goede informatie speelt een cruciale rol bij het terugdringen van overvallen en het oplossen ervan. Het OM en de politie investeren nu sinds een aantal jaren in regionale criminaliteitsbeeldanalyses. Met gemeenten en reclasseringsorganisaties (en bij minderjarige verdachten ook de Raad voor de Kinderbescherming) wordt geïnvesteerd in een persoonsgerichte benadering.

In 2013 zijn het OM, de politie en de partners binnen en buiten de strafrechtketen aan de slag gegaan met het toepassen van de in 2012 ontwikkelde Toolbox Persoonsgerichte Aanpak High Impact Crime.

Belangrijke ingrediënten zijn het herkennen van risicofactoren, het opstellen van een Top-X-lijst en de keuze voor de juiste interventiestrategie gericht op tegenhouden en/of opsporing en vervolging en/of recidivebeperking, bijvoorbeeld verplicht toezicht na detentie.

Sinds 2011 gelden hogere strafeisen. Die moeten afschrikwekkend werken. Bij de eis van een deels voorwaardelijke gevangenisstraf vordert het OM vaak reclasserings- en politietoezicht en gebiedsverboden, waar mogelijk met elektronisch toezicht. Dat gebeurt ook als gedetineerden voorwaardelijk vrij komen na het uitzitten van hun gevangenisstraf. De Centrale Voorziening Voorwaardelijke Invrijheidsstelling van het OM overweegt expliciet of aan de ex-gedetineerde bijzondere voorwaarden met elektronisch toezicht kunnen worden opgelegd.
Bewustwording helpt natuurlijk ook bij de bestrijding. Het OM geeft daarom voorlichting over overvallen en ramkraken aan ondernemers. Gaat het om de categorie overvalcriminaliteit waarbij zwaardere middelen worden ingezet, dan speelt goede informatie een belangrijke rol.

Doelstelling en resultaten

Het OM zet al sinds 2009 stevig in op de bestrijding van deze vorm van misdaad. Dat heeft effect gehad: in 2013 is het aantal overvallen opnieuw gedaald tot het laagste niveau van de afgelopen 25 jaar. De kwantitatieve doelstelling voor 2013 op het gebied van overvalcriminaliteit was maximaal 2.100 overvallen. Met in totaal 1.633 overvallen in 2013 is deze doelstelling ruimschoots gehaald. In 2009 was het aantal overvallen nog 2.900. De daling van het aantal overvallen leidt ook tot een daling van de instroom bij het OM. Wel worden er relatief gezien meer verdachten opgepakt: de pakkans (de verdachtenratio) is verder gestegen. De verdachten die bij het OM worden aangeleverd worden in beginsel gedagvaard (tenzij het bewijs onvoldoende blijkt). 85 procent van de verdachten komt voor de rechter, negen van de tien verdachten worden veroordeeld, bijna allemaal (95 procent) tot een vrijheidsstraf. De gemiddelde duur van de

FOTO | ROBIN VAN LONKHUIJSEN, ANP

onvoorwaardelijke vrijheidsstraf komt bij volwassenen tegenwoordig uit op 28 maanden. Minderjarigen die tot een onvoorwaardelijke vrijheidsstraf worden veroordeeld, moeten gemiddeld zes maanden in jeugddetentie doorbrengen.
Gemiddeld wordt in 32 procent van de gepleegde overvallen tenminste één dader veroordeeld door de rechter (strafratio). Dat is een flinke stijging ten opzichte van 2010, toen dit nog maar twintig procent was. Tegelijk laat dit ook zien dat de ambitie onverminderd hoog moet blijven. Bij tweederde van de overvallen lukt het nog niet de overval op te helderen en een of meer verdachten voor de rechter te brengen. Dat is voor de slachtoffers van deze ingrijpende gebeurtenissen onbevredigend.

Niet alleen het aantal overvallen, maar ook het aantal straatroven en woninginbraken daalt. Het aantal straatroven is met twaalf procent gedaald, van 7.977 in 2012 naar 7.002 in 2013. Dit is nagenoeg conform de doelstelling voor 2013 van maximaal 6.995 straatroven.

Sinds 2013 is ook de aanpak van woninginbraken prioriteit bij OM en politie. Het aantal woninginbraken is gedaald van 91.500 in 2012 naar 87.345 in 2013 (-vijf procent).

Pakkans is verder gestegen

Gewelddadige vermogenscriminaliteit (overvallen)	2010	2011	2012	2013		2014
	Realisatie	Realisatie	Realisatie	Realisatie	Norm	Norm
Aantal overvallen	2.570	2.272	1.982	1.633	2.100	1.900
Verdachtenratio overvallen	35	66	71	93	44	45
Opheldering spercentage overvallen	24%	30%	31,4%	34,2%	36%	40%
Instroom overvallen OM	1.290	1.470	1.340	1.141	--	--
Strafratio overvallen	20%	25%	30%	32%	29%	32%

Het aantal overvallen is spectaculair gedaald. Succes heeft veel vaders, onder wie zeker ook het OM. ‘We zijn gegaan van delict bestrijden naar fenomeen aanpakken’, zegt landelijk officier Overvallen Frans Pommer.

‘Alléén ben je nooit succesvol’

Frans Pommer, landelijk officier van justitie Overvallen

Er is nogal wat veranderd in overval-land. Neem de bankoverval. Jarenlang het klassieke misdrijf van de crimineel op zoek naar een grote buit. ‘En nu bijna tot nul gereduceerd’, zegt Frans Pommer, landelijk officier van justitie Overvallen. ‘De banken hebben veel beveiligingsmaatregelen genomen en ze gebruiken nauwelijks nog cash. Dat tegenwoordig veel filialen gesloten zijn, helpt natuurlijk ook mee.’
‘Maar die vroegere bankovervallers hebben natuurlijk wel geld nodig. Dus kwamen daarna de ram- en plofkraken op geldautomaten op. In 2011-2012 was er een hausse. Soms met veel geklungel, soms heel professioneel.’

Explosies

Deze trend bleef niet onopgemerkt in de Nationale Stuurploeg Overvallen (NSO), waarvan Pommer voorzitter is. Er moest een gecoördineerde aanpak van ram- en plofkraken komen, meende de NSO. Dergelijke kraken konden niet meer langer worden afgedaan als “gewone bedrijfsinbraak” met minder prioriteit. ‘Want deze kraken leverden groot gevaar op,’ zegt Pommer. ‘Geëxplodeerde auto’s, winkelcentra met ingestorte daken, brandgevaar en levensgevaar. Dit konden we allemaal niet over onze kant laten gaan. Begin 2014 zijn de richtlijnen voor ram- en plofkraken aangepast, waardoor het uitgangspunt voor de strafeis omhoog is gegaan naar vijftien maanden voor een first offender (iemand die voor het eerst is opgepakt voor een bepaald delict).’

Doorrechercheren

De landelijk officier wijst vooral op de veranderde aanpak in de opsporing. Want strengere regels alleen – zonder handhaving en zonder opsporing – hebben weinig effect. ‘Meer dan vroeger wordt er dóórgerechercheerd en wordt informatie gebundeld, ook vanuit de forensische opsporing. Hierdoor ontstaat inzicht en overzicht op kansrijke zaken met “kansrijke” verdachten.’
Speciaal voor de gecoördineerde aanpak van juweliersovervallen is op initiatief van de NSO een regiegroep bij de politie ingesteld. Via die regiegroep wordt onderzocht of er samenhang is tussen overvallen of overvallers. ‘Dan blijkt vaak’, zegt Pommer, ‘dat meerdere overvallen of overvallers aan elkaar te linken zijn. Bijvoorbeeld doordat een groepering steeds gebruik maakt van dezelfde modus operandi. Als je vanuit de samenhang rechercheert los je niet alleen dat ene delict op, maar pak je het fenomeen aan. Daarbij kiezen we bovendien voor een persoonsgerichte aanpak. Zodat met de informatie over de verdachten en de door hen gepleegde overvallen, de goede straf kan worden opgelegd, inclusief justitiële voorwaarden. En als ze vrijkomen, willen we het ook weten, want dan gaan we kijken of we ze kunnen monitoren.
Als verscherpt toezicht onderdeel van de straf of van de voorwaardelijke invrijheidstelling uitmaakt, helpt het dat het Ministerie van Veiligheid en Justitie tegenwoordig goede contacten heeft met gemeenten en de reclassering. Dat maakt dat we makkelijker afspraken kunnen maken. Ook de komst van de Nationale Politie maakt bovenregionale samenwerking makkelijker.’

Actiedagen

De aanpak van ram- en plofkraken op geldautomaten noemt Pommer een mooi voorbeeld van samenwerking: samenwerking binnen de opsporing; tussen politie en OM; met het Ministerie van Justitie; en met de particuliere sector. Samenhang tussen zaken komt bloot te liggen door alle informatie die wordt gedeeld. Doordat meldingen van incidenten en overvallen tegenwoordig bij de centrale

meldkamer van de politie binnenkomen. ‘Zo hebben we tegen de ram- en plofkraken actiedagen kunnen organiseren waarop veel kansrijke zaken zijn aanpakt. Tientallen verdachten werden daarbij aangehouden. Dat leidde tot forse gevangenisstraffen die een mooi “insluitingseffect” hadden: het aantal kraken daalde flink.’

Goud en zilver

Het aantal overvallen is gedaald van 2.570 in 2010, naar 1.633 in 2013 (zie ook de tabel op pag. 35). Volgens Pommer schuilt veel van het succes in samen optrekken met ondernemers. De officier spreekt over ontstane wederkerigheid. ‘Met winkelbedrijven en brancheorganisaties zoals de Federatie Goud en Zilver werken we nauw samen. Zij verwachten van ons dat wij als één overheid een stevige aanpak hebben bij opsporing en vervolging, persoonsgerichte aanpak en preventie. Omgekeerd vragen wij hen dat zij hun verantwoordelijkheid nemen in preventie en in hun bijdrage aan opheldering van het misdrijf. Met name in de juweliersbranche worden drukbezochte cursussen gegeven. Ondernemers krijgen voorlichting over bijvoorbeeld kluizen, sluizen, camera’s en de DNA-douche. Een overvaller merkt niet dat hij zo’n douche – na een druk op de knop door de juwelier – over zich heen krijgt. De spray blijft lang op de kleding en het lichaam zitten, zodat een later aangehouden verdachte ermee door de mand valt. Dat werkt ook preventief heel goed.’

De preventieve inspanningen van de branche worden gevoed door trends die in de opsporing worden opgepikt. Als overvallers hun modus operandi wijzigen, krijgen ondernemers (die elkaar ook onderling informeren) het te horen. En kunnen ze er op anticiperen. Pommer: ‘We praten met banken, met juweliers, met Detailhandel Nederland, maar ook met de ambulante handel: mensen als marktkooplui, thuiskapsters en schoonheidsspecialisten. Zij hebben vaak cash in huis en gaan ermee over straat. Ook daar zie je de bewustwording ontstaan.’

‘De succesvolle aanpak lijkt logisch. Maar die komt niet vanzelf tot stand. Het is het resultaat van initiatief nemen, lef hebben, buiten bestaande kaders denken, en de samenwerking zoeken met veel partners. We hebben elkaar versterkt. Nu het goed gaat zou de aandacht en de focus kunnen verslappen. Daar moeten we alert op zijn.’

‘Jullie de opsporing, wij de preventie’

John Wielinga, voorzitter van de beveiligingscommissie van de Federatie Goud en Zilver

‘Politie en justitie doen aan opsporing en vervolging. Dat is belangrijk voor onze gemoedsrust en ons rechtvaardigheidsgevoel. En dat landelijk officier Overvallen Frans Pommer bijvoorbeeld voor elkaar heeft gekregen dat de DNA-douche als opsporingsmiddel juridisch is dichtgetimmerd, is goed. Maar het aantal overvallen op juweliers is toch nog steeds best hoog. Dus waar politie en OM in opsporing denken, denk ik in preventie.’

In de 42 jaar dat John Wielinga juwelier was, heeft hij twee keer meegemaakt dat hij overvallen werd en een “pistool op mijn kop” heeft gekregen. Die 42 jaar ervaring gebruikt hij nu als voorzitter van de Beveiligingscommissie van de Federatie Goud en Zilver (FGZ, de branchevereniging voor juweliers en goudsmeden).
Voor een goede preventie overlegt Wielinga met allerlei partijen (politie, OM, ministerie, verzekeraars, branches). Zo leert hij van alle informatie. En zo raken trends, cijfers en modus operandi van dadergroepen – én oplossingen – bekend onder “zijn” juweliers.

Maar Wielinga gaat ook naar juweliers toe om voorlichting te geven. Als je wordt overvallen, zo drukt hij hen op het hart, houd je dan aan het RAAK-protocol: Rustig blijven, Accepteren, Afgeven en Kijken. En zorg ervoor dat je personeel en je stagiairs van de vakschool dat dan ook doen. Maar daarvóór kun je veel doen. Op bouwkundig en elektronisch gebied (camera’s, sloten, alarmsystemen) is de laatste jaren al veel gewonnen, weet Wielinga, ‘maar organisatorisch is er nog wel veel te winnen. Dan gaat het om het menselijke bewustzijn en gedrag. Bijvoorbeeld dat je zo’n deur met een goed slot ook daadwerkelijk sluit.’

Herken de dader, is een van zijn tips. ‘Professionele daders komen nooit zo maar binnen. Ze hebben van te voren aan observatie gedaan: waar is de buit, waar staan camera’s, hoe kom ik weg? Ze dragen vaak een pet, hebben een bril op de neus, en ze houden hun gezicht zo veel mogelijk uit zicht.’
Er zijn verschillende typen criminelen, zegt hij: overvallers, ramkrakers, inbrekers, hengelaars (met paperclips tussen vitrineramen) en “omruilers”.

Probeer scherp te zijn, zegt hij, want overvallers hanteren afleidingtactieken. ‘Ze komen om de beurt de juwelierszaak binnen. De een houdt een verkoper aan de praat, de ander rommelt links in de zaak aan vitrinekastjes, en een derde slaat rechts toe.’
‘We stimuleren ook dat juweliers verdachte situaties die ze op beeld hebben staan, naar de FGZ sturen. Dan sturen wij dat weer door naar achthonderd mailadressen van aangesloten juweliers. Zodat iedereen (verdachte) personen, groepen en werkwijzen kent.’
‘Veiligheid moet voortdurend in ons bewustzijn zitten. Het is meer dan het volgen van regels; het is een manier van werken.’

Na een mislukte maar fatale overval op juwelier Ruud Stratmann, beschikt officier Janine Berton over de beelden van het misdrijf. Wie zijn die jongemannen? Waar houden ze zich schuil? De Haagse officier besluit de media in te schakelen.

Fatale overval op juwelier

Officier van justitie Janine Berton over zaak-Stratmann

FOTO | WIM VAN DER SPIEGEL

Woensdagmiddag 25 april 2012, 12.34 uur. Als de 47-jarige Ruud Stratmann zich in zijn juwelierszaak verzet tegen twee overvallers, klinken schoten. De twee willen vluchten. Een van hen rukt aan de buitendeur van de aan de Haagse Beeklaan gelegen juwelierszaak Lapidee. Maar alleen Stratmann kan de buitendeur centraal ontgrendelen. “Doe open, doe open”, schreeuwt een overvaller. Stratmann ontgrendelt de deur en de overvallers haasten zich naar buiten. Op naar de Renault Laguna, de vluchtauto waarin een maat hen al opwacht.
Binnen, zo registreren de beveiligingscamera’s, sluit de juwelier de deur. Teruglopend naar de toonbank, valt hij eerst tegen de kast aan de zijkant aan. ‘Achter de toonbank is te zien hoe hij neervalt’, zal officier van justitie Janine Berton verklaren tijdens een inhoudelijke zitting in januari 2013 die veel media-aandacht trekt. Berton ziet dan cameraploegen draaien, zes rechtbanktekenaars schetsen, verslaggevers twitteren. En een afgeladen publieke tribune die muisstil is als de beelden van de overval worden getoond.

Terug naar de fatale woensdagmiddag. Ruud Stratmann wordt nog naar het Westeinde ziekenhuis gebracht, maar kort na aankomst blijkt hij overleden. Sectie wijst uit dat hij is overleden door bloedverlies en functieverlies van het hart en de linkerlong, veroorzaakt door schotwonden. Uit de camerabeelden en uit onderzoek van gevonden hulzen en kogels zal blijken dat drie keer geschoten is, waarschijnlijk met een omgebouwd gas-/alarmwapen kaliber 6.35 Browning, waarvan de loop is voorzien van een geluiddemper.

Op de middag van de overval gaan Janine Berton en parketsecretaris Jaimie Alsemgeest naar de plaats delict. Daar verrichten rechercheurs al buurtonderzoek. Ze stellen camerabeelden van de juwelier en beelden van de omgeving veilig. Even na drieën start een forensisch sporenonderzoek.
Een dag later spreekt de officier voor het eerst mevrouw Els Stratmann-Lokker, weduwe van Ruud. Berton: ‘Deze sterke, nuchtere vrouw had zelf ook slachtoffer kunnen worden, want ze stond oog in oog met een overvaller. Toen ze lawaai in de winkel hoorde, kwam ze van de bovengelegen woning naar beneden. Ze zag hoe een overvaller die wilde ontsnappen, zo hard aan de vergrendelde deur trok dat de klink eraf ging. Toen ze terug omhoog wilde vluchten, passeerde ze een overvaller met getrokken wapen.’

Met de camerabeelden krijgt het onderzoek een vliegende start. Snel is duidelijk wat er is gebeurd. Alleen, wie zijn die twee gewapende daders? ‘Het onderzoeksteam herkende hen niet. We hebben het NFI sporenonderzoek laten doen naar de koordjes van een papieren tasje dat op de plaats delict was aangetroffen, en waarvan op beeld was te zien dat een verdachte het had vastgehouden. Vingerafdrukken die daders achterlieten op de buitenkant van de toegangsdeur en op de glazen toonbank, haalden we door herkenningssysteem Havank. Ik gaf toestemming ook te zoeken in het vingerafdrukkenbestand in de Basisvoorziening Vreemdelingenketen. En de beelden van de overval werden ter identificatie op het intranet van de politie gezet.’

Vrijdag 27 april 2012, ruim 48 uur na de overval, heerst in het onderzoeksteam echter teleurstelling. Overvallers niet herkend. Geen enkele hit bij de vingerafdrukken. En het DNA-onderzoek aan de koordjes leverde slechts een niet voor vergelijking geschikt mengprofiel op. ‘Maar omdat duidelijk was dat de daders

zonder buit waren vertrokken en kennelijk geldgebrek hadden, vreesden we een herhaling. Op korte termijn waren er geen tactische opsporingsmogelijkheden om tot identificatie van de daders te komen. Toen heeft de hoofdofficier toestemming gegeven om de beelden van de overval vrij te geven. De roep om dat te doen was er vanaf dag één. Maar dat kúnnen we gewoon niet direct: waar mogelijk moeten we eerst minder zware middelen inzetten.'
De bewegende beelden komen eerst op www.depolitiezoekt.nl en 's avonds in diverse tv-programma's. Een dag later verschijnen de beelden in kranten, op billboards en flyers.
Het werkt. Naar aanleiding van de beelden achterhaalt het team de naam van verdachte 1: Sandro G. Een dag later blijkt dader 2 (de "deur-openhouder") Ziya B. te heten.
Berton geeft toestemming om hen aan te houden. Maar waar ze zijn is nog onduidelijk. Het TGO zet observatie in, tapt telefoons, en vraagt telefoongegevens op. Op zondag 29 april treden teamleden zeven woningen binnen, waarin de verdachten volgens een getuige vermoedelijk zouden verblijven. De verdachten worden niet aangetroffen. Er zijn wel personen aanwezig maar die verklaren niets over de mogelijke verblijfplaats van Sandro G. en Ziya B.
Ondanks de telefoontaps worden geen gesprekken met de verdachten geregistreerd. B. had zijn telefoon sinds de dag van de overval uitgezet en ook zijn Facebook-pagina is verwijderd.

Dus besluit Berton op een stap verder te gaan: als er dinsdagmiddag 1 mei nog geen zicht is op de verblijfplaats van de verdachten, worden ook de namen, foto's en gegevens van de verdachten, vrijgegeven. De officier doorloopt daarvoor de procedure waarin de Haagse persofficier, de rechercheofficier, de hoofdofficier en de landelijke portefeuillehouder opsporingsberichtgeving Diederik Greive zijn betrokken, en waarbij de voorzitter van het College van procureurs-generaal uiteindelijk toestemming geeft.
Tegen de ouders van de verdachten laat Berton het expliciet weten: áls jullie weten waar ze zijn, laat het voor 1 mei, 15.00 uur, weten. Anders gaan we met de gegevens naar buiten.
Als de ouders daarop geen klaarheid kunnen of willen brengen, en observatie van familieleden ook niets oplevert, zullen de beelden om 18.00 uur worden vrijgegeven, ook in België. Berton: 'Verdachte B. had een oma en opa in Antwerpen. En verdachte G. heeft Georgische familie en Antwerpen telt een grote Georgische gemeenschap.'
En zo geschiedt. 's Avonds heeft Opsporing Verzocht en vrijwel ieder nieuwsprogramma erover bericht.
De berichtgeving heeft effect. Nog op dezelfde dag wordt Ziya B. aangehouden, op 2 mei Sandro G. Die laatste zal later verklaren dat hij degene was die schoot. Omdat hij "in shock raakte".
Het onderzoek loopt door. Op 31 mei wordt een derde verdachte ingerekend, Lasha G. Hij bestuurde de Renault Laguna waarmee de overvallers kwamen en gingen.

24 januari 2013, zitting voor de rechtbank. Voor officier Janine Berton zijn de feiten helder. De dood van de juwelier was niet hun vooropgezette doel, maar de verdachten gingen gewapend naar de juwelierszaak. 'Willens en wetens hebben zij zich blootgesteld aan de aanmerkelijke kans dat Ruud Stratmann door hun toedoen het leven zou laten.'
Er is sprake van medeplegen door de drie verdachten, houdt Berton de rechtbank voor. 'Alles duidt op een gezamenlijk optreden. Vanaf het rijden naar de juwelierszaak tot aan het wegrijden in de auto. In die bewuste en nauwe samenwerking maakt het niet uit wie van de verdachten de trekker heeft overgehaald. Degene die niet schoot, is net zo schuldig.'
Berton eist achttien jaar voor Sandro G. en Ziya B., en dertien jaar tegen chauffeur Lasha G. Wegens het leed dat zij hebben veroorzaakt.
Dat leed schetst weduwe Els Stratmann diezelfde dag de rechtbank. Ruud, haar soulmate en de man die intens van zijn kinderen genoot, is er niet meer. Geen bedrijf meer. Geen toekomst meer.
En omdat ze tijdens de overval naar boven was gevlucht, kwelt ze zich met vragen: "Een uurtje voordat de jongens de winkel binnenkwamen was ik met Janneke (drie jaar tijdens de zitting - red.) ook in het atelier. En ik vraag me dan ook nog steeds af: Stel dat ik daar nog geweest was met Janneke. Zouden ze dan ook hun wapens getrokken hebben? Stel dat ik ze weg had zien rennen, dan had ik naar beneden kunnen rennen; zou ik Ruud nog hebben kunnen redden? Of was ik in elk geval nog op tijd geweest om hem te helpen sterven? Om hem nog toe te fluisteren dat ik van hem hield. Ga maar liefste, als het niet anders kan, wij redden het wel. Alles willen zeggen om hem maar rust geven. Maar hij was alleen, en hij is alleen gestorven."

Op 7 februari 2013 spreek de rechtbank haar vonnis uit. De rechtbank gaat uitgebreid in op het gebruik van de opsporingsberichtgeving. Het vrijgeven van de beelden, personalia en pasfoto van verdachten door het OM, zegt de rechtbank, 'heeft gezorgd voor een

'Ik heb geen spijt gezien'

Officier Janine Berton

FOTO | WIM VAN DER SPIEGEL

Dodelijke afloop

Weduwe Els Lokker (49) over de overval op haar man juwelier Ruud Stratmann: 'Het zijn onbegrijpelijke straffen.'

'Ik heb geluk gehad. Voor hetzelfde geld hadden ze mij ook doodgeschoten.' Op 25 april 2012 liep Els Lokker de overvallers tegen het lijf die, even later, haar man in de juweliers-zaak neerschoten. Els vluchtte naar boven. Naar haar dochter van drie.
Daarna kreeg ze te maken met justitie: 'De contacten met de politie en het OM verliepen altijd prettig. Ik begrijp dat dat niet altijd zo is, maar in mijn geval ging het goed.' Els noemt zichzelf 'een nuchtere'. 'Ik kon afstand nemen als bepaalde informatie nog niet vrijgegeven werd.'
Van de officier kreeg Els voor de zitting de camerabeelden van de overval te zien. 'Ik vond het fijn om in privacy die heftige beelden te bekijken.' En ook tijdens de rechtszaak werd haar privacy tijdens pauzes gegarandeerd door een aparte kamer ter beschikking te stellen. 'Prima om je te kunnen afzonderen, een potje te huilen of om de pers te ontlopen.'
Vragen stelde Els liever via de e-mail, bijvoorbeeld toen ze daderinformatie had. 'Ik wilde alles doen om de verdachte zo zwaar mogelijk te straffen. Daarin ben ik wel heel erg teleurgesteld. De straffen zijn onbegrijpelijk laag.'
Ze is rationeel, zegt ze: 'Ik roep niet direct om levenslang, maar dat het hof een van de overvallers, de chauffeur van de vluchtauto, zelfs vrij heeft gesproken, vind ik onbegrijpelijk. Hoeveel bewijs willen ze hebben?'
Na de overval vindt Els het moeilijk om weer van het leven te genieten. 'De goudsmederij bestaat niet meer, de spullen zijn verkocht. Maar ik ga door voor de kinderen.'

"sneeuwbaleffect". De beelden zijn via internet en andere (sociale) media door anderen verder verspreid. De beelden hebben vervolgens heftige, kwetsende en weinig genuanceerde reacties opgeroepen die (net als de beelden zelf) mogelijk tot in lengte van dagen beschikbaar blijven voor het grote publiek. De rechtbank acht dit vanuit een oogpunt van resocialisatie van verdachte betreurenswaardig, maar stelt tegelijkertijd vast dat dit inherent is aan de huidige tijd en maatschappij – en in die zin voor verdachte voorzienbaar was. Verdachte, een kind van zijn tijd, had hierop toen hij besloot aan te bellen bij juwelierszaak Lapidee, dan ook beducht kunnen zijn. De mogelijk nog lang na-ijlende media-aandacht voor deze zaak en voor de persoon van de verdachte weegt dan ook niet zodanig zwaar dat daar strafvermindering tegenover zou moeten staan', zo oordeelde de rechtbank.

Hoewel de rechtbank de overval bewezen acht, en de verdachten schuldig, valt het vonnis Janine Berton tegen: dertien jaar voor Sandro G., elf jaar voor Ziya B. en vijf jaar voor bestuurder Lasha G.
Nog lager ziet Berton de straffen in hoger beroep worden. De chauffeur wordt zelfs vrijgesproken wegens gebrek aan bewijs. Berton respecteert de uitspraak van het hof, maar heeft er ook moeite mee. De straffen voor Sandro G en Ziya B brengt het hof terug tot tien en acht jaar. Berton: 'Het hof woog mee dat zij hebben meegewerkt en "oprecht spijt" hadden betuigd. Ik heb het niet gezien.'

(Het OM ging niet in cassatie tegen de uitspraak van het hof. Na bestudering van het arrest zag het OM niet genoeg juridische aanknopingspunten voor een kansrijke cassatie.)

Criminele jeugdgroepen

- Geen enkele criminele jeugdgroep ongemoeid
- Dankzij integrale aanpak grootste deel 89 criminele jeugdgroepen niet meer crimineel en zelfs verdwenen
- Kopstukken via strafrecht ter verantwoording roepen: grenzen stellen en perspectief bieden

Criminele jeugdgroepen teruggedrongen

Criminele jeugdgroepen plegen ernstige strafbare feiten zoals overvallen, bedreiging en afpersing. Delicten met een grote impact op slachtoffers en de veiligheidsbeleving van de buurt in het algemeen. De aanpak van criminele jeugdgroepen is daarom een gezamenlijke prioriteit van OM, politie, gemeenten en kabinet. De aanpak van de criminele jeugdgroepen in de regio's staat. De afgelopen jaren is hierop fors ingezet en dat gebeurt nog steeds. In veel gevallen is er sprake van een top-X of kopstukken-aanpak van de criminele jeugdgroep waarbij de sleutelfiguren binnen de groep worden aangepakt. Het doel van de aanpak van problematische jeugdgroepen is de groepsdynamiek en de criminele infrastructuur te verstoren om hiermee enerzijds de doorgroei naar (zwaardere) criminaliteit of sociaal afglijden van individuele leden te voorkomen en anderzijds de overlast en criminaliteit gepleegd door de criminele jeugdgroepen te verminderen. Juist bij de jeugdigen en jongvolwassenen liggen er kansen om te voorkomen dat delinquent gedrag uitmondt in een langdurige criminele loopbaan. Hoewel de aanpak succesvol is, is er sprake van hardnekkige problematiek waarvoor de aandacht van gemeenten, politie en OM nodig blijft. Criminele jeugdgroepen zijn een dynamisch en fluïde probleem. Verder is het van belang dat niet alleen groepen die al crimineel zijn worden aangepakt, maar dat ook wordt voorkomen dat er nieuwe groepen ontstaan en dat leden doorgroeien en radicaliseren van overlastgevend naar crimineel.

Criminele jeugdgroepen eind 2013

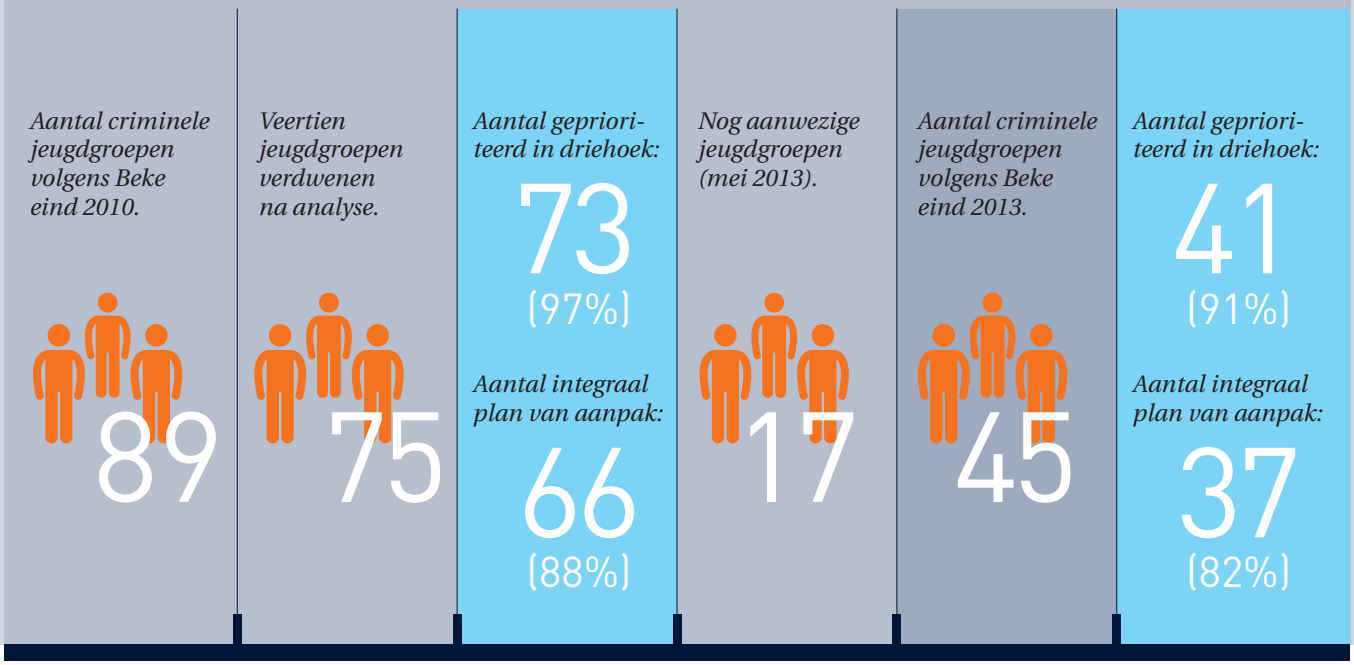

Aanpak en rol OM

Gemeenten, politie en OM zorgen dat ze (aan de hand van de zogenaamde Beke-methodiek) een actueel beeld hebben van de aanwezige jeugdgroepen en de leden daarvan, om op basis daarvan de prioriteiten en de inhoud van de aanpak te kunnen bepalen. De gemeente heeft de regie over de aanpak van de criminele jeugdgroep. Het OM heeft de regie over de strafrechtelijke aanpak van de leden van een criminele jeugdgroep. De aanpak is persoonsgebonden en richt zich op de sleutelfiguren uit de groep. Door de kopstukken strafrechtelijk aan te pakken, kan de groep uit elkaar vallen en kunnen de criminele activiteiten stoppen. Daarnaast richt de aanpak zich op het losweken van de leden aan de rand van de groep, en op het voorkomen dat broertjes en zusjes doorgroeien tot leden van een criminele groep. Daarvoor is het nodig dat het strafrecht grenzen stelt én perspectief biedt. Waar nodig worden zaken en leden besproken in het veiligheidshuis, waar de maatregelen van strafrecht, zorg en gemeente op elkaar worden afgestemd. Zodat de jongere uit het criminele circuit wordt gehaald.

Doelstelling en resultaten

Volgens de meting van eind 2010 telde Nederland 89 criminele jeugdgroepen. Kabinet, gemeenten, politie en OM hebben afgesproken deze 89 groepen allemaal voor 1 mei 2013 aan te pakken. In de afgelopen twee jaar is dat gebeurd. Geen enkele criminele jeugdgroep is ongemoeid gelaten. Voor het overgrote deel is in de aanpak gekozen voor een integrale benadering waarbij maatregelen op het gebied van zorg, preventie, straf, openbare orde en dergelijke gecombineerd worden ingezet. Voor 66 groepen is dit vastgelegd in een integraal plan van aanpak. Dit is in overeenstemming met een recente evaluatie van het Wetenschappelijk Onderzoeks- en Documentatiecentrum (WODC) van de aanpak van criminele jeugdgroepen, waaruit blijkt dat een integrale benadering of meersporenaanpak het meest veelbelovend is.
Dankzij de aanpak is het grootste deel van de 89 groepen niet meer crimineel en zelfs verdwenen. Hoewel de aanpak om die reden succesvol kan worden genoemd, blijft sprake van hardnekkige problematiek die voortdurend de aandacht van politie, gemeente en OM nodig heeft. De samenstelling, aard en omvang van jeugdgroepen zijn dynamisch en fluïde: ze komen, gaan of ontwikkelen zich door. Het is belangrijk dat de buurt of wijk merkt dat de hardnekkige criminele jongeren en de kopstukken van zo'n groep via het strafrecht ter verantwoording worden geroepen. Tegelijk moet de overheid kansen bieden aan jongeren die hun les hebben geleerd, om een andere toekomstsrichting in te slaan. Vanuit dat perspectief blijft het beleidsuitgangspunt dat geen enkele criminele jeugdgroep ongemoeid blijft. Van de 45 criminele jeugdgroepen die eind 2013 in beeld zijn gebracht, zijn 41 jeugdgroepen geprioriteerd. Op 37 groepen is een integraal plan van aanpak opgesteld. Dat komt neer op respectievelijk 91 procent en 82 procent.

Jarenlange gevangenisstraf voor lid criminele jeugdgroep

In september 2013 werd een dertigjarige Arnhemmer mede gezien zijn forse strafblad door de Arnhemse rechtbank veroordeeld tot een gevangenisstraf van vier jaar. De man, die bij de politie in beeld kwam tijdens een onderzoek naar een criminele jeugdgroep in Zaltbommel, had zich in betrekkelijk korte tijd schuldig gemaakt aan een drietal pogingen tot doodslag, bedreiging van een politieambtenaar met een misdrijf tegen het leven gericht, heling en diefstal. Om te ontkomen aan de politie had hij op willekeurige burgers en op een lid van een arrestatieteam ingereden zonder uit te wijken of vaart te minderen. De slachtoffers, waaronder een man met zijn dochtertje op een fietspad, moesten voor hun leven vrezen. Uiteindelijk wist het arrestatieteam de man alsnog aan te houden.

Forse straffen voor Haagse bende

Zeven jonge mannen tussen de 18 en 23 jaar oud, van wie het merendeel woont in de Haagse wijk Mariahoeve, moesten voor de rechtbank verschijnen voor een reeks inbraken en autodiefstallen door het hele land. De groep maakte deel uit van een criminele jeugdgroep. In de aanpak van deze groepen werkt het OM samen met politie, gemeenten en andere ketenpartners. De groepen zorgen voor overlast, ze plegen ernstige strafbare feiten en zijn daarmee een negatief voorbeeld voor de opgroeiende jeugd in de wijk. De jongens in Mariahoeve droegen dure merkkleding, schoenen en sieraden, maar beschikten nauwelijks over legale inkomsten. De Haagse driehoek (burgemeester, hoofdofficier en politiechef) besloot in september 2012 de groep gericht aan te pakken. Er werd een observatieteam ingezet en een baken geplaatst onder de auto van een van de verdachten en er werden telefoons getapt. In mei 2013 had de politie voldoende informatie verzameld om de groep op te rollen. Ze werden veroordeeld tot gevangenisstraffen tot dertig maanden. Daarnaast moeten ze tot 7.000 euro terugbetalen.

Het is belangrijk dat de buurt merkt dat criminele jongeren ter verantwoording worden geroepen

FOTO | JUDITH DEKKER

Kinderporno

- 563 verdachten aangeleverd bij het OM en 233 geïdentificeerde slachtoffers in 2013
- OM: kinderen beschermen tegen vereniging Martijn
- OM waarschuwt tegen sterke opkomst ‘grooming-zaken’

Kinderporno en seksueel misbruik: buitengewoon ingrijpend

Seksueel misbruik van kinderen is buitengewoon ingrijpend voor slachtoffers, ouders, andere betrokkenen en de samenleving als geheel. Het is van groot belang dat zoveel mogelijk slachtoffers worden geïdentificeerd en dat het misbruik wordt gestopt. Bij het maken, verspreiden en downloaden van kinderporno wordt gebruik gemaakt van ICT-ondersteuning. Er is dan ook een directe relatie tussen de bestrijding van cybercrime en kinderporno.

Een belangrijke verschuiving in de bestrijding van kinderporno en het tegengaan van seksueel misbruik is de scherpere focus op het slachtoffer

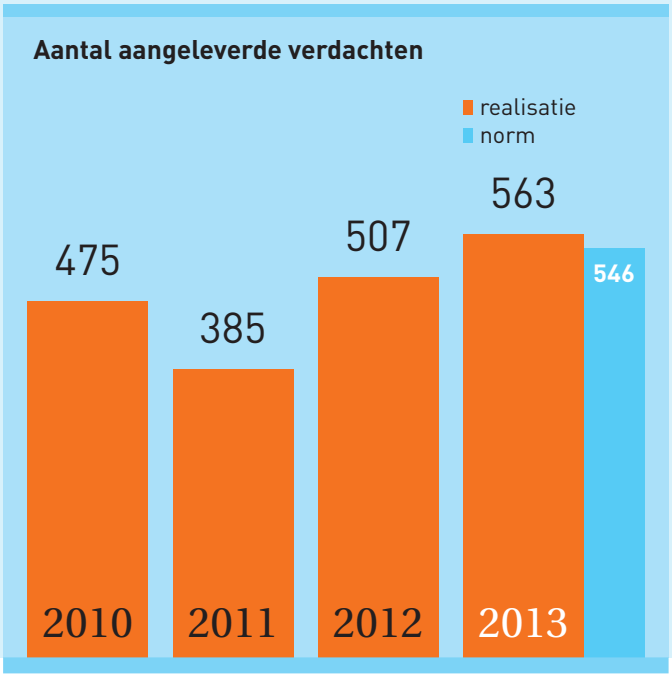

Aanpak en rol van het OM

OM en politie hebben enkele jaren geleden gekozen voor een hardere aanpak van kinderporno en het tegengaan van het achterliggend seksueel misbruik. De bestrijding daarvan is een landelijke prioriteit geworden. Belangrijke ingrediënten van deze benadering zijn een verdubbeling van de capaciteit bij de politie, het aanstellen van vier extra landelijk opererende officieren kinderporno bij het OM en het inrichten van een gezamenlijk landelijk expertisecentrum van het OM en de politie in 2012.

Een belangrijke verschuiving in de bestrijding van kinderporno en het tegengaan van seksueel misbruik is de scherpere focus op het slachtoffer. Naast het aanpakken van de downloaders en de verspreiders van kinderporno gaat het vooral om het ontzetten van het kind uit de misbruiksituatie.

De laatste jaren is er een sterke opkomst van zogenoemde 'grooming-zaken'. Dit zijn zaken waarbij een verdachte zich bijvoorbeeld via diverse social media voordoet als iemand anders, bijvoorbeeld als minderjarige. Via deze nep-identiteit zet de verdachte minderjarigen aan tot het plegen van seksuele handelingen voor de webcam. Met de beelden hiervan worden deze slachtoffers gechanteerd om nieuwe – en verdergaande – handelingen voor de webcam te verrichten. Een verdachte maakt daarbij vele slachtoffers. In een aantal gevallen leiden deze zaken niet alleen tot de productie van kinderpornografisch materiaal, maar ook tot werkelijk fysiek misbruik van de minderjarigen.

Doelstelling en resultaten

Om kinderporno effectief aan te pakken, is het OM begonnen met het project Verbetering Aanpak Kinderporno. In 2013 heeft deze nieuwe structuur zijn vruchten afgeworpen. Er konden meer en betere zaken worden gedraaid en er kon per zaak grondiger worden gerechercheerd. Dit heeft in 2013 geresulteerd in een aantal grote zaken waarbij vele slachtoffers betrokken waren (onderzoeken Fresno, Saturnus en Dadel) en waarbij met de opsporing van de verdachte of het achterliggend netwerk, direct een einde kwam aan actueel en fysiek misbruik.
Bij constatering van kinderporno wordt nog beter gekeken naar wie er op de foto's staat en hoe het misbruik kan worden gestopt. Slachtoffers worden hierdoor uit hun isolement gehaald en kunnen hulp en opvang aangeboden krijgen.

In 2013 zijn (mede) door de inzet van kinderporno-rechercheurs 233 slachtoffers van kinderporno geïdentificeerd. In 2012 lag dat aantal weliswaar hoger, maar deze waren voornamelijk afkomstig uit één onderzoek (Fresno). Daarnaast zijn in de cijfers van 2013 de vele slachtoffers uit de onderzoeken Dadel en Saturnus nog niet meegerekend, omdat deze onderzoeken in 2013 nog niet waren afgerond.

De kwantitatieve doelstelling van het verbeterprogramma in 2014 is dat er 25 procent meer verdachten van kinderporno bij het OM instromen dan in 2010. De doelstelling voor 2013 was 546 verdachten. Deze doelstelling is met 563 verdachten ruim gehaald.

In 2012 is de INDIGO-afdoening (Initiatief niets doen is geen optie) landelijk uitgerold. Een INDIGO-afdoening betreft een voorwaardelijk sepot met als voorwaarde dat de verdachte zich onder behandeling stelt van de reclassering. De afdoening wordt toegepast bij relatief lichte zaken, bijvoorbeeld bij downloaders van een beperkt aantal kinderpornografische plaatjes. Hier gaat een goede preventieve werking van uit. In 2013 is deze aanpak voortgezet, waardoor in het hele land meer daders van dergelijke delicten een INDIGO-afdoening kregen aangeboden.

De Aanpak van kinderporno en kindersekstoerisme wordt landelijk aangestuurd. Dat wierp ook in 2013 zijn vruchten af. Themaverantwoordelijke Michiel Zwinkels: 'Het resulteerde in nog meer kinderpornozaken.'

'Eén verdachte maakte honderden slachtoffers'

Themaverantwoordelijke Michiel Zwinkels over aanpak kinderporno

FOTO | JOSJE DEEKENS

De zaak-Aalbes startte met een simpele tip uit de Verenigde Staten: dat een Nederlander in het bezit zou zijn van kinderporno. Na onderzoek bleek dat de verdachte zo'n zesduizend filmpjes en honderddertigduizend foto's van kinderporno in zijn computer had staan. Het betrof grof materiaal zoals penetratie van jonge kinderen. Hij had kinderen misbruikt, zelf kinderporno vervaardigd én verspreid.
Michiel Zwinkels, themaverantwoordelijke voor de aanpak Kinderporno en Kindersekstoerisme bij het OM, noemt de zaak-Aalbes niet voor niets. Het is voor hem de zaak die er in 2013 het meest uitsprong. Niet vanwege de veroordeling door het hof tot 36 maanden waarvan 18 maanden voorwaardelijk, maar omdat het een goed voorbeeld is van de landelijke aanpak die in 2012 is opgezet en in 2013 als werkwijze is geoptimaliseerd.

In 2013 was de bestaande capaciteit voor de bestrijding verdubbeld (van 75 fte naar 150 fte) en vier extra officieren van justitie waren aangesteld. De Landelijke Tactische Stuurploeg, waarin leden zitten van OM en Politie, kreeg de mogelijkheid om te sturen op prioriteit.
Michiel Zwinkels: 'Door de landelijke aanpak konden we – ook in de zaak-Aalbes – extra capaciteit vanuit de regionale teams aan het onderzoeksteam toevoegen. Die aanpak resulteerde in nog meer kinderpornozaken, waarbij bovendien de focus meer kwam te liggen op de productie van kinderporno en de identificatie van slachtoffers.'

Prestaties beoordelen

De focus in de opsporing van downloaders is in 2013 verder verschoven naar verspreiders, producenten én slachtoffers. Van 2012 tot en met 2014 zijn prestatie-indicatoren voor de aanpak van kinderporno en kindersekstoerisme vastgesteld. De doelstelling daarvan is 25 procent meer verdachten in 2014 ten opzichte van 2010.

Zwinkels: 'In 2012 en 2013 hebben we de doelstellingen gehaald. Maar het lastige aan de prestatie-indicatoren is dat we aan de ene kant meer verdachten moeten aanleveren, maar aan de andere kant - door de focusverschuiving - ook nader en dieper onderzoek moeten doen. Dat geeft wel spanning in de sturing. Je moet dieper doorrechercheren, wat meer tijd vergt, waardoor je op meerdere en grotere strafzaken stuit. Daardoor is wel minder tijd voor andere zaken. Als voorbeeld noemt Zwinkels een willekeurige grote webcamzaak: 'Dan is er één verdachte downloader die honderden slachtoffers heeft gemaakt en krijg je maar één streepje als prestatie.'
Volgens Zwinkels is de instroom makkelijk te verdubbelen als alléén downloaders worden aangepakt, maar daarmee blijven honderden kinderen die slachtoffer zijn geworden in een verstikkend isolement.

Voor de periode 2015 tot 2018 is bij de Politie de aanpak van kinderporno en

Verbod Martijn

In 2013 heeft het OM zich net als in 2012 ingezet om de vereniging Martijn te laten verbieden en ontbinden, wat uiteindelijk is gelukt.
Het OM vond dat er een zwaarwichtig publiek belang is bij het beschermen van kinderen tegen de activiteiten van de vereniging Martijn, een vereniging die naar het oordeel van het OM pedoseksualiteit vergoelijkt en verheerlijkt.

In de aanloop van het verbod op Martijn verzocht het OM in 2012 de rechtbank in Assen de vereniging Martijn te verbieden en te ontbinden. De rechtbank oordeelde dat Martijn in strijd was met de openbare orde en goede zeden en wees het verzoek van het OM toe.
De ontbonden vereniging stelde daartegen vervolgens hoger beroep in.

Het hof Arnhem-Leeuwarden oordeelde op 3 april 2013 dat de beschikking van de rechtbank in Assen moest worden vernietigd. Volgens het hof was het streven van de vereniging weliswaar verwerpelijk, maar was de samenleving voldoende in staat om zich hiertegen teweer te stellen.
Het OM legde zich niet neer bij de uitspraak van het hof en stelde op 8 april 2013 cassatie bij de Hoge Raad in. Een jaar later besloot de Hoge Raad dat de cassatieklachten van het OM terecht waren en dat de vereniging Martijn moest worden verboden en ontbonden, omdat haar activiteiten in strijd zijn met de openbare orde.

kindersekstoerisme opnieuw als nationale prioriteit vastgesteld. Over de bijbehorende resultaatafspraken vindt nog overleg plaats.

Grooming

Eind 2013 ontving de politie informatie uit het buitenland dat een mogelijk Nederlandse verdachte wereldwijd enige tientallen minderjarige meisjes had aangezet tot het plegen van seksuele handelingen voor de webcam. De verdachte deed dit door zichzelf als minderjarig meisje op internet voor te doen en zo via diverse social media – soms jarenlange – online vriendschapsbanden met de meisjes aan te knopen. Gaandeweg kregen de contacten een meer seksuele lading en wist hij de meisjes, die nog steeds in de veronderstelling verkeerden met een leeftijdgenootje van doen te hebben, te bewegen om uit de kleren te gaan. Met de beelden die hij hiervan maakte chanteerde hij de meisjes vervolgens om nieuwe - en verdergaande - handelingen voor de webcam te verrichten. In januari 2014 is - na uitgebreid onderzoek - daadwerkelijk een Nederlandse verdachte aangehouden. De verdachte zit nog in voorlopige hechtenis en het onderzoek naar de diverse feiten loopt nog. Bovendien is de verdachte inmiddels door de Canadese autoriteiten in staat van beschuldiging gesteld voor een vergelijkbaar feit met een Canadees slachtoffer. Dit minderjarige meisje pleegde – mogelijk ten gevolge van het delict – in 2012 zelfmoord.

Zwinkels waarschuwt met klem: ‘In toenemende mate doen meerderjarige verdachten zich op internet voor als minderjarigen. Ze bevinden zich op allerlei chatsites en omgevingen waar veel kinderen komen. Het komt geregeld tot een daadwerkelijke ontmoeting tussen de verdachte en het minderjarige slachtoffer wat tot (ernstig) misbruik leidt.’
In 2013 is een aantal grote zaken gestart waarbij één verdachte honderden slachtoffers heeft gemaakt.

Behandeling

‘Mede door de Amsterdamse zedenzaak rond Robert M. is het maatschappelijk beeld veranderd. Het negatieve sentiment neemt toe. Daarom is meer capaciteit bij politie en OM vrijgemaakt. Ook de Tweede Kamer is actief op dit dossier. De roep om een hardere aanpak is groot. ‘Dat is begrijpelijk’, vindt Michiel Zwinkels. ‘Wij proberen in onze aanpak juist differentiatie aan te brengen.’ Volgens hem hoeft er niet altijd een strafrechtelijke sanctie te volgen. ‘Bij sommige verdachten is er nog geen sprake van misbruik, maar van een soort verkenning. Een interesse. Een paar plaatjes downloaden. Voor die lichtere vergrijpen kan een behandeling bij een polikliniek veel effectiever zijn. Je moet interventies plegen die zo effectief mogelijk zijn.’

Lokpuber

Verleden jaar is voor het eerst de inzet van een lokpuber door de rechter getoetst. Agenten doen zich op internet voor als minderjarigen om seksuele uitbuiting en seksueel misbruik van kinderen aan te pakken. Op dit moment wordt de wetgeving aangepast, omdat op het ogenblik een afspraak met een (meerderjarige) lokpuber niet strafbaar is, zo oordeelde uiteindelijk het hof in Den Haag. Het OM heeft voor deze wetgeving gepleit, omdat het meer mogelijkheden wil hebben om daders op te sporen. Niet alleen reactief, maar ook door zelf actief op internet te zoeken. De lokpuber

Gevangenisstraffen voor seksueel misbruik van minderjarigen via social media

Fresno-onderzoek: Voor de Haagse rechtbank speelde in juni 2013 een grote zedenzaak waarbij twee mannen moesten voorkomen voor veelvuldig seksueel misbruik van minderjarigen via social media. Het onderzoek begon nadat een meisje in februari 2012 aangifte deed. Een man had haar via internet gedwongen tot het verrichten van seksuele handelingen bij zichzelf. De hoofdverdachte, een 23-jarige man uit Brielle, werd op 6 maart 2012 aangehouden. De recherche trof op zijn pc, gsm en externe harde schijf honderden chatgesprekken met nog onbekende meisjes aan en ook tientallen webcamfilmpjes die als kinderpornografisch werden beoordeeld. Deze vondst leidde tot een zeer omvangrijk zedenonderzoek. De rechercheurs identificeerden 138 mogelijke slachtoffers tussen de elf en zeventien jaar oud. 45 slachtoffers deden aangifte. De Briellenaar werd behalve voor het misbruiken van meisjes ook vervolgd voor het maken, bezitten en verspreiden van kinderporno. Hij werd veroordeeld tot vier jaar celstraf, waarvan zes maanden voorwaardelijk met een proeftijd van vijf jaar. Dit was conform de eis van het OM. De 22-jarige medeverdachte uit Voorburg kreeg van de rechtbank voor een minder groot aantal, soortgelijke vergrijpen twee jaar celstraf waarvan een jaar en vier maanden voorwaardelijk. De mannen benaderden hun slachtoffers onder valse identiteiten op internet en haalden hen over om seksuele handelingen bij zichzelf voor de camera te plegen. Dit filmden ze en hiermee chanteerden ze de meisjes om dit nogmaals te doen. De geëiste handelingen gingen vervolgens steeds verder. De mannen hadden via internet contact met elkaar over de meisjes die ze hadden benaderd en ze wisselden van meerdere meisjes contactgegevens uit.

inzetten is één van de middelen. Om slachtofferschap te voorkomen wil het OM potentiële misbruikers zo vroeg mogelijk in beeld krijgen.

Er is ook aandacht voor preventie. Zwinkels: 'Zo zijn we op de Kamasutra Beurs geweest, geven we voorlichting aan ouders via de media over de gevaren op internet en proberen we, door de samenwerking te zoeken met verschillende ministeries, om leerlingen alert en weerbaarder te maken via het onderwijs. We betrekken het bedrijfsleven actief bij het onderwerp en informeren bijvoorbeeld computerreparateurs over illegaal materiaal. Er is inmiddels een bewustwording op gang gebracht over de gevaren op internet waar wij nadrukkelijk actief in zijn.'

'Op zoek naar de beste oplossing'

'Ik merk dat het OM tegenwoordig minder uit is op alleen-maar-vervolgen. Het OM denkt tegenwoordig meer: wat is nou de beste oplossing voor het probleem? Dat proberen wij ook.' Dat zegt Jules Mulder, voorzitter van "Stop it Now!", een samenwerkingsproject van Meldpunt Kinderporno op Internet en de forensische polikliniek De Waag. Stop it Now! biedt gratis en anoniem telefonische hulp aan mensen die pedofiele gevoelens ervaren, of personen die deze gevoelens vermoeden bij iemand in hun omgeving.
Stop it Now! biedt deze hulp om seksueel kindermisbruik te voorkómen, zegt Mulder. 'Mensen met pedofiele verlangens willen vaak niet toegeven aan deze gevoelens, maar kunnen er met niemand in hun omgeving over praten. Dit kan leiden tot eenzaamheid, verwarring en verlies van controle over eigen handelen. Door anoniem te kunnen bellen met een specialist en hulp te ontvangen bij het leren omgaan met deze geaardheid, wordt kindermisbruik voorkomen.'

Samen met politie en OM heeft Stop it Now! een folder gemaakt, die de politie verstrekt aan verdachten bij wie net de computer, met daarop kinderporno, is weggehaald. 'Die mensen, maar ook hun familie, zitten vol zorgen en willen weten hoe het nu verder gaat.'
Het OM kan niet tienduizenden mensen gaan vervolgen die uit nieuwsgierigheid of spanning een keer wat plaatjes downloaden, weet Mulder. 'Dat ligt natuurlijk anders als het gaat om extreme kinderporno of om productie ervan. Maar voor mensen die eraan verslaafd zijn en het dwangmatig verzamelen, zijn juist behandelingen door polikliniek De Waag geschikt. De lengte van die behandelingen, vaak tussen de vier en acht maanden, hangt af van de ernst. Zo'n behandeling is effectiever dan gevangenisstraffen. En niet vrijblijvend: aan de behandeling is wel een proeftijd gekoppeld en de reclassering houdt toezicht op de uitvoering.'

Lokale veelvoorkomende criminaliteit/ZSM

- Inmiddels komen vier van de vijf zaken via de ZSM-locatie binnen
- OM 7 keer 14 uur actief in ZSM
- Eerste ZSM-beslissing in bijna 80 procent van de zaken binnen een week genomen

ZSM-werkwijze

2013 was het jaar waarin de nieuwe ZSM-werkwijze landelijk en ketenbreed werd ingevoerd. In die werkwijze buigen politie, OM, Reclassering Nederland, Slachtofferhulp Nederland en de Raad voor de Kinderbescherming zich samen en snel over de veelvoorkomende criminaliteit in de wijk. Verdachten krijgen heel snel te horen voor welke interventie of vervolgstap de officier van justitie kiest. De schade en wensen van het slachtoffer worden direct meegenomen. ZSM is: direct een relevante strafrechtelijke reactie tot stand brengen, en zorgen dat slachtoffers, verdachten en de samenleving merken dat er iets gebeurt.
Vorig jaar stroomden 184.700 zaken op de ZSM-locaties binnen. Dat komt neer op zo'n 80 procent van alle zaken die geschikt zijn om via ZSM te worden beoordeeld. In 2012 was dat nog zo'n 25 procent. Aan de 'ZSM-tafel' kon het OM in circa tweederde van de zaken een eerste beslissing nemen over de strafrechtelijke afdoening. Zo'n eerste beslissing wordt in bijna tachtig procent van de zaken binnen een week genomen. Voorheen werd vaak maanden over de afhandeling van zo'n zaak gedaan.

FOTO | KOEN SUYK, ANP

Aanpak en rol van het OM, en van anderen

De ZSM-aanpak van lokale veelvoorkomende criminaliteit raakt steeds bekender. In die aanpak is de officier van justitie een maatschappelijke teamspeler geworden. Voorheen zaten de officier en zijn ondersteuning op het parket. De contacten met politie en andere ketenpartners zoals Reclassering Nederland, Raad voor de Kinderbescherming en Slachtofferhulp Nederland vonden vaak na elkaar plaats, per telefoon en op papier. Nu vormt de officier met de partners al een team op het moment dat zaken binnenkomen. Het gaat in het algemeen om heterdaadzaken: de zaak is opgelost, er is een verdachte. Aan de ZSM-tafel informeren en adviseren de partners de officier, zodat de officier snel het plaatje compleet heeft: dit zijn de gepleegde feiten; dit is bekend over de omstandigheden en het verleden van de verdachte; dit is de emotionele, fysieke en financiële schade van het slachtoffer; dit is de atmosfeer in de wijk. Met al deze informatie kan de officier snel en goed afwegen of een zaak met het strafrecht moet worden afgedaan en welke interventie dan het meest passend is voor dader én slachtoffer én de lokale gemeenschap.
Waar dat verantwoord kan, handelt de officier de zaak af binnen de termijn voor verhoor. Dat betekent dat het OM de verdachte een boete of taakstraf kan opleggen, en zoveel mogelijk ook een schadevergoeding zal vragen. Als de strafzaak te ingewikkeld of ernstig is om direct te worden afgedaan, kan de officier de zaak op andere manieren snel en selectief afdoen. Bijvoorbeeld door te beslissen dat de verdachte in verzekering wordt gesteld en na drie dagen voor de rechter komt, door de OM-zitting een paar dagen uit te stellen of door alvast een datum voor de zitting bij de rechter te bepalen. Ook kan de officier de zaak naar het Veiligheidshuis verwijzen, bijvoorbeeld bij huiselijk geweldzaken. Daar kan nader onderzoek worden gedaan, ook met zorgpartners, opdat de juiste interventie kan worden gekozen. De officier van justitie neemt dan ook een beslissing over de vraag of de verdachte bijvoorbeeld alvast een gebiedsverbod krijgt.
Bij ZSM is het startpunt de verdachte, maar het slachtoffer is net zo belangrijk. Het gaat er om direct een relevante strafrechtelijke reactie tot stand te brengen en te zorgen dat slachtoffers, verdachten en de samenleving merken dat er iets gebeurt.

'ZSM is met name ook slachtoffergericht', zegt Harry Crielaars, voorzitter Raad van Bestuur van Slachtofferhulp Nederland. 'De aandacht voor de positie van het slachtoffer beperkt zich niet meer tot die van zware misdrijven. Ook slachtoffers van veelvoorkomende criminaliteit worden vaak de dag na een caféruzie of vernieling al benaderd door Slachtofferhulp Nederland. Dat wordt gewaardeerd.'
Slachtoffers blijken duidelijke informatie rondom het delict op prijs te stellen. Binnen ZSM krijgt een slachtoffer vaak het aanbod contact te hebben met Slachtoffer in Beeld. Deze organisatie bemiddelt tussen dader en slachtoffers. Een slachtoffer worstelt vaak met vragen: Had de dader het speciaal op mij gemunt? Heb ik nog wat te vrezen? Door die zorgvuldig voorbereide bemiddelingsgesprekken blijft het slachtoffer veel minder last

Doorlooptijden ZSM 2013

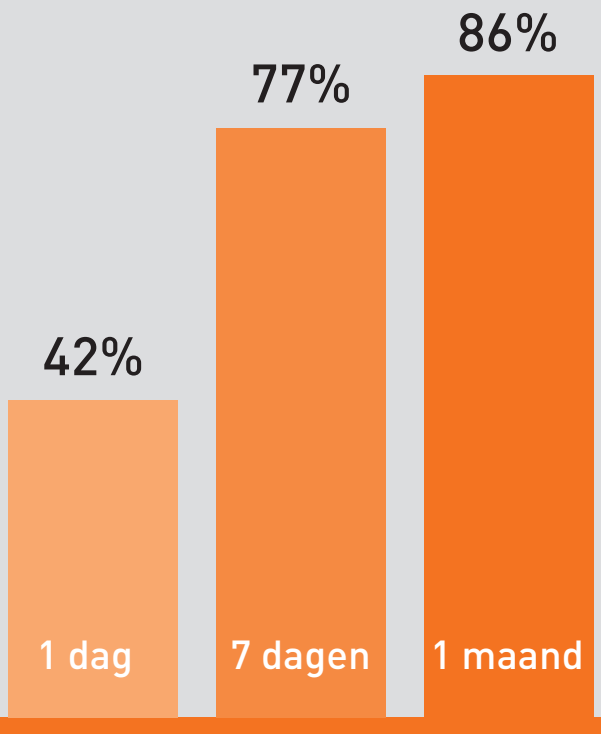

Binnen ZSM wordt onder andere gestreefd naar efficiëntie en snelheid. Dat zijn prima uitgangspunten

houden van wat hem is overkomen. Dat sterkt hem bij het verder gaan met het leven. Ook na 2013 willen de ZSM-partners dat de rol van Slachtofferhulp in het slachtoffer- en schadeproces wordt uitgebouwd.

De nieuwe aanpak van lokale veelvoorkomende criminaliteit mag niet ten koste gaan van de positie van de verdachte. De snelheid van ZSM kan voor verdachten goed uitpakken. De reclassering kan aan de ZSM-tafel direct aan de slag: Wat zijn de achtergrond en omstandigheden van de verdachte? Hoe staat het met zijn geestelijke ontwikkeling? Welke straf past bij de verdachte, of juist niet? Het OM hecht veel belang aan een goed verankerde rechtsbijstand voor de verdachten, opdat advocaten dicht bij de ZSM-tafel hun cliënten kunnen bijstaan. In 2013 gaf het OM op veel plekken voorlichting aan de lokale balie en wisselde het met advocaten van gedachten over de gevolgen van de ZSM-werkwijze. Landelijk is er een werkgroep "ZSM en Rechtsbijstand" gevormd met leden van het OM, de Politie, Ministerie van Veiligheid en Justitie, de Raad voor de Rechtsbijstand, en –op persoonlijke titel- van de advocatuur. Het advies van die werkgroep dient als basis voor een aantal rechtsbijstandspilots die in 2014 binnen ZSM zullen plaatsvinden.
'Het belang van rechtshulp binnen ZSM wordt door iedereen erkend', zegt Bert Fibbe, portefeuillehouder ZSM in de Nederlandse Orde van Advocaten. 'Maar een model waarin de functies van rechter en aanklager in één persoon verenigd zijn, heeft een rechtstatelijk in het oog springende schaduwzijde.' Fibbe pleit ervoor dat ZSM niet te snel gaat. 'Verdachten willen snel naar huis, maar snel beslissen mag niet afdoen aan de kwaliteit.'
'Binnen ZSM wordt onder andere gestreefd naar efficiëntie en snelheid. Dat zijn prima uitgangspunten. De rechtsgang is ook vaak te lang. Maar met deze voortvarende aanpak is er minder tijd voor overdenking. De verdachte kan weer snel naar huis. Maar snel beslissen mag natuurlijk niet afdoen aan de kwaliteit van de beslissing en aan de rechten van de verdachte. Daarnaast is informatie cruciaal. Informatie over wat de consequenties zijn van een beslissing. Verdachten realiseren zich veel te weinig dat ze bijvoorbeeld later mogelijk geen Verklaring omtrent het gedrag (VOG) kunnen krijgen na een OM-afdoening. Met name voor jeugdigen is dat van groot belang, want alleen saaie jongeren

Dure koptelefoon

Een jongen moet als tegenprestatie voor een verloren weddenschap een koptelefoon stelen. Maar de beveiliging van de winkel ziet de diefstal en draagt de jonge dief over aan de politie, waarop de jongen in de politiecel belandt.
Op de officier maakt het motief voor de diefstal weinig indruk. Er is geen aanleiding om af te wijken van de richtlijnen voor strafeisen. De jongen verlaat aan zijn moeders zijde het bureau, nadat hij een geldboete van bijna tweehonderd euro heeft betaald en de gestolen koptelefoon aan de winkel is geretourneerd. Via deze lik-op-stuktransactie is de zaak voor de jongeman afgedaan.

Spaanse bekladders

Vijf Spaanse jongeren die met spuitbussen meerdere metrostellen bekladden, worden – met de verfresten nog op hun handen – aangehouden. Ze hebben geen geld om ter plekke een boete te voldoen en betaling via acceptgiro kan niet bij gebrek aan adressen. Werkstraffen in Nederland zijn evenmin aan de orde voor deze buitenlandse daders. Een 'supersnel-rechtzitting' die maandag? De officier vindt dat de schade door hen vergoed moet worden: een door de rechter opgelegde schadevergoeding zal lastig te innen zijn in Spanje. De OM-schaderegelaar heeft inmiddels overlegd met de vervoersmaatschappij, die alleen genoegen neemt met een vergoeding van de schoonmaakkosten à vijfduizend euro. De officier stelt daarom voor dat hij hun strafzaak niet zal doorzetten, als zij dat bedrag betalen. Een van hen vertelt dat zijn vader vast wel duizend euro wil betalen zodat hij er vanaf is. Maar zo werkt het niet: de officier houdt allen hoofdelijk aansprakelijk en ziet pas van vervolging af als het hele bedrag op tafel komt. Daarna moeten ze het maar onderling verrekenen. Zo gebeurt het ook: al het geld wordt per spoed-overboeking overgemaakt. De gevorderde schade is hiermee vergoed en de twee nachten die de verdachten in een cel hebben doorgebracht, hebben zij ongetwijfeld ook als straf ervaren.

Spugende ruitentrapper

Een man die niet meer een café in mag, trapt boos tegen de ruiten. Als twee agenten hem aanspreken, scheldt de man hen uit. Als de agenten hem hun politiebus in willen duwen, bespuugt hij een van de agenten. Via ZSM komt de zaak voor de rechter.
In de rechtszaal legt de officier uit dat de Wet beperking taakstraffen sinds enige tijd van kracht is. Die wet bepaalt dat geen werkstraf mag worden opgelegd, als iemand in de afgelopen vijf jaar wegens een soortgelijk feit al een werkstraf heeft verricht. Iemand zoals verdachte dus. De rechter legt conform de eis vijftien dagen celstraf op.

blijven braaf. Zonder VOG kunnen ze vaak geen stageplaats krijgen en kan een incident ingrijpende gevolgen hebben voor hun opleiding en hun toekomst. Zulke beslissingen vragen om een zorgvuldige afweging waarover soms lang(er) nagedacht moet worden.'
'Het is van belang', vervolgt Fibbe, 'dat verdachten de mogelijkheid hebben om hun hart te luchten. Dat advocaten verdachten kunnen consulteren en dat ze in samenspraak met de officier kunnen zoeken naar een oplossing. Deze informatiebundeling levert ook een kwaliteitsvergroting op die bijvoorbeeld de kans op verzetten tegen de beslissing van de officier verkleinen. Die gezamenlijkheid is een efficiëntieslag.'

Doelstelling en resultaten

De invoering van de nieuwe werkwijze is kleinschalig begonnen. In 2011 zijn de pilots gestart en steeds meer partners haakten aan, vonden hun rol en verbeterden het proces. Eind 2012 was ZSM operationeel; 2013 moest het jaar worden waarin grootschalig en ketenbreed volgens de ZSM-werkwijze ging worden gewerkt. Dat betreft de aanpak van veelvoorkomende criminaliteit in de regio's. Maar ook de afdoening van dronken rijders via de Centrale Verwerking Openbaar Ministerie (CVOM).

De cijfers laten zien dat de nieuwe aanpak van lokale veelvoorkomende criminaliteit inderdaad een vlucht heeft genomen. Vorig jaar stroomden 184.700 zaken ZSM binnen. Dat komt neer op zo'n tachtig procent van alle zaken die geschikt zijn om via ZSM te worden beoordeeld. In 2012 was dat nog zo'n 25 procent. Aan de 'ZSM-tafel' kon het OM in circa tweederde van de zaken een eerste beslissing nemen over de strafrechtelijke afdoening (116.500 zaken). De andere zaken zijn niet geschikt om in één keer te beoordelen en worden doorgestuurd voor bespreking in het veiligheidshuis of voor verder onderzoek door politie en/of OM. In ongeveer een kwart van de 116.500 zaken besloot het OM direct tot een geldboete, een taakstraf of een voorwaardelijk sepot. In ruim een derde (36 procent) werd besloten de zaak voor te leggen aan de rechter, waarvan bijna tien procent via (super) snelrecht. In elf procent van de zaken werd de zaak gepland op een OM-zitting om de verdachte te horen voordat een OM-strafbeschikking werd opgelegd. Ruim een kwart van de zaken werd vroegtijdig in de keten afgevangen, doordat de officier van justitie besloot de zaak niet verder te vervolgen (bijvoorbeeld wegens onvoldoende bewijs) dan wel buiten-strafrechtelijk af te doen (bijvoorbeeld door een Halt-afdoening). Deze eerste beslissing werd in 77 procent van de zaken binnen een week genomen. Voorheen duurde het maanden voordat verdachte en slachtoffer wisten waar ze aan toe waren.

ZSM staat inmiddels. Politie en OM zijn trots dat de nieuwe werkwijze snel is omarmd en massaal is ingevoerd. Maar ZSM is nooit af. Ook de komende jaren zal verder worden gezocht naar snelle, selectieve, slachtoffer- en samenlevingsgerichte interventies.

Aan de 'ZSM-tafel' kon het OM in circa tweederde van de zaken een eerste beslissing nemen over de strafrechtelijke afdoening

Beschonken bestuurder

Even na 1 uur 's nachts wordt in Zandvoort een jongeman staande gehouden die zijn snorfiets met onvaste hand bestuurt. Deze beginnende bestuurder heeft een aardige slok op; vijf keer meer dan toegestaan. De politie belt direct met landelijke dienst ZSM Centraal van de Centrale Verwerking Openbaar Ministerie (CVOM), dat kan vanaf donderdag tot en met zondagavond de klok rond. Zijn rijbewijs wordt ingehouden en op basis van een verkort proces verbaal wordt direct de eis bepaald. De verdachte gaat naar huis met een oproeping voor een OM-zitting. Eis: 350 euro en drie maanden het rijbewijs kwijt.
ZSM zorgt bij verkeerszaken zodoende zeer snel voor duidelijkheid. De meeste betrokkenen zijn blij dat snel duidelijk is hoe hoog de boete is en of ze hun rijbewijs een tijdje kwijt zijn. Rijbewijsmaatregelen worden ook direct in het rijbewijsregister geregistreerd. In het geval van deze jongeman geen overbodige maatregel. Drie weken later wordt hij namelijk zonder rijbewijs weer dronken van de weg gehaald. Via ZSM Centraal wordt hij dit keer heengezonden met een dagvaarding. Door de ZSM-werkwijze kon de recidive in de tweede zaak direct worden meegenomen. De rechter legt hem 500 euro boete, nog eens drie maanden ontzegging van de rijbevoegdheid én twee weken voorwaardelijke gevangenisstraf op.

Gesneden scooterbestuurder

Als een scooterbestuurder door een automobilist wordt 'gesneden', ontstaat een verkeersruzie. Dat loopt zo uit de hand, dat de scooterbestuurder de automobilist een klap geeft.
De aangehouden verdachte, die geen antecedenten heeft, heeft spijt en wil zijn excuses aanbieden. Via Slachtofferhulp Nederland wordt het slachtoffer benaderd en via de politie wordt de verdachte ontboden. Uiteindelijk schrijft de verdachte een excuusbrief en koopt hij op eigen initiatief een cadeaubon voor het slachtoffer. Slachtofferhulp Nederland checkt nog bij het slachtoffer of hij daarmee echt akkoord gaat. Dat is zo. Waarop de zaak wordt afgedaan met een voorwaardelijk sepot met alleen proeftijd.

ZSM 2013

instroom (= 80 % van misdrijfzaken die geschikt zijn voor ZSM)	184.700
beoordeeld via ZSM	116.500

Rijksrecherche

- Aantal onderzoeken naar schietincidenten van 25 naar 33
- Veel capaciteit ingezet op arbeidsintensieve onderzoeken naar ambtelijke corruptie
- Rijksrecherche bewaakt integriteit overheid

De Rijksrecherche valt rechtstreeks onder de verantwoordelijkheid van het College van procureurs-generaal van het OM. Zo vertolkt de Rijksrecherche de rol van onpartijdige instantie die (vermeend) strafbaar gedrag binnen de overheid onderzoekt.

Uit de jaarcijfers 2013 van de Rijksrecherche blijkt dat er veel capaciteit is ingezet op meer arbeidsintensieve onderzoeken naar ambtelijke corruptie. In totaal werden er twaalf onderzoeken gestart tegenover achttien onderzoeken in 2012. Het aantal onderzoeken naar schietincidenten is met een derde toegenomen, van 25 naar 33 gevallen.

Onder andere het ambtelijke corruptieonderzoek naar oud-gedeputeerde Ton Hooijmaijers trok veel aandacht in de media. Ook de douaniers die drugs smokkelden waren volop in het nieuws. Daarnaast heeft de Rijksrecherche in opdracht van de procureur-generaal van Curaçao, Sint Maarten, Bonaire, Sint Eustachius en Saba onderzoek verricht naar lokale politici.

De Rijksrecherche heeft in totaal 109 onderzoeken verricht in 2013. Evenals voorgaande jaren vonden de onderzoeken grotendeels plaats binnen andere opsporingsdiensten (58), gevolgd door het rechtswezen (11), gemeenten (9), rijksoverheden, (9), andere overheden (5) en provincies (2).

Meerjarenbeleid

Met het meerjarenbeleidsplan 2013 - 2015 heeft de Rijksrecherche haar koers uitgezet voor de komende jaren. De Rijksrecherche richt haar onderzoeken op ernstige vormen van geweldsaanwending door (opsporings)ambtenaren, ambtelijke corruptie en andere vormen van ondermijnende criminaliteit die de integriteit van de overheid in gevaar kan brengen. Het afgelopen jaar investeerde de Rijksrecherche in het innoveren van het opsporingsproces en maakte zij haar maatschappelijke bijdrage beter inzichtelijk door zich nadrukkelijker te profileren. Ook de

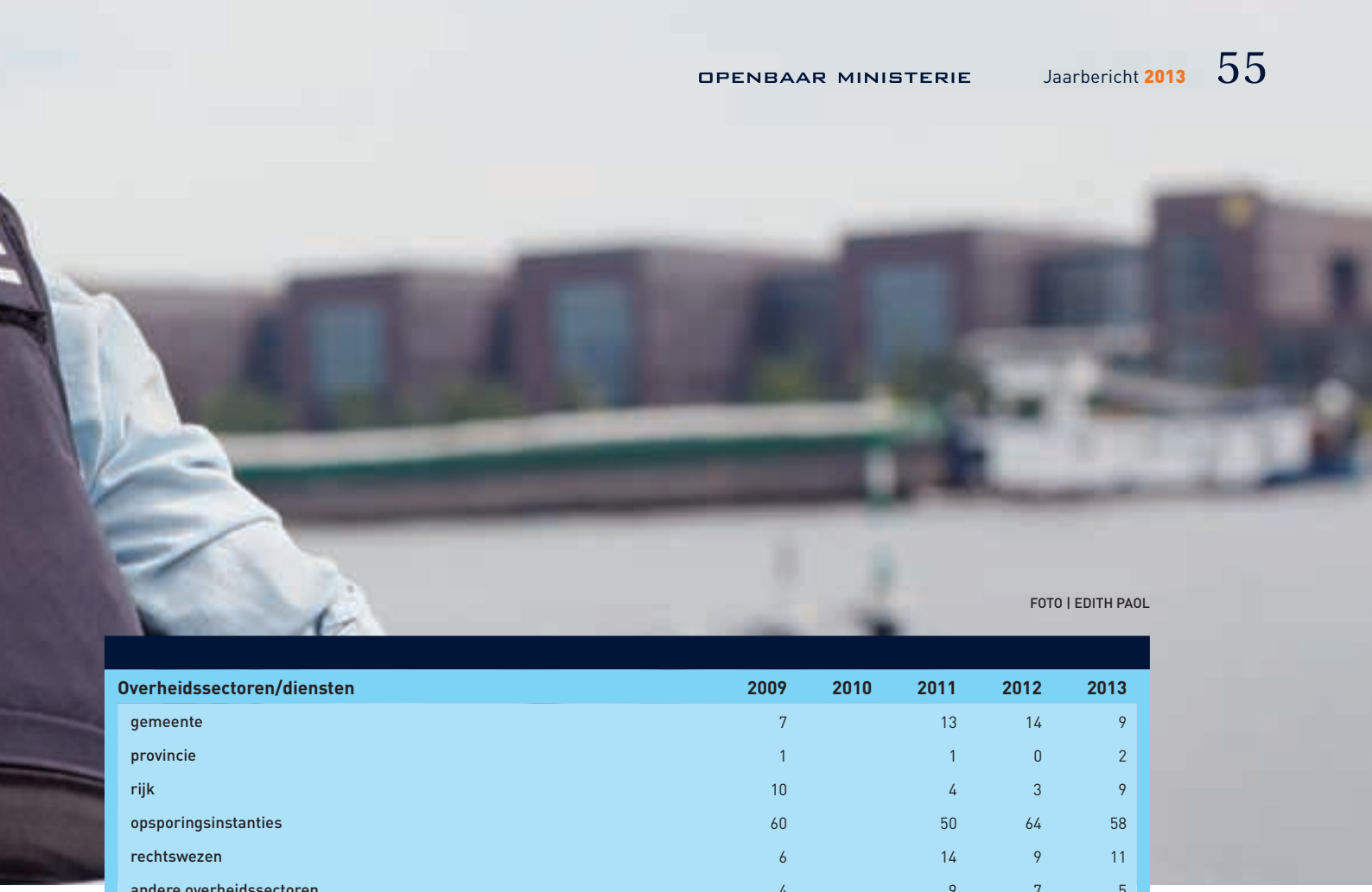

FOTO | EDITH PAOL

Overheidssectoren/diensten	2009	2010	2011	2012	2013
gemeente	7		13	14	9
provincie	1		1	0	2
rijk	10		4	3	9
opsporingsinstanties	60		50	64	58
rechtswezen	6		14	9	11
andere overheidssectoren	4		9	7	5

Soort incidenten*/ **	2009	2010	2011	2012	2013
ambtelijke corruptie	13	15	24	18	12
schending geheimhoudingsplicht	10	11	9	15	16
schietincidenten	23	25	30	25	33
celdoden	13	4	4	0	3
overige confrontatie met politie (ongeval, achtervolging, aanhouding)	13	13	3	20	14
nalatigheid zorgplicht	5	2	3	6	1
uitvoering rechtshulpverzoeken	2	0	2	2	2
overig (fraude, zedendelicten, verdovende middelen, valsheid in geschrift, diefstal/verduistering, meineed	25	29	18	13	14
Team Criminele Inlichtingen onderzoeken	**19**		**7**	**2**	**12**
Totaal aantal onderzoeken	**100**		**100**	**101**	**109**

* betreft tactische onderzoeken

** in één onderzoek kunnen meerdere feiten ten laste worden gelegd

samenwerking met andere partijen werd verstevigd. Zo hebben de Rijksrecherche en de FIOD elkaar over en weer bijgestaan in complexe omkopingsonderzoeken.

Taken en organisatie

De Rijksrecherche wordt ingeschakeld als (semi-)overheidsfunctionarissen verdacht worden van corruptie, valsheid in geschrift of schending van geheimhoudingsplicht. Daarnaast doet de Rijksrecherche onder meer onderzoek naar vuurwapengebruik of geweld met (zwaar) lichamelijk letsel tot gevolg. Ook het overlijden van personen die zijn ingesloten door politie, KMar en bijzondere opsporingsdiensten, en in bepaalde gevallen ook de Dienst Justitiële Inrichtingen, worden door de Rijksrecherche onderzocht.

Productie, Financiën en HRM

- **OM haalt productiedoelstelling. Voorraden licht gestegen, maar passende maatregelen getroffen**
- **OM-budget onder druk**
- **OM start met digitale dienstverlening**

Het OM heeft in 2013 een zwaar en bewogen jaar achter de rug, met grootscheepse veranderingen in de eigen organisatie en in de strafrechtketen. Op 1 januari 2013 ging zowel de herziene gerechtelijke kaart als de Nationale Politie van start. Tegelijk staat het OM al een aantal jaar onder grote financiële druk. De impact op het personeel als gevolg van de samenvoeging van arrondissementen (van negentien naar tien) was merkbaar door de sluiting van OM-locaties met de daarbij behorende verhuisbewegingen. De toepassing van het sociaal-flankerend beleid (bijvoorbeeld tijdelijke compensatie extra reistijd) was van invloed op de inzetbaarheid en daarmee de arbeidsproductiviteit van een substantieel aantal medewerkers. Ook de volledige uitrol van de ZSM-werkwijze en de uitbreiding van openingstijden, had invloed op de inzetbaarheid van OM-medewerkers.
Het OM is door de invoering van ZSM een organisatie geworden die 7 dagen per week en 14 uur per dag is geopend. Ondanks deze veranderingen en terug-lopende financiële middelen, is het OM in 2013 maatschappelijke resultaten kunnen blijven leveren en is de productie weliswaar licht gedaald, maar op peil gebleven in relatie tot de afgesproken productiedoelstellingen. Ondertussen werkt het OM met de ketenpartners (met name politie en ZM) samen om de kwaliteit, doelmatigheid en effectiviteit van de strafrechtelijke handhaving te verhogen.

Productie	2013	2012	2011	2010	2009
Rechtbankzaken (misdrijven)					
Instroom	**209.000**	**224.600**	**230.100**	**211.500**	**230.900**
Uitstroom	**216.850**	**218.550**	**214.000**	**208.700**	**254.800**
waarvan					
› afdoeningen OM	106.800	109.850	98.500	89.100	116.000
› afdoeningen door de rechter	110.050	108.700	115.500	119.600	138.800
Kantonzaken (overtredingen)					
Instroom	**93.000**	**125.600**	**171.800**	**199.100**	**212.000**
Uitstroom	**96.700**	**137.000**	**208.800**	**181.800**	**222.800**
waarvan					
› afdoeningen OM	44.100	63.800	85.400	45.900	84.500
› afdoeningen door de rechter	52.600	73.200	123.400	135.900	138.300
Mulderzaken: uitstroom beroepen	**515.000**	**376.200**	**281.400**	**313.400**	**360.200**
Hoger beroep: uitstroom (totaal)	**22.200**	**22.500**	**23.200**	**22.900**	**23.500**

	aantal fte		aantal medewerkers	
Personele bezetting in aantallen en fte*	**2013**	**2012**	**2013**	**2012**
Rijksambtenaren	**3.895**	**4.027**	**4.283**	**4.439**
Rechterlijke ambtenaren	**802**	**745**	**827**	**770**
totaal OM	**4.697**	**4.772**	**5.110**	**5.209**

* exclusief stage- en leerplaatsen

Productie

Het OM heeft in 2013 in totaal 216.850 zaken behandeld. Daarvan zijn 106.800 zaken (49 procent) door het OM zelf afgedaan. Het aantal behandelde zaken is weliswaar licht gedaald ten opzichte 2012, maar ligt nog steeds boven de met het Ministerie van Veiligheid en Justitie afgesproken aantallen. Een steeds groter deel van de misdrijfzaken is direct beoordeeld aan de 'ZSM-tafel' (zie hoofdstuk Lokale veelvoorkomende criminaliteit/ZSM). In deze zaakstroom is het OM erin geslaagd om 77 procent van de aangeboden zaken binnen zeven dagen van een inhoudelijke beoordeling te voorzien.

Het aandeel geseponeerde misdrijfzaken is 2013 toegenomen tot twintig procent van de OM-beslissingen. Dat komt vooral omdat het sepotbeleid is gewijzigd. Politiesepots zijn afgeschaft wat ertoe leidt dat meer zaken bij het OM als technisch of als beleidssepot worden geregistreerd. Dat het OM een zaak seponeert, betekent overigens niet dat geen enkele ingreep plaatsvindt. Zo is aan een aantal sepots een voorwaarde verbonden. Ook als het OM besluit om technische (ten onrechte verdacht of geen wettig bewijs) of beleidsredenen (gering feit) niet strafrechtelijk in te grijpen, kunnen de ketenpartners maatregelen treffen. Bovendien wordt met een sepot voorkomen dat de rest van de keten onnodig belast wordt.

Het aantal afgehandelde overtredingszaken daalde in 2013 verder door de invoering van de strafbeschikking. De opsporingsinstantie levert overtredingszaken nu direct aan bij het CJIB voor strafoplegging. Het OM behandelt in deze specifieke zaakstroom enkel nog zaken waarin door de verdachte verzet is aangetekend of als het CJIB aangeeft dat een beoordeling door het OM noodzakelijk is.

Als betrokkenen het niet eens zijn met de verkeersboete (Mulderbeschikking) die hen wordt opgelegd, kunnen ze in beroep gaan bij de officier van justitie. Het aantal behandelde beroepen tegen een Mulderbeschikking is in 2013 historisch hoog. Het OM behandelde maar liefst 515.000 beroepschriften. Dat zijn 138.800 beschikkingen meer dan in 2012. Ook het aantal behandelde beroepen bij de kantonrechter nam flink toe: van 55.600 naar 66.300. Een belangrijke oorzaak voor deze stijging is het stijgend aantal uitgestuurde beschikkingen.

Het is het OM niet gelukt om alle zaken die zijn ingestroomd in 2013 ook af te handelen. Dat komt door de samenvoeging van arrondissementen, de sluiting van OM-locaties, diverse verhuisbewegingen, de volledige uitrol van de ZSM-werkwijze en krimp van de personele bezetting. Het OM heeft dus een voorraad opgebouwd. De voorraad te beoordelen misdrijfzaken groeide in 2013 met bijna 6.700 zaken. De voorraad te beoordelen overtredingszaken liep op met zo'n 11.000 zaken. In overleg met het Ministerie van Veiligheid en Justitie heeft het OM passende maatregelen getroffen om deze voorraden in 2014 versneld weg te werken tot op het niveau van 1 januari 2013.

FOTO | THOM MANDOS

Uitgaven	Kader ontwerp begroting	Eind kader	Realisatie
P&M	571.611	566.746	578.078
Domeinen	12.399	12.819	12.819
Geheime uitgaven	3.057	3.057	3.316
	587.067	**582.622**	**594.213**
Gerechtskosten	25.638	25.634	32.844
	25.638	**25.634**	**32.844**

Toelichting tabel:
Personeel en Materieel (P&M) budget is het reguliere budget van het OM. Gerechtskosten, Domeinen en Geheime uitgaven zijn specifieke budgetten waarover het OM het beheer voert. Eerste kolom is het initieel beschikbaar gestelde budget conform de begroting van het Ministerie van Veiligheid en Justitie. Dit budget wordt gedurende 2013 aangepast met financiële mutaties (zie tweede kolom). Laatste kolom geeft de realisatie van de uitgaven in 2013 weer. De verschillen tussen deze kolommen geven het financieel resultaat weer.

Financiën

Net als veel andere diensten van de Rijksoverheid heeft het OM te maken met opgelegde bezuinigingen. De totale taakstelling loopt op tot 26 procent (134 miljoen euro) in 2018. Het is een zware opdracht om binnen dit krimpend kader de maatschappelijke resultaten te blijven realiseren die van het OM worden verwacht. Ondanks dat deze oplopende taakstelling in toenemende mate spanning zet op de organisatie en de productiviteit, heeft het OM de resultaten in 2013 kunnen realiseren.

Het is in 2013 gelukt om de afgesproken prestaties en productie uit de begroting te leveren. Bij de Centrale Verwerkingsorganisatie OM (CVOM) was zelfs sprake van een significant hogere productie in de verwerking van beroepsschriften (Mulder-beroepen). Dat heeft geleid tot meerkosten. In totaal zijn 250.000 meer beroepsschriften afgedaan dan begroot. Daarnaast ontving het OM een excessief toegenomen aantal WOB-verzoeken. De behandeling daarvan vormde een onvoorziene extra belasting in 2013 die veel capaciteit vroeg. Hierdoor is de realisatie hoger dan het gestelde kader (begroting 2013 van 571,6 miljoen euro).

Verhuis- en concentratiebeweging

Parallel aan de herziening van de gerechtelijke kaart en de samenvoeging van arrondissementen heeft het OM ervoor gekozen om een nieuw en betaalbaar huisvestingsconcept te introduceren. De komende jaren worden de gebouwen stapsgewijs ingericht volgens de principes van 'Het Nieuwe Werken' (HNW). Deze aanpak stelt het OM in staat om de bezettingsgraad van de gebouwen te verhogen, de beschikbare ruimte efficiënter te gebruiken en gebouwen af te stoten om zo de kosten te reduceren. Tegelijkertijd biedt het OM haar medewerkers een aantrekkelijke werkomgeving die aansluit bij de activiteiten die de professionals uitvoeren.

De komende jaren wordt het OM een organisatie waarin alle medewerkers flexibel, tijd- en plaatsonafhankelijk kunnen werken. Het is niet meer vanzelfsprekend dat de OM-medewerker dagelijks naar een vaste werkplek afreist. Hij of zij werkt ook vanuit een thuiswerkplek, een veiligheidshuis of een ZSM-locatie. Elke medewerker van het OM heeft daarbij gegarandeerd toegang tot iedere OM-locatie en kan daar beschikken over alle faciliteiten.

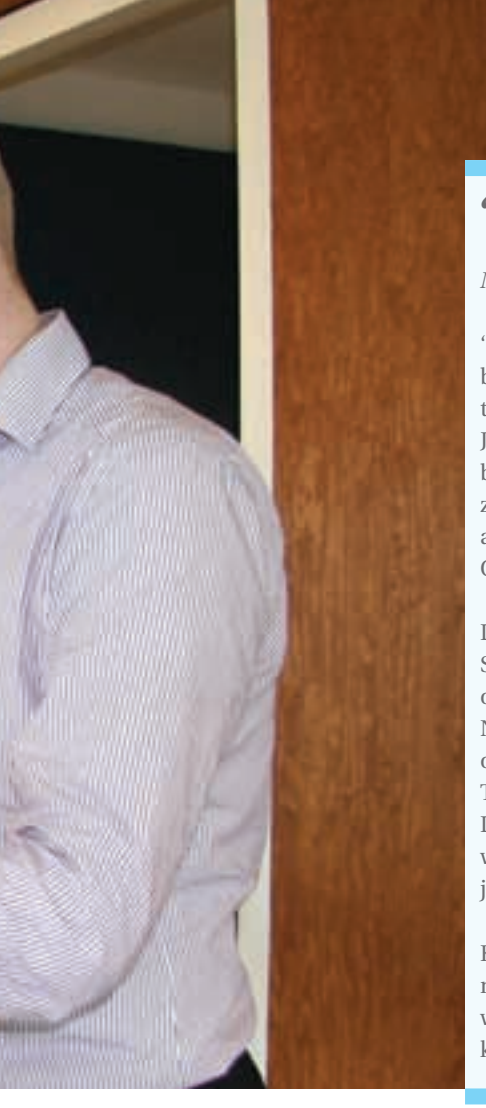

‘Je legt je vinger op de app en je weet het’

Mobiele werkplek van de officier van justitie

‘Ik kan nu heel gemakkelijk digitale gespreksnotities maken bij overleggen op het politiebureau’, zegt Jeroen Kuipers, officier van justitie bij het parket Oost-Nederland. ‘Zoeken en terugbladeren in aantekenschriftjes is voor altijd voorbij.’
Jeroen Kuipers beschikt over de Windows8-tablet waarin alle belangrijke OM-informatiebronnen digitaal benaderbaar zijn. ‘Met de DossierView-app zie ik bijvoorbeeld direct welke zittingen ik komende maand heb en met één klik weet ik wat er in het strafdossier zit. Ik kan aantekeningen maken en steekwoorden in het requisitoir met een digitale pen omcirkelen. Ook als er geen netwerkverbinding is kan ik toch over alle gegevens beschikken.’

De applicaties voor de tablet zijn samen met de OM-gebruikers door Microsoft ontwikkeld. Steeds was de vraag: Welke functionaliteiten dragen bij tot maximale ondersteuning van het officierswerk?
Naast de DossierView-app is ook een Digitale Piketmap-app ontworpen. Daarin kan je opzoeken wat je in bepaalde gevallen moet doen. Bijvoorbeeld welk nummer je belt bij een TBS-ontvluchting of bij een niet-natuurlijk overlijden. Daarnaast beschikt Kuipers over De Gids: een overzicht van kennis- en adresgegevens en van collega’s. ‘Wil je iets specifieks weten over criminele jeugdgroepen dan kom ik vanzelf bij de juiste persoon terecht. Je legt je vinger op de app en je weet het.’

Kuipers: ‘Doordat ik nu met mijn tablet toegang heb tot de OM-systemen kan ik gemakkelijk mijn eigen mobiele werkplek inrichten. Dat past in de visie van ons parket dat je overal werkt waar het nodig is en het is straks ook handig in ons vernieuwde pand met flexibele werkplekken. En met een unieke *token* is de tablet en mijn werkomgeving beveiligd.’

In 2013 heeft het OM in totaal elf gebouwen verlaten, met een totale oppervlakte van meer dan 42.000 m^2. Daarvoor in de plaats heeft het OM in 2013 drie nieuwe locaties in gebruik genomen: het IJdok in Amsterdam, het JCS in Schiphol en een aantal etages aan de Herman Gorterstraat in Utrecht met een totale oppervlakte van circa 15.000 m^2. Per saldo heeft het OM in 2013 meer dan 27.000 m^2 vrijgespeeld met de gerealiseerde verhuisbewegingen.

Digitalisering

Onderdeel van het tijd- en plaatsonafhankelijk werken is een goede digitale ondersteuning van het werk. Digitalisering van het strafproces is vooral van belang voor de kwaliteit van het werk en de mogelijkheden voor een goede informatie-uitwisseling met slachtoffers, advocaten en de ketenpartners.

Het OM investeert samen met de ketenpartners in de digitalisering van het strafproces. In 2013 is het scanproces van het proces-verbaal van de politie verbeterd, zodat zaken die het OM verwerkt in het bedrijfsprocessensysteem GPS uitsluitend nog digitaal worden aangeleverd bij de rechtbank. De volgende stap is digitale aanlevering van het proces-verbaal van de politie bij het OM, waarvoor een pilot is gestart.

Daarnaast heeft het OM in 2013 een start gemaakt met de inrichting van digitale portalen voor burgers, slachtoffers en advocatuur. Via het burgerportaal kan iemand die vindt dat hij ten onrechte is beboet voor bijvoorbeeld een verkeersovertreding, digitaal beroep aantekenen. Het burgerportaal maakt gebruik van DiGiD en de gegevens die beschikbaar zijn van het CJIB. Ook is via de Boetevolgservice van de politie een groot deel van de foto’s van verkeersovertredingen online beschikbaar. Voor zaken in hoger beroep is een digitaal slachtofferloket, het zogeheten Slachtoffer Informatie Portaal (SIP) geopend waar een slachtoffer terecht kan voor informatie, advies en ondersteuning tijdens het hoger beroep. Bij het SIP werken politie, Slachtofferhulp Nederland en OM samen. In 2013 is samen met de Rechtspraak en de Nederlandse Orde van Advocaten een portaal ontwikkeld voor het verstrekken van digitale strafdossiers in GPS aan de advocatuur. De verschillende portalen worden uiteindelijk ondergebracht in één Service Portaal OM, dat in 2013 in ontwikkeling is genomen.

Tot slot investeert het OM in de digitale ondersteuning van de medewerkers. In 2013 hebben de eerste honderd gebruikers kennis gemaakt met tablets, waarmee de primaire processystemen zijn te benaderen en die een dossierviewer hebben voor de strafdossiers. De tablet is verder voorzien van apps voor het gebruik van onder meer de landelijke piketmap.

Ziekteverzuim

Het gewogen gemiddelde ziekteverzuimpercentage was in 2013 voor het hele OM 5,2 procent. Het percentage ligt boven de intern OM afgesproken norm van 4,5 procent, maar is – ondanks de vele organisatorische ontwikkelingen en de bijbehorende druk op het personeel die in 2013 hebben plaatsgevonden – stabiel gebleven ten opzichte van 2012.

FOTO | THOM MANDOS

Integriteit en gedragscode OM

Sinds juli 2012 is het Bureau Integriteit OM (BI-OM) operationeel. Het BI-OM is een landelijk expertisecentrum met een adviserende, stimulerende en beheersende rol op het gebied van integriteit. Het BI-OM fungeert als vraagbaak en sparringpartner voor de OM-onderdelen, stimuleert bewustwording en communicatie rondom integriteit en houdt centraal zicht op aantallen integriteitschendingen en de wijze van afhandeling daarvan.
Onderdeel van het BI-OM is een poule van onderzoekers. Hierop kunnen OM-onderdelen een beroep doen om een (vermoedelijke) integriteitschending te onderzoeken. In de poule zitten acht hiertoe opgeleide collega's van verschillende OM-onderdelen, aangevuld met twee ervaren onderzoekers van de Rijksrecherche. In 2013 hebben vier BI-OM-onderzoeken – in de regel uitgevoerd door twee onderzoekers – plaatsgevonden.

In 2013 zijn 52 vermoedens van integriteitsschendingen gemeld, waarvan 42 echt zijn vastgesteld. Bij de geconstateerde integriteitschendingen waren veertig collega's betrokken. De cijfers vertonen vrijwel hetzelfde beeld als 2012.Toen was sprake van 49 vermoedens, 41 vastgestelde integriteitsschendingen en 39 daarbij betrokken collega's.
De meeste integriteitsschendingen hadden, net als in 2012, te maken met oneigenlijk gebruik van dienstmiddelen en overschrijding van interne regels. Voorbeelden hiervan zijn overmatig privégebruik van zakelijke voorzieningen, het niet melden van relevante informatie, het niet naleven van gemaakte afspraken en ongewenst gebruik van internet of social media. Een andere categorie schendingen die relatief vaak voorkomt, zijn (vermoedens van) misdragingen in de privésfeer.

De disciplinaire maatregelen die zijn genomen betreffen zeven schriftelijke berispingen, een financiële maatregel, een verplaatsing, vijf strafontslagen of beëindiging van een (stage)overeenkomst en vier gevallen van voorwaardelijk ontslag. Verder was twintig keer sprake van een ambtelijke afdoening, zoals een waarschuwingsbrief.

Klachten

In 2013 zijn bij het OM 613 klachten ingediend. Dat betekent een stijging ten opzichte van 2012 (543 klachten). Deze stijging is wellicht te verklaren door klachten die binnen komen per telefoon en e-mail. Belangrijke redenen om te klagen zijn de informatieverstrekking door het OM en de (lange) duur voordat een zaak op zitting komt. In het geval van de gebrekkige informatieverstrekking wordt de klacht meestal gegrond verklaard, als het gaat om de duur van het strafproces wordt door het parket meestal bemiddeld (bijvoorbeeld door uit te zoeken wat de oorzaak is of de zaak sneller te appointeren). Dit is reden om in 2014 verder uit te zoeken op welke wijze het OM beter om kan gaan met de informatieverstrekking aan procespartijen in het strafrecht en hoe de voortgang van de individuele strafzaken beter in het oog gehouden kan worden.

OM 2020

De samenleving verwacht van het OM een snel en betekenisvol optreden. Strafbaar gedrag moet zo goed en zo snel mogelijk worden gecorrigeerd. Waar mogelijk moeten samen met (keten)partners duurzame oplossingen voor criminaliteitsbestrijding en normnaleving worden gerealiseerd. Dat vraagt naast inhoudelijke ook organisatorische kwaliteit.

CARTOON | GERTJAN KLEIJNE

Dat de wereld verandert, is voor het OM meer dan een cliché. Criminelen worden steeds vindingrijker en geavanceerder, en de criminaliteit krijgt steeds sneller andere verschijningsvormen. Men is innovatief en flexibel, dus moet het OM dat ook zijn. Dat het OM 'midden in de samenleving' staat is ook meer dan een cliché. Om tot goede interventies te komen zoeken OM, politie, bestuur en andere ketenpartners elkaar steeds vaker en intenser op. Ook nieuwe netwerkpartners zijn in beeld, zoals bedrijven en hun branches. En het OM wórdt opgezocht. Door burgers met algemene vragen of die, als slachtoffer, vragen hebben over 'hun' strafzaak. Slachtoffers moeten steeds kunnen rekenen op een goede bejegening. De afhandeling van zaken moest altijd al zorgvuldig en van hoge kwaliteit zijn, maar waar het sneller kan, moet het nu ook sneller, bij voorkeur merkbaar in de wijk. Bovendien ligt het OM voortdurend onder het vergrootglas van (social) media. En moet het in de toekomst met minder mensen en minder geld doen. Kortom, de wereld verandert.

Het OM weet wat het daarin maatschappelijk wil bijdragen. Dat staat in de meerjarenvisie 'Perspectief op 2015': een omgevingsgericht OM dat door zichtbare, merkbare en herkenbare interventies recht doet aan dader, slachtoffer en hun omgeving. Richting 2020 zal deze visie grotendeels hetzelfde blijven. Ook gaat het OM door met de inhoudelijke vernieuwingen binnen ZSM, High Impact Crime, ondermijning, afpakken en slachtofferzorg.

In de winter 2012/2013 is het OM een verkenning gestart naar de manier waarop het de OM-organisatie richting 2020 sneller effectiever en doelmatiger kan laten functioneren. Die verkenning is kwaliteitsgedreven, waarbij de professional en de zaak centraal staan. Het OM wilde dat toch al doen. Maar er ligt inmiddels een forse bezuinigingsopgave. Daarom wil het OM zijn organisatie versneld doorontwikkelen. Hiervoor is het programma OM 2020 in het leven geroepen. Dit programma bestaat uit initiatieven, projecten en programma's die bijdragen aan een toekomstbestendig OM met hoog maatschappelijk rendement tegen verantwoorde kosten.

Binnen OM 2020 vernieuwt het OM allereerst zijn werkomgevingen. Er komen vijf werkomgevingen: Productie, Interventie, Onderzoek, Ondermijning en Hoger Beroep. Daarin vormen juridische en andere professionals toegewijde en kundige teams, die zich focussen op hun werkveld. In hun zaken zijn deze teams van intake tot begin van de executie verantwoordelijk voor hun proces. Ten tweede wordt binnen OM 2020 de operatie versterkt. Om voorraadvorming, ketenincidenten en suboptimaliteit te voorkomen, wordt op de parketten de operatie verbeterd en vernieuwd. Belangrijke aandachtspunten zijn de kwaliteit van de producten in het strafdossier en het administratief-logistieke strafketenproces, in nauwere samenwerking met politie en rechtspraak.
Professionalisering van de staf- en ondersteunende functies is een derde spoor binnen OM 2020. Immers, de juridische professional moet kunnen rekenen op hoogwaardige, efficiënte en servicegerichte ondersteuning. Een verdere professionalisering van staf-, administratieve, communicatie- en bedrijfsvoeringsfuncties is daarvoor noodzakelijk.
Personele transitie is een vierde spoor. De vormgeving van de OM-organisatie richting 2020 heeft consequenties voor de medewerkers. Competenties en capaciteit moeten passen bij de eisen die aan een toekomstbestendige en betaalbare organisatie worden gesteld.

Daarnaast zullen een efficiëntere huisvesting, facilitair beheer en informatisering en digitalisering een bijdrage leveren aan de bezuinigingen. Om te bepalen hoe groot die bijdragen kunnen zijn, is een monitor ingericht. Daarmee kunnen kosten en baten in samenhang tegen elkaar worden afgewogen, evenals investeringen en besparingen binnen verschillende scenario's.

Kerncijfers (afgerond op honderdtallen)

Rechtbankzaken	2013	2012	2011	2010	2009
Instroom in eerste aanleg*	**209.000****	**224.600**	**230.100**	**211.500**	**230.900**
waarvan					
› Meerderjarigen	185.100	198.100	200.300	179.200	193.000
› Minderjarigen	18.900	22.400	25.100	27.200	30.700
› % minderjarigen op totaal aantal natuurlijke personen	9%	10%	11,1%	13,2%	13,7%
waarvan afkomstig van					
› Regiopolitie	191.500	206.300	209.500	191.700	206.900
› Korps landelijke politiediensten	2.200	3.400	4.000	4.300	4.900
› Koninklijke marechaussee	5.100	5.300	5.600	5.500	5.700
› Bijzondere opsporingsdiensten/-ambtenaren	9.700	9.600	11.000	10.000	13.400
waarvan					
› Geweld tegen personen (inclusief seksueel geweld)	49.700	53.300	51.800	47.800	53.200
› % geweld	24%	24%	22,5%	22,6%	23,0%
- waarvan diefstal met geweld	4.900	5.100	5.200	4.700	5.000
› Vernieling en openbare orde	30.100	35.400	35.600	34.300	39.900
- waarvan openlijke geweldpleging	7.000	9.300	9.900	9.600	12.000
› Vermogensdelicten	70.000	70.900	71.000	62.500	66.100
› Drugsdelicten (Opiumwet)	17.600	18.750	16.600	14.400	16.900
- waarvan harddrugs	8.000	8.250	7.800	7.300	8.000
- waarvan softdrugs	9.600	10.500	9.400	7.600	9.500
› Wapens en munitie	6.800	7.600	7.300	6.500	6.800
› Verkeersmisdrijven (Wegenverkeerswet)	29.900	37.900	43.300	40.400	42.100
- waarvan rijden onder invloed	21.400	27.000	30.900	29.100	30.100
Uitstroom in eerste aanleg	**216.850**	**218.550**	**214.000**	**208.700**	**254.800**
waarvan					
› Afdoeningen OM (exclusief dagvaardingen)	106.800	109.850	98.500	89.100	116.000
waarvan					
- Onvoorwaardelijk sepot	42.300	36.950	30.200	23.700	31.000
- % onvoorwaardelijk sepot	20%	17%	14,1%	11,4%	12,2%
waarvan					
- Administratief sepot	2.000	1.750	1.600	1.600	3.400
- Technisch sepot	23.600	20.100	15.900	13.500	15.900
- Beleidssepot	16.700	15.100	12.700	8.700	11.800
› Strafbeschikking, transactie en voorwaardelijk sepot	61.500	68.500	63.700	60.300	76.400
waarvan					
- Strafbeschikking	34.300	36.300	22.500	10.700	3.900
- Transactie geldsom	9.400	14.250	24.900	30.300	46.000
- Overige transacties (waaronder OM-taakstraf)	8.200	9.300	9.700	13.500	19.800
- Voorwaardelijk sepot	9.800	8.700	6.600	5.900	6.700
› Voegen (ter berechting of ad informandum)	3.000	4.400	4.600	5.100	8.500
waarvan					
› Afdoeningen door de rechter	110.050	108.700	115.500	119.600	138.800
waarvan					
- Meervoudige kamer (inclusief economisch en militair)	14.700	15.000	14.200	13.700	13.700
- Politierechter (inclusief economisch en militair)	86.750	85.300	92.200	95.600	112.900
- Kinderrechter	8.600	8.400	9.200	10.200	12.300
Interventiepercentage	**80%**	**82%**	**85%**	**88%**	**87%**
Doorlooptijd: afgedaan binnen 6 maanden na eerste verhoor	54%	52%	50%	52%	53%
Jeugdzaken					
› Interventiepercentage	75%	83%	84,5%	86,5%	87,3%
› Doorlooptijden (Kalsbeeknormen)					
- Politie (eerste verhoor - ontvangst OM binnen 30 dagen)	58%	72%	77,8%	79,6%	78,2%
- OM (eerste verhoor - afdoening OM binnen 90 dagen)	58%	72%	76,2%	81,2%	79,5%
- ZM (eerste verhoor - eindvonnis binnen 180 dagen)	52%	56%	57,8%	61,6%	62,2%

* Door afronding kunnen kleine verschillen zijn ontstaan in de totalen. De in de tabel genoemde aantallen betreffen het aantal zaken met een verdachte. Daar waar een classificatie aan een zaak (bijvoorbeeld drugs of geweld) is toegekend kunnen meerdere kwalificaties in één zaak van toepassing zijn.

Hoger beroep rechtbankzaken (ressortsparket)	2013	2012	2011	2010	2009
Instroom	**16.700**	**16.600**	**16.500**	**16.800**	**17.700**
waarvan					
› Jeugdzaken	800	900	1.000	900	900
› Klachten artikel 12 Strafvordering	2.700	2.500	2.400	2.400	2.300
Uitstroom	**16.800**	**16.800**	**16.900**	**15.700**	**15.900**
waarvan					
› Eindarresten	15.100	15.800	14.900	14.100	13.200

Kantonstrafzaken	2013	2012	2011	2010	2009
Instroom in eerste aanleg	**93.000**	**125.600**	**171.800**	**199.100**	**212.000**
waarvan					
› Verkeersovertredingen	31.300	47.000	49.800	44.800	60.900
› Motorrijtuigenverzekering (WAM)	5.900	9.700	22.500	56.800	37.000
› Plaatselijke verordeningen (waaronder APV)	22.200	24.500	32.900	34.900	47.300
› Openbaar vervoer (Wet personenvervoer)	11.200	14.200	28.900	23.600	25.500
› Wetboek van (militair) Strafrecht	6.200	12.300	16.000	20.600	25.200
› Vreemdelingenwet/-besluit	530	350	800	1.100	900
› Leerplichtwet	8.000	9.700	9.600	8.500	8.100
Uitstroom in eerste aanleg	**96.700**	**137.000**	**208.800**	**181.800**	**222.800**
waarvan					
› Afdoeningen OM (exclusief dagvaardingen)	44.100	63.800	85.400	45.900	84.500
waarvan					
- Onvoorwaardelijk sepot	19.500	18.500	18.900	18.100	37.500
- % onvoorwaardelijk sepot	20%	14%	9,1%	10,0%	16,8%
- Strafbeschikking, transactie en voorwaardelijk sepot	24.400	45.000	66.100	26.400	36.300
waarvan					
- Strafbeschikking	20.500	39.000	48.000	100	0
- Geldsom	2.200	4.200	16.400	24.400	34.400
- Overige transacties (waaronder OM-taakstraf)	900	1.000	1.000	1.100	1.200
- Voorwaardelijk sepot	1.000	800	800	800	700
- Voegen (ter berechting of ad informandum)	200	300	400	1.400	10.600
waarvan					
› Afdoeningen door de kantonrechter	52.600	73.200	123.400	135.900	138.300
Interventiepercentage	**79%**	**85%**	**90%**	**82%**	**89%**
Doorlooptijd: % instroom - afdoening binnen 180 dagen	56%	57%	52%	53%	57%

Hoger beroep kantonzaken (ressortsparket)	2013	2012	2011	2010	2009
Instroom	**3.250**	**3.900**	**4.300**	**4.100**	**4.500**
Uitstroom	**3.500**	**3.800**	**4.500**	**4.900**	**5.300**
waarvan					
› Eindarresten	3.300	3.700	4.400	4.200	5.100

Administratieve beroepen (Mulderzaken)	2013	2012	2011	2010	2009
Instroom beroepen OM	**449.900**	**382.300**	**304.800**	**322.400**	**351.400**
Uitstroom beroepen OM	**515.000**	**376.200**	**281.400**	**313.400**	**360.200**
Ingestelde beroepen bij de kantonrechter	**66.300**	**55.600**	**30.100**	**35.600**	**40.900**

Hoger beroep Mulderzaken (hof Leeuwarden)	2013	2012	2011	2010	2009
Instroom	**1.500**	**1.600**	**2.000**	**2.100**	**2.500**
Uitstroom	**1.900**	**1.900**	**1.800**	**2.300**	**2.300**

** Voordat een zaak mag instromen bij het OM wordt de zaak eerst beoordeeld. Als de zaak door het OM wordt geaccepteerd, kent het OM een uniek parketnummer aan de zaak toe. De instroom van zaken wordt gemeten aan de hand van zaken waaraan een parketnummer is toegekend. De instroomcijfers van rechtbankzaken zijn in 2013 lager door de toename van de voorraad nog te beoordelen zaken. Het effect van de toename voorraadvorming op de instroomcijfers wordt geraamd op circa 7.000 zaken. Deze zaken zouden in een regulier jaar gewoon als instroom zijn geteld. In dat geval was de instroom van 2013 op circa 215.000 rechtbankzaken uitgekomen.

OPENBAAR MINISTERIE

Uitgave
Openbaar Ministerie
Postbus 20305
2500 EH Den Haag
www.om.nl

Ontwerp en opmaak
Borghouts Design, Haarlem

Tekstcorrecties
Miek Smilde

Druk
OBT BV, Den Haag

Juli 2014